

**Maahanmuuttoretoriikka ja toiseus
Perussuomalaisten vaaliohjelmassa 1999-2015**

Paula Paajanen

Pro gradu –tutkielma

Itä-Suomen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja
kauppatieteiden tiede-
kunta

Yhteiskuntatieteiden
laitos

Sosiaalipsykologia

Joulukuu 2016

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Yhteiskuntatieteiden laitos
Sosiaalipsykologia

PAAJANEN, PAULA: Maahanmuuttoretoriikka ja toiseus Perussuomalaisten vaaliohjelmassa 1999-2015

Pro gradu –tutkielma, 107 sivua
Tutkielman ohjaaja: Professori Vilma Hänninen

Joulukuu 2016

Avainsanat: Perussuomalaiset, vaaliohjelmat, retoriikka, maahanmuutto, toiseus

Nationalismi ja populismi ovat leimanneet viime vuosina politiikkaa niin Suomessa kuin muuallakin. Suomalainen kansallismielinen populistipuolue Perussuomalaiset on kohdannut paljon syytöksiä maahanmuuttokielteisyydestään. Tämän tutkielman tarkoitus on analysoida Perussuomalaisten virallista maahanmuuttoretoriikkaa, eli vaaliohjelmien maahanmuuttopuhetta. Tutkielmani käsittelee maahanmuuttoon ja pakolaisiin liittyvää retoriikkaa Perussuomalaiset rp:n vaaliohjelmissa vuosina 1999-2015.

Tutkielmani teoreettisena taustana on erityisesti Stuart Hallin käsittelemä toiseus. Tutkin vaaliohjelmien retoriikassa sitä, miten maahanmuuttajien toiseutta rakennetaan retorisesti. Tutkimuksen metodologia perustuu Chaïm Perelmanin uuteen retoriikkaan ja tarkemmin perelmanilaisiin retoriikan lähtöoletuksiin. Tarkastelen vaaliohjelmien esisopimuksia, arvoja ja arvohierarkioita sekä lukuksia. Aineisto kattaa kaikki yksitoista puolueen kotisivuilla saatavilla olevaa vaaliohjelmaa.

Tutkimuksessa nousee esiin neljä puhetapaa maahanmuuttajista ja pakolaisista, jotka voidaan nähdä toiseutta tukeviksi ja rakentaviksi. Yleisin kategoria on uhkapuhe, jossa maahanmuuttajat nähdään taloudellisena, kulttuurisena ja turvallisuusuhkana. Toinen kategoria on maahanmuuttajia objektivoina puhe, jossa maahanmuuttajat esitetään Suomen tai länsimaiden vastaanottamisen kohteina ja toisaalta läntisen integroinnin passiivisina kohteina. Kolmas kategoria on maahanmuuttajien arviointi (Suomen) hyödyn kannalta, joko työmarkkina- tai väestöpoliittisesta näkökulmasta. Viimeinen maahanmuuttopuheen kategoria on oikeuksien näkökulma, jossa nousee esiin erityisesti maahanmuuttajien oikeudet perheenyhdistämiseen ja suojeluun.

Perussuomalaisten maahanmuuttoretoriikassa maahanmuuttajat nähdään negatiivisväyhteisesti useimmiten uhkana Suomelle ja lännelle, läntisten toimien objekteina, hyötynäkökulmasta taakkoina ja heidän oikeuksiensa katsotaan usein olevan ristiriidassa suomalaisten oikeuksien kanssa. Maahanmuuttajat esitetään suhteessa suomalaisiin, suomalaiseen kulttuuriin ja Suomen oletettuun taloudelliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen hyvään. Maahanmuuttajan representaatio Perussuomalaisten vaaliohjelmissa on korostetun kielteinen, jonka valossa Suomen ja suomalaisuuden kuva kirkastuu erityisen edistyskellisenä ja kehittyneenä.

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Faculty of Social Sciences and Business Studies

Department of Social Sciences

Social Psychology

PAAJANEN, PAULA: The rhetorics on immigration and the Other in electoral programs of the True Finns Party from 1999 to 2015

Master's thesis, 107 pages

Advisor: Professor Vilma Hänninen

December 2016

Keywords: True Finns, electoral programs, rhetoric, immigration, otherness

Nationalism and populism have played an important role in politics during the past years in Finland and elsewhere. A Finnish nationalist party the True Finns has faced accusations of their opposition to immigration. The aim of this study is to analyse the rhetoric on immigration of the True Finns party through their electoral programs. This study is about the rhetoric on immigration and refugees in the electoral programs of the True Finns party from 1999 to 2015.

The theoretical background of the study is the concept of Other used by Start Hall. The focus of the study is in the rhetorical construction of immigrants' otherness in the electoral programs. The methodology of the study is based on Chaïm Perelmans new rhetoric and specifically on the rhetorical premises. The electoral programs are analysed from the point of view of premises, values, value hierarchies and loci. The data includes all eleven of the True Finns' electoral programs that are available on their website.

This study identifies four types of immigrant and refugee speech that construct and support the otherness. The first and the most common category is *the threat speech* that constructed the immigrants as economic, cultural and security threat. The second category is *the object speech* on immigrants. In this category the immigrants are seen as received objects from abroad, or as passive objects of integration executed by officials. The third category is evaluating *the immigrants as commodities* and benefit for Finland. The commodity category includes labour market and population politics' point of views. The fourth category in the True Finns' rhetoric on immigrants is the *rights' point of view* on two different areas: family reunification and protection.

In the True Finns' electoral programs the immigrants are displayed mostly from a negative point of view. They are described as threats to Finland and 'the West' in general, as objects of western actions, as burdens when considering the benefits of immigration, and their rights are seen to be contrary to those of the Finns. The immigrants are compared to the Finns, Finnish culture and the assumed economic, cultural and political wellbeing of Finland. The representation of immigrants in the programs is notably negative, which highlights the representation of Finland and 'being Finnish' as something advanced and developed.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen lähtökohta	1
1.2 Tutkimuksen tarkoitus	4
2 TEOREETTISTA TAUSTAA	6
2.1 Maahanmuutto – tutkielman kohdeilmion taustoittamista.....	6
2.1.1 Maahanmuutto ilmiönä	7
2.1.2 Maahanmuuttajat Suomessa.....	8
2.1.3 Käsitteiden määrittelyä	10
2.2 Nationalismi.....	12
2.2.1 Oikeistopopulismien juuret.....	13
2.2.2 Maahanmuuttokriittisyys.....	15
2.2.3 Perussuomalaiset rp.....	17
2.3 Toiseuden käsite tutkielman teoreettisena lähtökohtana	19
2.4 Oman tutkimuksen asemointi.....	23
3 RETORIIKAN TUTKIMUS JA VAALIOHJELMAT	25
3.1 Retorinen tutkimus	25
3.1.1 Uusi retoriikka.....	28
3.1.2 Argumentoinnin lähtökohdat uudessa retoriikassa.....	30
3.2 Vaaliohjelmat tutkimusaineistona.....	34
3.3 Perussuomalaisten vaaliohjelmat 1999-2015	35
3.4 Analyysin kulku	37
4 ANALYYSI JA TULOKSET: VAALIOHJELMIEN PAKOLAIS- JA MAAHANMUUTTAJARETORIIKKA ..	42
4.1 Maahanmuuttajat ja pakolaiset Perussuomalaisten retoriikassa.....	42
4.1.1 Maahanmuuttajat uhkana	43
4.1.1.1 Taloudellinen uhka	46
4.1.1.2 Kulttuurinen uhka	55
4.1.1.3 Turvallisuusuhka	61
4.1.2 Maahanmuuttaja objektina	66
4.1.2.1 Maahanmuuttajien otot ja siirrot	67
4.1.2.2 Integroinnin kohde.....	70
4.1.3 Hyötynäkökulma.....	73
4.1.3.1 Työmarkkinat.....	74
4.1.3.2 Väestöpolitiikka.....	78
4.1.4 Oikeuksien näkökulma	80

4.1.4.1	Oikeus turvaan	81
4.1.4.2	Oikeus perheeseen	84
4.2	Ajallinen näkökulma vaaliohjelmiin	87
5	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	88
5.1	Tulosten yhteenveto	88
5.2	Pohdintaa käsitteistä ja arvoista	91
5.3	Maahanmuuttaja – perussuomalaisen peilikuva ja halkaistu toinen	93
5.4	Tutkimuksen arviointia	96
5.5	Jatkotutkimusaiheita	98
LÄHTEET	100

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Perussuomalaisten kannatus vaaleissa 1999-2015 Tilastokeskuksen taulukoihin perustuen.....	18
TAULUKKO 2. Aineistoon kuuluvat vaaliohjelmat, niistä käyttämäni lyhenteet ja sivumäärä.....	37
TAULUKKO 3. Vaaliohjelmien maahanmuuttoretoriikan teemat, sisällöt ja asiasanat.....	39
TAULUKKO 4. Ensimmäisessä aineistokeruuvaiheessa kerätyt lainaukset.....	40
TAULUKKO 5. Toiseuttava maahanmuuttajaretoriikka ja vastinparit.....	94

KUVIOT

KUVIO 1. Tilastokeskuksen kuvio Suomen väestöstä syntyperän, syntymämaan ja kielen mukaan 2015.....	9
--	---

1 JOHDANTO

Maahanmuuttovastaisuus on puhuttanut tutkijoita, mediaa ja kansaa viime vuosina Suomessa. Kymmenen vuotta sitten keskusteltiin erityisesti Hommaforumista ja maahanmuuttokriitikoista, nyt puhutaan Rajat kiinni –liikkeestä ja kansainvälisestä oikeistopopulismien aallosta. Maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuvat puolueet ja liikkeet ovat kasvattaneet suosiotaan viime vuosina. Suomessa maahanmuuttokielteiseksi puolueeksi on profiloitunut Perussuomalaiset, joka pääsi ensimmäistä kertaa hallituspuolueeksi kevään 2015 eduskuntavaalien jälkeen. Puolueen maahanmuuttonäkemyksiä voi eritellä sen vaaliohjelmista, jotka puolue hyväksyy puoluekokouksissaan ennen vaalikampanjan alkua. Tässä tutkimuksessa analysoin Perussuomalaisten vaaliohjelmien 1999-2015 maahanmuuttoretoriikkaa.

1.1 Tutkimuksen lähtökohta

Perussuomalaisten kulku prosenttien protestipuolueesta suuren oppositiopuolueen kautta hallituspuolueeksi on ollut viime vuosina suomalaisen poliittisen kentän mielenkiintoisimpia ilmiöitä. Perussuomalaiset rp. on osa eurooppalaista ja läntistä oikeistopopulistisen politiikan trendiä. Useissa Euroopan maissa oikeistopopulistiset, kansallismieliset ja arvokonservatiiviset puolueet ovat nostamassa suosiotaan. Vuoden 2016 oikeistomielisen populismin voitot ovat ehdottomasti Iso-Britannian Brexit-kansanäänestys kesäkuussa ja Donald Trumpin voitto Yhdysvaltain presidentinvaaleissa. Molemmat herättivät myös useita positiivisia kannanottoja Suomessa perussuomalaisten taholta.

Perussuomalaiset rp saavutti suuret puolueet saamallaan 19 prosentin äänimäärällä kevään 2011 eduskuntavaaleissa. Nousu pienestä marginaalipuolueesta ”koko kansan puolueeksi” on herättänyt keskustelua populismista ja maahanmuuttopolitiikasta. Eduskuntavaaliohjelmassaan 2011 puolue kuvaa itseään ”populistiseksi eli kansaan suosioon nojaavaksi”. Julkisessa keskustelussa on noussut esille puolueen rajoittava ja kielteinen suhtautuminen maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Tutkielmassani

analysoin Perussuomalaiset rp:n puoluekokouksissa hyväksymien vaaliohjelmien maahanmuutto- ja monikulttuurisuusretoriikkaa.

Viime vuosien oikeistopopulistinen trendi ei kosketa vain Suomea, vaan länsimaita laajemminkin. Toisaalta kielteistenkin näkemysten julkituomista on pidetty tärkeänä, jotta demokratia periaatteet toteutuisivat aidosti ja kaikilla näkemyksillä olisi mahdollisuus tulla kuulluiksi. Toisaalta taas kielteistä maahanmuuttopuhetta on pidetty ongelmallisena, koska sillä ei pyritä ainoastaan vaikuttamaan maahanmuuttopolitiikkaan, vaan sen sanotaan normalisoineen maahanmuuttajien ja asiantuntijoiden kohtaamaa vihapuhetta ja rasismia. Maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen kielteisesti suhtautuvat tahot alkoivat 2000-luvun alkupuolella käyttää näkökulmastaan termiä maahanmuuttokriittisyys. Maahanmuuttokriitikoiden esikuvana pidetään perussuomalaista Jussi Halla-aho, jonka tärkeimpinä viestintäkanavina ovat toimineet Hommaforum –keskustelupalsta internetissä sekä Halla-ahon oma Scripta –blogi.

2000-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä lähtien sekä Perussuomalaisiin, suomalaiseen oikeistopopulismiin että maahanmuuttokriittisyyteen perehtyvää tutkimusta on julkaistu enenevässä määrin rasismien tutkimuksen ohella. Kari Alenius (2011) on vertaillut maahanmuuttoteemoja pohjoismaisten oikeistopuolueiden vaaliohjelmissä. Jussi Förbomin (2010) pamletti maahanmuuttokeskustelusta eduskunnassa on myös nimetty Halla-ahoon viitaten ”Hallan vaaraksi”. Förbomin tutkimuksessa kävi ilmi, ettei ennakkoluuloinen ja negatiivinen suhtautuminen maahanmuuttoon ole yksin Perussuomalaisten politiikkaa, vaan samanlaista retoriikkaa käyttivät myös isojen puolueiden edustajat. Markus Mattlar on tehnyt lisensiaattityön radikaalioikeistopopulismien ja suomalaisen median suhteesta (2009), ja sittemmin perehtynyt uutisointiin ja valtakunnallisessa lehdistössä luotuun kuvaan Jussi Halla-ahosta (2010). Sosiologi Vesa Puuronen (2011) puolestaan analysoi teoksessaan ”Rasistinen Suomi” Halla-ahon Scripta-blogissaan julkaisemia maahanmuuttokriittisiä tekstejä. Aihepiiriin liittyviä graduja on myös julkaistu runsaasti ¹.

Vuoden 2011 eduskuntavaalien *jytkyn*, eli Perussuomalaisten 19 prosentin äänimäärän

¹ Maahanmuuttokriittisyyttä ja Hommaforumia on käsitelty muun muassa Sini Väisäsen (2011) sosiologian pro gradussa ”Nuivien Suomi”. Anna Granfelt (2010) on tutkinut pro gradussaan Perussuomalaisten ideologiaa ja suhdetta oikeistopopulismiin. Henrik Vieraankivi (2011) on tehnyt gradunsa poliittisesta maahanmuuttoretoriikasta lehtijutuissa.

seurauksena julkaistiin Ville Pernaan ja Erkkä Railon (2012) toimittama laaja artikkelikokoelma eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuudesta. Saman vuonna julkaistiin Sami Borgin toimittama oikeusministeriön selvitys ”Muutosvaalit 2011”. Matti Wibergin (2011) toimittama ”Populismi – kriittinen arvio” käsittelee populismia liikkeenä ja erityisesti Perussuomalaisten populismia. Eurooppalaista oikeistoliikehdintää on tutkinut myös muun muassa Jouko Jokisalo (2016). Nämä tutkimukset muodostavat kehyksen Perussuomalaisten vaaliohjelmien retoriikan tutkimukselleni.

Perussuomalaiset poliitikot ja etenkin aktiivisimpien maahanmuuttokriitikoiden lausunnot ovat ymmärrettävästi saaneet paljon mediahuomiota ja herättäneet julkista keskustelua. Timo Soinia, Jussi Halla-aho, James Hirvisaarta² ja muita palstatilaa saaneita poliitikoita yhdistää puoluetusta ja ainakin periaatteessa puolueen yhteiset arvot. Tästä syystä vaaliohjelmien tutkiminen onkin erityisen kiinnostavaa: puolue ei ole vain jäseniensä tai heidän lausuntojensa summa, vaan monimutkainen kudelma poliittisia ohjelmia ja suuntaviivoja, sanomisia ja sanomatta jättämissä, tiettyihin asioihin keskittymistä ja toisista vaikenemistä (ks. esim. Palonen 1997, 23). Poliittinen puhe on poliittista toimintaa, niin kuin kielen käyttö yleensäkin on toimintaa (ks. esim. Jokinen 1993). Poliitiikan tutkija Kari Palosen mukaan puolueohjelmat eivät ole ohjelmia joiden mukaan puolueiden tulee toimia, vaan *tekstejä puolueiden poliittisesta kontekstista* (1997, 21). Omaan tutkimukseeni tämän voisi kääntää niin, että vaaliohjelmat eivät ole vain lupauksia ja ohjeita vaalien jälkeiseen toimintaan, vaan kertovat laajemmin puolueen ympäristöstä, tulkintoista ja sen yhteisesti hyväksymistä arvoista. Vaaliohjelmiin ei laiteta sellaista puhetta, joka olisi yleisesti paheksuttua.

Perussuomalaisten vaaliohjelmien retoriikka kertoo laajemmin poliittisesta ympäristöstä ja maahanmuuttoon liittyvästä hyväksytystä ja kielletystä puheesta. Puhe ei ole ”pelkkää retoriikkaa” vaan jo sinänsä poliittista toimintaa, sillä se osaltaan konstruoi sosiaalista todellisuutta ja tuottaa yhtä mahdollista tulkintaa totuudesta. Retorisen analyysin keinoin voidaan purkaa osiin ja arvioida tuotettua tulkintaa. Perussuomalaiset rp. on profiloitunut julkisuudessa maahanmuuttokriittisenä puolueena, eli puolueen julkisuuskuvan mukaan yksi

²Lokakuussa 2013 kansanedustaja Hirvisaari erotettiin puolueestaan eduskunnassa tapahtuneen

natsitervehdyksen seurauksena: Hirvisaaren vieras Seppo Lehto oli kohottanut kätensä niin sanottuun natsitervehdykseen eduskunnan lehterillä ja Hirvisaari oli ottanut tästä valokuvan. Myöhemmin valokuva oli ladattu verkkosivulle ja asia nousi julkisuuteen. Puolue päätti erottaa Hirvisaaren riveistään ja korosti että päätökseen oli vaikuttanut jo aiemmat irtiotot puolueen linjasta. (Yle 2.10.2013 ja 4.10.2013)

sen tärkeimmistä agendoista on maahanmuutto- ja monikulttuurisuustematiikkaan liittyvät ongelmat ja niiden mahdolliset ratkaisut. Puolueenjohtaja Timo Soini (2014, 131-132) on todennut että maahanmuutto ei ole hänelle tärkein poliittinen teema, mutta hän haluaa tarjota mahdollisuuden tuoda ongelmat esiin ilman leimaamista. Yksilön ja puolueen edustajan oikeutta omaan mielipiteeseen voidaan toki korostaa, mutta puolueen yhteinen linja tulee näkyviin vaaliohjelmissa. Siksi tämän tutkimuksen aineistona ovatkin vaaliohjelmat. Tutkimuksessani perehdyn niihin oletettuihin jaettuihin arvoihin ja toivottuun asioiden tilaan, jotka puolue uskoo jakavansa yleisönsä kanssa.

Jaan Kari Palosen (1997, 2) näkemyksen ”kielestä politiikkaa konstituivana ulottuvuutena, ajan, tilan ja toiminnan rinnalla”. Poliitikassa käytetyn kielen analysointi on yhtä tärkeää, kuin itse toiminnan tarkastelu. Kielellä voidaan ilmaista arvoja ja niiden hierarkioita, aikomuksia ja toiveita. Perussuomalaisten lyhyt historia isona puolueena ja ennen kaikkea hallituspuolueena herättävät kysymyksiä puolueen tulevista suuntaviivoista. Puolueen retoriikkaa analysoimalla on mahdollista nähdä millaista todellisuutta Perussuomalaiset puolueena haluaa olla rakentamassa.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkielmani aiheena on maahanmuuttoretoriikka ja toiseus Perussuomalaisten vaaliohjelmissa 1999-2015. Tutkin Perelmanin uuden retoriikan välinein maahanmuuttajia ja pakolaisia koskevia esisopimuksia eli vaaliohjelmissa esitettäviä tulkintoja totuudesta ja toiveita asioiden tilasta. Lisäksi tarkastelen maahanmuuttoretoriikassa vaikuttavia arvoja ja niiden keskinäistä hierarkiaa. Retorisen analyysin kautta tulkiten millaista toiseuden retoriikkaa Perussuomalaisten maahanmuuttopuheeseen liittyy.

Analysoin vaaliohjelmien pakolais- ja maahanmuuttajaretoriikkaa Chaïm Perelmanin uuden retoriikan premissien eli esisopimusten näkökulmasta. Maahanmuuttaja- ja pakolaisretoriikan premissenä tarkastelen kolmella tasolla:

- 1) Mikä on Perussuomalaisten ja oletetun yleisön näkemys todellisuuden tilasta eli 'normaalista', 'faktoista', 'totuuksista' ja todennäköisyyksistä?
- 2) Mikä olisi suotava tai tavoiteltava asioiden tila Perussuomalaisten ja erityisyleisön näkökulmasta?
- 3) Asioiden tavoiteltava tila perustuu kunkin erityisyleisön arvoihin ja arvohierarkioihin. Millaisia arvoja Perussuomalaiset esittää eksplisiittisesti tai implisiittisesti ohjelmissaan ja millaiseen hierarkiaan ne asettautuvat keskenään?

Lisäksi kiinnitän jonkun verran huomiota Perussuomalaisten käyttämiin lokuksiin argumentaatioissa. Näin ollen tutkimuskysymykseni kiteytyy seuraavasti: **Millaisia argumentoinnin lähtöoletuksia Perussuomalaisten vaaliohjelmissa esitetään maahanmuuttajiin ja pakolaisiin liittyen?** Lähtöoletusten analysoinnin metodologisena pohjana toimii Chaïm Perelmanin uusi retoriikka. Aineistosta nousseiden **argumentoinnin lähtökohtien perusteella tarkastelen maahanmuuttajan toiseuden rakentumista Perussuomalaisten vaaliohjelmien retoriikassa.** Teoreettisena taustana toiseuden tutkimiselle käytän erityisesti Stuart Hallin tekstejä.

2 TEOREETTISTA TAUSTAA

Tässä luvussa taustoitan ensin tutkimuksen kohdeilmiöitä maahanmuuttoa ja nationalismia. Maahanmuuttoa käsittelen ilmiönä, sen erityispiirteitä Suomen kontekstissa sekä määrittelen aihepiiriin liittyvät olennaiset käsitteet. Nationalismin osalta tarkastelen erityisesti oikeistopopulismia ja sen suomalaisia ilmentymiä maahanmuuttokriittisyyttä sekä Perussuomalaiset -ryhmää. Lopuksi esittelen Toiseuden tutkimukseni teoreettisena peruskäsitteenä.

2.1 Maahanmuutto – tutkielman kohdeilmiön taustoittamista

Maahanmuuton ja siihen liittyvien ilmiöiden tutkimus pitää sisällään moninaisia teemoja muuttoliikkeiden ja integraation tutkimuksesta aina monikulttuurisuuden, kansallisuuden, identiteetin ja toiseuden tutkimukseen. Ilmiöitä voidaan tarkastella filosofisesta, poliittisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta, kulttuurisesta ja psykologisesta näkökulmasta käsin. Sosiaalipsykologiassa maahanmuutto- ja monikulttuurisuustutkimusta on tehty erityisesti ryhmien välisen suhteiden, asenteiden ja integraation näkökulmista.

Sosiaalipsykologian teorioista erityisesti Gordon Allportin kontaktihypoteesi, Henry Tajfelin sosiaalisen identiteetin teoria sekä Serge Moscovicin sosiaalisten representaatioiden teoria ovat tuottaneet sovellettavaa tietoa ryhmienvälisiin suhteisiin ja näin ollen myös maahanmuuttoon liittyen. Opettajana Tajfel innosti myös nuorta Michael Billigiä yhteiskunnallisen kontekstin huomioonottavaan sosiaalipsykologiaan. Billigin myöhemmin kehittämä retorinen sosiaalipsykologia onkin tuonut sosiaalisen konstruktionismin lähestymistapaa ryhmienvälisen suhteiden tutkimukseen pitäen historiallisen ja yhteiskunnallisen perspektiivin tiivinä osana tutkimusta. (Jasinskaja-Lahti & Mähönen 2012, 232-234; Salonen 2001, 299-301.) Billig on retorisen sosiaalipsykologiansa näkökulmasta tutkinut ryhmienvälisiä suhteita, fasismia ja ideologioita, lopulta kehittäen oman retorisen sosiaalipsykologisen näkökulmansa teoksessaan ”Arguing and Thinking” (alkup. 1987). Billigin näkemyksen mukaan kieli on jatkuvaa dialogia, jossa väite avaa mahdollisuuden vastaväitteelle. Niinpä lopullista

muotoa, kaavaa tai lopputulemaa ei ole, vaan argumentit muodostuvat suhteessa toisiinsa eksplisiittisesti ja implisiittisesti. Argumentin esittäminen asemoi esittäjänsä johonkin tiettyyn asemaan sosiaalisessa todellisuudessa. (Salonen 2001, 301-311.)

Monesti monikulttuurisuudesta puhutaan nykyilmionä, joka piirtyy poikkeamana aiemmasta. Syntyy kuva monokulttuurisesta Suomesta, jossa kansaa yhdisti kieli, uskonto, ihonväri ja kulttuuri. Monikulttuurisuuteen liitetään usein myös banaaleja ja toiseuttavia kulttuurisia merkkejä – värikkäitä vaatteita, rytmikästä musiikkia ja eksotiikkaa. (Löytty 2004, 224-228.) Tällöin monikulttuurisuus nähdään vieraana mutta ihailtavana kulttuurisena performanssina. Vaikka aikomus on positiivinen, erilaisuus yhtä kaikki luokitellaan vieraaksi ja sitä verrataan ”meidän” standardeihin. Tällainen erilaisuuden tuottaminen toiseuttaa. (Ks. Hall 1997.)

2.1.1 Maahanmuutto ilmiönä

Nykyään on nähtävissä aiemmista aikakausista poikkeavia tai muuttuneita tendenssejä maahanmuutossa. Ensinnäkin maahanmuutto on globalisoitunut: entistä useammat valtiot ovat maahanmuuton piirissä ja toisaalta muuttajia vastaanottavissa maissa on havaittavissa tulijoiden taustojen (taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) ja lähtömaiden moninaistuminen. Toiseksi on havaittavissa maahanmuuttovirtojen suunnanmuutosta: ennen Euroopasta lähdettiin muualle valloittamaan, kolonialisimaan ja asettumaan, mutta nyt Euroopasta on tullut tärkeä maahanmuuttajia vastaanottava alue. Kolmas tendenssi on maahanmuuton moninaistuminen: maat eivät ole enää yhdenlaisen maahanmuuton vastaanottomaita, vaan maahanmuuttoa on monenlaista samanaikaisesti – pakolaisia, työperäistä maahanmuuttoa, perheen yhdistämisiä jne. Neljäs tendenssi on selkeä maahanmuuton muutos (proliferation of migration transition), kun ennen maastamuutosta tunnetut maat kuten Espanja, Puola tai Marokko ovat muuttuneet paljon maahanmuuttajia itse vastaanottaviksi maiksi. Toisaalta muutosta on myös toiseen suuntaan: monet Latinalaisen Amerikan maat ovat muuttuneet maahanmuuttomaista maastamuuttomaiksi. Viidenneksi on huomioitava työperäisen maahanmuuton naisvaltaistuminen: perinteisesti työperäistä maahanmuuttoa on tarkasteltu miehisenä ilmiönä ja perheen yhdistämiseen tähtäävää maahanmuuttoa naisten ilmiönä. 1960-luvulta alkaen naiset ovat tulleet lisääntyvässä määrin mukaan työmarkkinoille, joka näkyy

myös maahanmuutossa. On huomattu kuinka merkittävää naisten työperäinen maahanmuutto on. Kuudes nykyisen maahanmuuton tendenssi on maahanmuuton kasvava politisaatio. Maahanmuutto vaikuttaa enenevässä määrin niin sisä- kuin turvallisuuspolitiikkaan, kahdenvälisiin suhteisiin ja muihin politiikan osa-alueisiin. Castles, de Haas ja Millerin mukaan juuri tämä kasvava poliittinen tärkeys maahanmuutossa on tärkein syy siihen että voimme tulkita elävämme nyt maahanmuuton aikakaudella. (Castles, de Haas & Miller 2014, 13-17.)

2.1.2 Maahanmuuttajat Suomessa

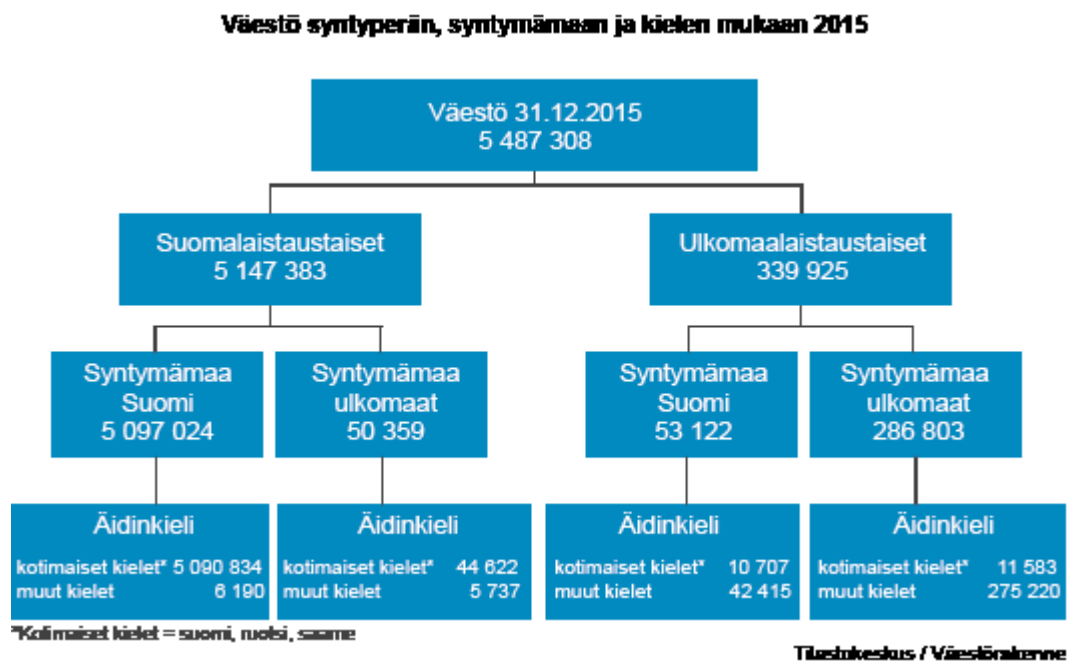
Vaikka Suomi on yhä pieni maahanmuuttomaana, on ulkomailla syntyneiden suomalaisten tai Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten määrä ollut hitaassa nousussa jatkuvasti. Viime vuosina suomalaisia on muuttanut aiempaa enemmän ulkomaille, joka on tasoittanut nettomuuttovoittoa (OECD 2016, 256). Vuonna 2015 Suomessa asui noin 340 000 ulkomailla syntynyttä henkilöä, kun tutkimusaineistoni ensimmäisen vaaliohjelman ilmestymisaikaan vuonna 1999 ulkomailla syntyneitä oli Suomessa vain 107 000 (Suomen virallinen tilasto 2016d). Uskontokuntien osalta muutosta on myös tapahtunut: uskonnollinen moninaisuus on kasvanut viime vuosikymmeninä ja kristittyjen määrä on laskenut Suomessa. Vuonna 2000 kristittyjä oli lähes 4,5 miljoonaa, kun vuonna 2015 määrä oli laskenut liki 400 tuhannella määrän ollessa noin 4 113 000 (Suomen virallinen tilasto 2016e). Vaikka julkisesta keskustelusta voisi päätellä muslimien määrän nousseen rajusti, kasvu lasketaan kuitenkin vain tuhansissa: vuonna 2000 väestöstä oli muslimeja 1200 ja vuonna 2015 luku oli noussut 13 tuhanteen (mt.). Muiden uskontokuntien edustajien määrä on pysynyt melko matalana. Juutalaisuus on pienistä uskonnoista suurin (1133 juutalaista vuonna 2015). (Mt.)

Sutela ja Larja (2015) tutkivat Suomeen muuttamisen syitä haastatellen vuonna 2014 Suomessa asuneita ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Ylivoimaisesti tärkein syy Suomeen tuloon maahanmuuttajilla on parisuhde tai perhe. Suomeen tulleista 54 prosenttia ovat tulleet perhesyistä ja vain täysikäiset laskiessa 47 prosenttia. Suomeen muuttamisen ensisijaiseksi syyksi ilmoittaa työn 18 prosenttia maahanmuuttajista. 11 prosenttia on muuttanut Suomeen

pakolaisuuden perusteella ja joka kymmenes opiskelujen takia. 7,5 prosenttia vastaajista ilmoittaa syyksi jonkun muun syyn, esimerkiksi inkeriläisten paluumuuton tai suomalaisiin juuriinsa tutustumisen. (Mt.)

Oheisessa Tilastokeskuksen (2016) kuviossa näkyy Suomen väestön rakenne syntyperän, syntymämaan ja kielen mukaan vuoden 2015 viimeisenä päivänä. Vaikka suomalaisuus ja ulkomaalaisuus saattavat näennäisesti vaikuttaa helposti määriteltäviltä luokilta, määrittely onkin itse asiassa hyvin monimutkaista. Väestö ei jakaannu vain kahteen puhtaasti rajattuun ryhmään, vaan Suomen väestöön kuuluu esimerkiksi 5 737 ulkomailla syntynyttä suomalaistaustaista, jonka äidinkieli on joku muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Toisaalta ulkomaalaistaustaisia Suomessa syntyneitä ja äidinkielenään kotimaisia kieliä puhuvia on väestöstä 10 707. Suomen väestö koostuu siis moninaisesta sekoituksesta taustaltaan, syntymämaaltaan ja äidinkieleltään eroavista ihmisistä. Selvää erottelua suomalaisiin ja ulkomaalaisiin – meihin ja muihin – on mahdotonta tehdä.

KUVIO 1. Tilastokeskuksen kuvio Suomen väestöstä syntyperän, syntymämaan ja kielen mukaan 2015. (Tilastokeskus 2016a.)

Vuoden 2015 lopussa Suomessa asui 231 300 ulkomaalaista, eli ulkomaalaisia oli noin 4,1% väestöstä. (OECD 2016, 256-257.)

2.1.3 Käsitteiden määrittelyä

Maahanmuuttokeskustelussa sekoitetaan usein käsitteet keskenään. Käsitteiden sekava käyttö aiheuttaa sekaannuksia myös ilmiön ymmärtämisessä. Esimerkiksi maahanmuuttajan ja pakolaisen käsitteiden sekoittaminen arkipuheessa on hämmästyttävän yleistä. Useimmille käsitteille on kuitenkin melko yksiselitteiset määritelmät. Käyn seuraavaksi läpi maahanmuuttajan, pakolaisen, kiintiöpakolaisen, turvapaikanhakijan, humanitaarisen suojelun ja perheenyhdistämisen käsitteet Maahanmuuttoviraston määritelmien mukaisesti. Tutkimuksen loppupuolella (luvussa 5.1.3) pohdin myös Perussuomalaisten maahanmuuttokäsitteiden käyttöä vaaliohjelmissa.

Maahanmuuttoviraston (2016a) sanastossa **maahanmuuttaja** määritellään maahan (Suomeen) muuttaneeksi henkilöksi. Käsite ei kuitenkaan pidä sisällään määritelmää siitä, milloin maahanmuuttajasta voi tulla ”suomalainen” tai muihin verrattava kansalainen, vai onko kyse käsitteestä joka seuraa maahan muuttanutta (vs. maassa syntynyttä) lopun elämää. Tutkimuksissa, mediassa ja politiikassa puhutaan toisen ja jopa kolmannen polven maahanmuuttajista, joka antaa ymmärtää että maahanmuuttajuus on jonkinlainen pysyvä ja siirtyvä ominaisuus. Outi Lepola (2000, 366-372; 383-385) on pohtinut milloin maahanmuuttaja voi kutsua itseään tai kantasuomalaiset kutsuvat häntä suomalaiseksi. Suomessa vaikuttaisi olevan vallalla kansalaisuuden etninen määrittely yhteiskunnalliseen yhteenkuuluvuuteen perustuvan määrittelyn sijaan, sillä haastattelujen perusteella maahanmuuttajan nimittäminen suomalaiseksi vaatisi useita Suomessa syntyneitä sukupolvia.

Maahanmuuttoviraston (2016a) mukaan **pakolaiseksi** kutsutaan ulkomaalaista henkilöä, ”jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi”. Pakolaisasema on muiden kuin itse pakolaisen määrittelemä, sillä sen saaminen edellyttää jonkun valtion myöntämää turvapaikkaa tai UNCHR:n eli Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestön pakolaisstatuksen antamista (mt.).

Maahanmuuton vastustajien yksi vakiokäsitteistä on ”elintasopakolainen”, jolla he tarkoittavat ihmisiä jotka lähtevät köyhistä maista rikkaampiin etsimää parempaa elintaso. Käsitteeseen liittyy kuitenkin implisiittinen oletus siitä että parempaa elintaso ei tavoitella työn kautta, vaan pyritään käyttämään hyväksi vastaanottavan yhteiskunnan tukia ja hyvinvointia.

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolle UNCHR on antanut pakolaisstatuksen ja jolle on joku valtion on antanut oleskeluluvan pakolaiskiintiössään. Pakolaiskiintiöt vahvistetaan valtion talousarviossa. Suomen kiintiö on ollut viime vuosina 750-1050 henkilöä vuodessa. (Maahanmuuttovirasto 2016a.)

Turvapaikanhakijaksi kutsutaan vieraasta valtiosta suojelua ja oleskeluoikeutta hakevaa henkilöä. Turvapaikan saaminen tarkoittaa pakolaisasemaan perustuvan oleskeluluvan saamista turvapaikkamenettelyn kautta. Hakemus voidaan hylätä jos se tulkitaan epäuskottavaksi, sen perusteina ei ole vakavia ihmisoikeusrikkomuksia, tulkitaan että tarkoituksena on käyttää hyväksi turvapaikkamenettelyä tai jos hakijan lähtömaa on turvallisesti luokiteltu. (Maahanmuuttovirasto 2016a.) Maiden turvallisuusluokittelut riippuvat vastaanottavan maan määrittelyistä. Arkikielessä turvapaikanhakijoilla tarkoitetaan monesti myös niitä Suomessa asuvia henkilöitä, jotka ovat jo saaneet pakolaisstatuksen ja oleskeluluvan, eivätkä siis enää ole turvapaikanhakijoita.

Humanitaarisesta suojelusta käytetään myös termejä kansainvälinen tai toissijainen suojelu. Tällaisin perustein voitiin antaa väliaikainen oleskelulupa sellaisille henkilöille joilla ei ollut pakolaisasemaa, mutta jotka tarvitsivat suojelua. Suojelu voi olla tarpeen ”kun hakijaa uhkaa kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus”. Myös henkilöön kohdistuvaa vaaraa aiheuttava aseellinen selkkäus lähtömaassa voi olla peruste suojelulle. Suomi lopetti humanitaarisen suojelun oleskeluluvan perusteena 16.5.2016. (Maahanmuuttovirasto 2016a.)

Perheenyhdistäminen tarkoittaa Suomeen muuttaneen henkilön aloittamaa prosessia, jonka tarkoituksena on saada henkilön aviopuoliso, rekisteröity parisuhdekumppani, avopuoliso,

huoltaja (jos hakija on alle 18 vuotta) tai lapsi Suomeen asumaan hakijan kanssa samaan talouteen (Maahanmuuttovirasto 2016b). **Perheenkokoaja** on Suomessa oleskeleva henkilö, jonka perheenjäsen tai –jäsenet hakevat oleskelulupaa Suomeen perhesiteen perusteella asukseen yhdessä perheenjäsenensä kanssa (Maahanmuuttovirasto 2016a). Maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuvat tahot ovat käyttäneet perheenyhdistämiseen liittyvää asenteellista termiä ”ankkurilapset”, jolla viitataan Suomesta oleskeluluvan saaneisiin alaikäisiin, jotka hakevat perheenyhdistämistä. Termin käyttöön sisältyy implisiittinen oletus, että lapset on lähetetty hyvän elintason länsimaihin valmistamaan tietä koko perheen ”elintasopakolaisuuteen”. Tämä esimerkki tuo hyvin esiin sen, miten maahanmuuttovastaisten tahojen keksimät maahanmuuttoon liittyvät uustermit pitävät sisällään kokonaisia ajatusjärjestelmiä.

2.2 Nationalismi

Michael Billigin (1995, 5-7) mukaan nationalismi ei ole väliaikainen mielentila, vaan pysyvä, banaalisti ja arkisesti tuotettu ideologia. Arkista, läntisen valtakulttuurin nationalismia ei usein tunnisteta, vaan nationalismi käsitetään radikaalien periferioiden ongelmaksi. Billigin mukaan nationalismia tuotetaan arkisten lippuseremonioiden tai vaikkapa kansallisuutta korostavien mainosten kautta. Ne mahdollistavat läntisten kansakuntien uusintamisen. Banaali ei ole synonyymi vaarattomalle tai harmittomalle, vaan voidaan puhua Janus-kasvoisesta nationalismista. (Mt.) Perussuomalaisia kuvataan kansallismieliseksi puolueeksi, ja isänmaallisuutta tuodaan esiin ylpeydellä myös vaaliohjelmissa. Kansallisuusajatteluun kuitenkin yhdistyy aina myös poissulkeva elementti: Ne jotka eivät kuulu kansaan, ovat sen ulkopuolisia, toisia. Kansalla voidaan tarkoittaa etnistä ryhmää tai viitata tietyn alueen sisällä elävään ryhmään (Bradley 2016, 161). Kansallisvaltioiden ajatus nousi 1700-luvun Euroopassa, jolloin demokraattisen politiikan idea nousi ja monarkioita kukistettiin. Kansallismieliset liikkeet ja kansallisvaltiot kuuluvat tiukasti yhteen. (Mt.) Tältä historiallis-ideologiselta pohjalta nousee myös Perussuomalaiset ja maahanmuuttokriitikot.

2.2.1 Oikeistopopulismien juuret

Populismi ideologiana, poliittisena liikkeenä tai poliittisena tyylinä ei määritä asemoitumista poliittisella kentällä (Niemi 2012, 328-329). Vaikka tällä hetkellä Euroopassa oikeistopopulismi vaikuttaakin ainoalta populismin muodolta, esimerkiksi Venezuelan ”chavizmo” eli Hugo Chavezin alkuun panema populistinen liike on selkeästi vasemmistolainen. Myöskään Perussuomalaisia ei voida määritellä puhtaasti oikeistopopulistiseksi puolueeksi, sillä sen politiikassa on vasemmistolaisia piirteitä yhdessä arvokonservatismiin kanssa (mt.). Oikeistopopulismiin viittaa arvokonservatiivisuuden lisäksi voimistunut autoritaarisuus (mt.). Muihin pohjoismaisiin populistipuolueisiin verrattuna Perussuomalaiset on vasemmistolaisempi (ks. mt.), mutta se on kuitenkin määriteltävissä osaksi länsi-eurooppalaista populistipuolueiden perhettä (Jokisalo 2016, 97-99). Erikoista Perussuomalaisissa on myös puolueen avoimuus populismistaan (Niemi 2012, 329). Puolueen tutkiminen populistipuolueena on siis varsin helppoa perustella. Asemoituminen oikeisto-vasemmisto –akselilla ei olekaan niin yksiselitteistä.

Vuoden 2011 Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmassa kuvaillaan puolueen poliittista asemoitumista seuraavasti: ”Perussuomalaiset on kansallismielinen ja kristillissosiaalinen puolue. Emme usko oikeistolaiseen rahavaltaan emmekä vasemmistolaiseen järjestelmävalttaan. Uskomme ja luomme ensisijaisesti kaikki odotukset ihmiseen.” (Perussuomalaiset rp:n eduskuntavaaliohjelma 2011, 6.) Kansallisuusajattelua on edelleen kehitetty myyttisempään suuntaan Perussuomalaisten uusimmissa vaaliohjelmissa. Vuoden 2015 eduskuntavaalien Kielipoliittisessa ohjelmassa Perussuomalaiset kuvailee itämerensuomalaisia lähisukukieliä ”kalevalaisiksi kieliksi” ”Kalevalaisuus identiteettimme perustana” –otsikon alla (Perussuomalaiset rp:n eduskuntavaaliohjelman kielipoliittinen ohjelma 2015, 5).

Jokisalo (2016, 97-99) puhuu länsi-eurooppalaisesta oikeistopopulistisesta puolueperheestä, johon kuuluu Perussuomalaisten ohella muun muassa Sveitsin kansanpuolue, Norjan Edistyspuolue, Hollannin Vapauspuolue ja Tanskan kansanpuolue. Näitä puolueita yhdistää kolme tärkeää asiaa: Ensinnäkin oikeistopopulistit vastustavat uuden vasemmiston 1970-luvulla synnyttämää liberaalisille arvoille pohjautuvaa sosiaalista muutosta. Toinen vastustuksen kohde on maahanmuutto, globalisaatio ja Euroopan integraatio. Kolmas yhteinen piirre

on vahva islam- ja muslimivastaisuus, jota Jokisalo kuvaakin ”anti-islam-populismiksi”. (Mt.) Islamin vastaisuus on selvä oikeistopopulistinen piirre myös Euroopan ulkopuolella, kuten esimerkiksi marraskuussa 2016 Yhdysvaltain presidentiksi valitun Donald Trumpin puheissa on saatu kuulla vaalikampanjan aikana. On esitetty että islamin vastustaminen selittyisi länsimaiden kristinuskolla niin, että kyse ei olisikaan islamin vastustamisesta vaan kristinuskon suosimisesta. Bansak et al. (2016) toteavat kuitenkin laajassa tutkimuksessaan, että eurooppalaisten asenteita turvapaikanhakijoita kohtaan ei selitä kristinuskomyönteisyys (ja muiden uskontojen vastustaminen), vaan negatiiviset asenteet turvapaikanhakijoita kohtaan uskonnon osalta liittyvät nimenomaan muslimeihin. Eurooppalaiset suhtautuvat kielteisemmin muslimeihin turvapaikanhakijoina riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, koulutuksestaan, kokemastaan vainosta jne. (Mt.) Islamvastaisuus on yleinen länsimainen asenne, joka korostuu erityisesti oikeistopopulismissa. Islamvastaisuus on tarjonnut radikaalille oikeistolle myös mahdollisuuden esiintyä etujoukkona naisten oikeuksien puolustamisessa sekä siirtää huomio liikkeen omasta homofobiasta länsimaiden ulkopuolella tapahtuvaan seksuaalivähemmistöjen syrjintään (Jokisalo 2016, 202-204).

Suomessa puhutaan usein ”Talvisodan hengestä”, joka sai aiemmin sisällissodassa toisiaan vastaan taistelleet suomalaiset yhdistymään sodan edessä yhteistä vihollista vastaan. Myös ennen itsenäisyyden aikaa kansallisromanttisen taiteen kultakaudella ylemmän luokan (usein ruotsinkieliset) taiteilijat pyrkivät kokemaan yhteyttä suomenkieliseen ja köyhään työläiskansaan. Kansallisaate tuki tätä yhteenkuuluvaisuuden tunnetta, joskin varsinkin 1900-alun dekadenttien taiteilijoiden todellista yhteyttä maaseudun tervanpolttajiin voitaneen hyvällä syyllä epäillä. Bradleyn (2016, 162) mukaan vanha nationalismi toimi kuitenkin juuri näin: etniset, alueelliset, uskonnolliset ja luokkarajat menettivät merkityksensä kansallismielisten liikkeiden yhdistäessä ihmiset eri sosiaalisista ryhmistä. Postmodernin aikamme uusi nationalismi taas toimii ryhmiä jakaen: uuden nationalismin ideologian mukaan kansallisten maantieteellisten rajojen tulee vastata etnisiä jakoja. Tällainen ideologia pohjautuu essentialistiseen näkemykseen, jonka mukaan ihmisille on määriteltävissä yksi etnisyys joka osoittaa mihin ryhmään kukin kuuluu. Euroopassa nousseet uusfasistiset liikkeet ja äärioikeistolaiset puolueet ammentavat tästä uusnationalistisesta ideologiasta. (Mt.) Perussuomalaiset kuuluu samaan eurooppalaiseen oikeistolaisliikehdintään, kuin esimerkiksi Ranskan Nacional Front ja Iso-Britannian English Defence League ja British National Party.

Toisen maailmansodan kauheudet tuhoamisleireineen tulivat suuren yleisön tietoisuuteen vasta sodan päätyttyä. Äärioikeisto marginalisoitiin samalla kun rasismi, antisemitismi ja demokratiakritiikki vaipuivat pienten suljettujen ryhmien puuhasteluksi. Äärioikeistolaisen maailmankuvan puolustaminen oli stigmatisoivaa ja johti helposti natsisyytöksiin. 1970-luvun öljykriisin seurauksena yhteiskunnan vakaus järkkyy johtaen taloudellisiin ongelmiin ja rakenteelliseen työttömyyteen. Toisaalta 1960-luvun lopun liikehdintä oli vähentänyt luottamusta politiikkaan. Kuitenkin vasta 1980-luvulla äärioikeisto pääsi nousemaan marginaalista kehitettyään uuden hallitsevan muodon: populistiset äärioikeistopuolueet. (Rydgren 2005, 413-414.)

Populismien ydinsanoma on kansan äänen nostaminen ylitse kaiken muun (Wiberg 2011, 11). Perussuomalaisienkin vaaliohjelmissa viittauksia kansaan, kansakuntaan ja kansalaisuuteen löytyi tutkimuksessani yli 300 tutkitun 16 vuoden ajalta. Kansan määritelmä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, ja ehkä juuri sen takia se sopiikin niin hyvin populistiseen retoriikkaan. Matti Wibergin mukaan populistien määritelmään kansasta eivät kuulu ainakaan alaikäiset, eliitti tai oikeustoimikelvottomat (Wiberg 2011, 11-12). Myös eri mieltä olevat voidaan tulkita kansan ulkopuolelle kuuluviksi loogisen päättelyn perusteella: Populistien mielestä kansan tahtoa on noudatettava ja populistit seuraavat kansan tahtoa politiikassaan. Niinpä populistien kanssa poliittisesti eri mieltä olevat eivät kuulu kansaan, eikä heidän kantaansa näin ollen tule ottaa huomioon. (Mt.) Populismiin kuuluu reaktiivisuus, joka ammentaa kansan tyytymättömyydestä voimia poliittiseen muutokseen tai muutoksen pysäyttämiseen (mt., 14). Perussuomalaisien kohdalla yksi tärkeä osa muutoksesta jota vastaan taistellaan on väestön, uskontojen, kulttuurin ja arvojen moninaistuminen.

2.2.2 Maahanmuuttokriittisyys

Maahanmuuttokriittiseksi kutsuttu näkökulma tai puhetapa on saanut paljon julkisuutta osakseen Suomessa 2000-luvulta lähtien. Kriitikoiden mielestä käsite on vain eufemismi maahanmuutonvastustajille, kun taas maahanmuuttokriittikkoihin itsensä lukevat väittävät olevansa vain avoimen kriittisiä maahanmuuttoa kohtaan sitä seuraavien lieveilmiöiden takia. Maahanmuuttokriittisyydestä on tehty jonkin verran tutkimusta (esim. Puuronen 2011)

ja opinnäytetöitä (esim. Väisänen 2011) viime vuosina. Maahanmuuttokriitikoiden tyypillinen väite on, että Suomessa on pelätty avointa ja rehellistä maahanmuuttokeskustelua, ja he vain tuovat kriittisen näkökulman julkiseen keskusteluun. Kriittisyys käsitteenä kantaa mukanaan analyttisyyden ja järkiperusteisuuden tuulia, ja tieteessä kriittisyydellä tarkoitetaan asioiden moniulotteisuuden ymmärtämistä. Maahanmuuttokriitikoille se kuitenkin tarkoittaa maahanmuuttoon liittyvien uhkakuvien julkituontia ja lietsomista. Uhkaa ja vaaroja on ennenkin maahanmuutossa ja pakolaisissa ennusteltu, mutta uutta maahanmuuttokriittisten puheissa on maahanmuuton vastustamisen liittäminen populismiin. Populismi ilmenee esimerkiksi siinä, miten maahanmuutosta johtuvat kustannukset rinnastetaan muihin julkisen sektorin kuluihin ja luodaan retorisia eturistiriitoja (Keskinen, Rastas ja Tuori 2009, 10-13.) Juuri tällaisia rinnastuksia käyttää myös Perussuomalaiset kaikissa maahanmuuttoa käsittelevissä vaaliohjelmissaan.

Rasismia ja suomalaista äärioikeistoa tutkineen Vesa Puuronen toteaa, että suomalainen maahanmuuttokriittinen puhe on rakennettu rasismisyytökset huomioon ottaen. Rotuihin viittaavaa puhetta vältetään, mutta puhe keskittyy eroihin, kulttuureihin ja uskontoon. Olenaista puheessa on eri sosiaalisten ryhmien erojen näkeminen luonnollisina ja pysyvinä. (Puuronen 2011, 34.) Maahanmuuttokriitikoiden retoriikka on tullut suurelle yleisölle tutuksi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa muun muassa Jussi Halla-ahon kautta. Halla-ahon pohditut ja tarkasti rakennetut piilorasistiset kannanotot ovat olleet hankalia käsiteltäviä maahanmuuttoasioihin perehtymättömille journalisteille. Median kritiikin suhtautuminen maahanmuuttokriitikojen puheeseen on johtanut rodullistavan puhettavan yleistymiseen ja hyväksyntään. Maahanmuuttokriittinen puhe ei ole rajoittunut ainoastaan Perussuomalaisiin, vaan sitä on käytetty myös Kokoomuksen, Keskustan ja Sosiaalidemokraattien keskuudessa. (Puuronen 2011, 41-42.)

Maahanmuuttokriitikojen välinen keskustelu on aktiivista internetin keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa. Erityisen aktiiviseksi ja symbolisiksi kohtaamispaikoiksi maahanmuuttokriitikoille on kehittynyt ennen 2010-lukua Hommaforum ja Jussi Halla-ahon Scripta –blogi. Hommaforum on maahanmuuttokriittisiä yhteen keräävä internetin keskustelufoorumi, jonka käyttäjät usein pitävät Halla-ahoa oppi-isänään. (Puuronen 2011, 225-227.) Halla-aho on kirjoittanut maahanmuuttokriittistä Scripta –blogiaan 2000-luvun alkupuolelta

lähtien. Korkein oikeus tuomitsi hänet uskonrauhan rikkomisesta ja kansanryhmää vastaan kiihottamisesta vuonna 2012 (Yle uutiset 8.6.2012). Halla-aho päivittää yhä blogiaan harvakseltaan, mutta aktiivisimmillaan ja maahanmuuttokritiikkiin painottuvimmillaan blogi oli vuosina 2005-2011. 2010-luvulla maahanmuuttokritikoiden suosioon on noussut niin sanottu MV-lehti³, joka on Journalistin ohjeisiin sitoutumaton, päätoimittajaton suomenkielinen internet-julkaisu (Sallinen 21.5.2015). Lehden jutut kirjoitetaan lähteitä tarkistamatta ja otsikoidaan huomiota herättävästi. Aiheissa painottuu maahanmuuttajien ja monikulttuurisuuden usein keksityt negatiiviset seuraukset sekä poliittisten vastustajien mustamaalaus. MV-lehden perustajaa Ilja Janitskinia epäillään ”muun muassa törkeästä kunnianloukkauksesta, kiihottamisesta kansaryhmää vastaan, laittomasta uhkauksesta ja salassapitorikoksesta” (Yle uutiset 3.11.2016).

2.2.3 Perussuomalaiset rp

Perussuomalaiset rp rekisteröitiin 13.10.1995 (Vaalit.fi-sivusto 2016). Perussuomalaiset on 1950-luvun lopulla perustetun Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) seuraaja. 1960-70 – luvuilla SMP kasvatti nopeasti suosiotaan johdossaan karismaattinen Veikko Vennamo. Se nousikin hallituspuolueeksi vuoden 1983 eduskuntavaaleissa. Puolue pysyi hallituksessa vuoteen 1990 asti, jolloin erosi siitä eikä enää palannut toimivaksi puolueeksi, ajautuen lopulta konkurssiin vuonna 1995. Perussuomalaiset rp perustettiin lokakuussa 1995 SMP:n seuraajaksi, joten sen perintö ulottuu aina 1950-luvulle asti. Tuoreen puolueen leima kuitenkin sopii populistipuolueelle, jonka äänestäjiä motivoi erityisesti muutoksen aikaan saaminen poliittiselle kentälle. (Niemi 2012, 342; Pernaa 2012, 17; Toivonen 2011, 82-83.)

Perussuomalaisten politiikan pohja on kansallismielisyys ja kristillissosiaalinen maailmankatsomus (mm. Eduskuntavaaliohjelma 2011). Puolueiden lähtökohtia voidaan tarkastella esimerkiksi intressien ja arvojen käsitteillä. Intresseihin pohjautuvat puolueet ohjaavat toimintaansa tietyn sosiaalisen ryhmän intressien perusteella (Suhonen 2011, 61-70). Tällaisia ovat luokkapuolueet, kuten Vasemmistoliitto ja Kokoomus. Arvoihin pohjaavat puolueet

³ Valemediasivusto käyttää nykyisin nimeä ”MV??!! Lehti”, ennen ”Mitä Vittua??!!”. Marraskuussa 2016 julkaisu löytyi osoitteesta <http://mvlehti.net/>.

taas vetoavat äänestäjiinsä tiettyihin ideologioihin sopivien arvojen perusteella, kuten Vihreät arvoliberaalista ympäristötietoisesta lähtökohdasta ja Kristillisdemokraatit evankelisen kristillisyyden arvojen lähtökohdasta. Perussuomalaiset on Suhosen mukaan arvopuolue, mutta taustalla vaikuttavat myös intressit. Jako arvo- tai intressilähtöiseen politiikkaan ei olekaan mustavalkoinen, sillä luokkapuolueitakin ohjaavat tietyt sosio-kulttuurisessa kontekstissa syntyneet arvot. Äänestäjien arvoihin vaikuttavat muun muassa ikä, sukupuoli, koulutus ja elinympäristö. (Mt.)

Perussuomalaisten suosio puolueena on ollut kasvusuuntainen koko puolueen historian ajan. Tilastokeskuksen tilastointien perusteella (Suomen virallinen tilasto 2016a, 2016b ja 2016c) rakennetussa taulukossa (Taulukko 1) näkyy Perussuomalaisten kannatuksen kasvu eri vaaleissa alle prosentista liki viidennekseen annetuista äänistä. Vuoden 2011 eduskuntavaalien 19,1 prosentin tulos oli puolueen historian paras. Puolueenjohtaja Timo Soini kutsui vaalitulosta ”jytkyksi”, ja sana jäikin elämään käsitteenä kuvaten pienen puolueen suurta äänimäärää ja sen aiheuttamaa yllätystä.

TAULUKKO 1. Perussuomalaisten kannatus vaaleissa 1999-2015 Tilastokeskuksen taulukoihin perustuen.

VAALIT	Perussuomalaisten kannatus (%)
Europarlamenttivaalit 1999	0,8
Eduskuntavaalit 1999 (ei aineistossa)	1
Kunnallisvaalit 2000	0,7
Eduskuntavaalit 2003	1,6
Europarlamenttivaalit 2004 (ei aineistossa)	0,5
Kunnallisvaalit 2004	0,9
Eduskuntavaalit 2007	4,1
Kunnallisvaalit 2008	5,4
Europarlamenttivaalit 2009	9,8
Eduskuntavaalit 2011	19,1
Kunnallisvaalit 2012	12,3
Europarlamenttivaalit 2014	12,9
Eduskuntavaalit 2015	17,7

Timo Soini toimi puoluesihteerinä jo SMP:n aikaan ja on tällä hetkellä ainoa Perussuomalaisten puolueenjohtajana toiminut. Vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen hallitus muodostui Keskustan (49 paikkaa), Kokoomuksen (37 paikkaa) ja Perussuomalaisten (38 paikkaa) kesken (Suomen virallinen tilasto 2015). Timo Soinista tuli ulkoministeri ja pääministerin sijainen. Ulkoministerin paikan lisäksi puolue sai kolme muuta ministerinsalkkua.

2.3 Toiseuden käsite tutkielman teoreettisena lähtökohtana

Toiseus⁴ on muun muassa filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä käytetty käsite, jonka avulla voidaan hahmottaa erilaisuuden ja eriarvoisuuden rakentumista sosiaalisessa todellisuudessa (Löytty2005b). Tutkimuksessani käytän toiseutta sosiologisena käsitteenä, jolloin Toinen määrittyy suhteessa Ensimmäiseen ja toiseus ilmentää epätasa-arvoa ja valta-asetelmaa. Tällaisesta näkökulmasta myös Simone de Beauvoir käytti käsitettä teoksessaan Toinen sukupuoli, jossa määritteli miehen ensimmäiseksi ja naisen toiseksi sukupuoleksi kulttuurisamme (alkup. 1949, suomennos 1999). (Löytty 2005b.) Kulttuurintutkija Stuart Hall on myös tutkinut toiseutta. Hallin mukaan Toinen rakentuu dialogisessa suhteessa Ensimmäiseen. Länsimaisessa kulttuurissa länsi on Ensimmäinen, standardi, lähtökohta, oletus ja normi hyvyydestä. Ei-länsi, eli kolonisoidut alueet ja rodullistetut ihmiset ovat joutuneet vastaanottamaan Toisen osa. Lännen representaatiojärjestelmä rakentuu tälle erolle. (Hall 1992, 276-280.)

Tällä sosiologiseksi kutsumallani toiseuden käsitteellä kuvataan erilaisuuteen perustuvaa eriarvoisuutta. Käsitteellä voidaan kuvata tutun ja vieraan tai normin ja poikkeuksen välistä suhdetta. Toiseuteen liittyy myös valtasuhde, jossa 'ensimmäinen' käyttää valtaa ja 'toinen' on sen kohteena. Maahanmuuttajista puhuttaessa heidät nähdään Toisina suhteessa suomalaisiin. Lisäksi yksi Toiseuteen liittyy yhden toiseuttavan eron johtaminen muihin toiseuttaviin tulkintoihin: tumma ihonväri nähdään Toiseuden merkinä ja sen perusteella helposti

⁴ Englanniksi toiseudesta käytetään käsitettä "otherness" ja Toisesta "the Other". Toiseuttaminen kääntyy englanniksi "to other" tai "othering". Tässä tutkielmassa käytän käsitteitä Toinen, toiseus ja toiseuttaminen. Ensiksi mainitun kirjoitan isolla kirjaimella, jotta se erottuu käsitteenä toisesta järjestystä kuvaavana käsitteenä.

jatketaan muihin stereotyyppisiin tulkintoihin esimerkiksi seksuaalisuudesta tai laiskuu-
desta. Toiseuden tutkimisessa analysoidaan ja puretaan vakiintuneita valtarakenteita, joten
Toiseuden tutkiminen on väkisinkin emansipatorista. (Löytty 2005b, 161-164.)

Toiseutta voi kuvailla, mutta ei tutkia ilman että se nähdään suhteessa johonkin. ”Toiseudet
täytyykin nähdä osana ihmisten sosiaalista verkostoa ja vuorovaikutusta, jossa ne aktualisoi-
tuvat ajatuksiksi, sanoiksi ja teoiksi ja jossa niillä on yhteys myös yhteisöjen sisäiseen val-
lankäyttöön”, Seija Jalagin tiivistää. (Jalagin 2005, 66.) ”Dualistinen ajattelu tulee nähdä
suhteessa vallankäytön usein näkymättömiin rajoihin sekä muihin eroja tuottaviin ja vallan-
käyttöä sääteleviin tekijöihin, kuten sukupuoleen. *Se, jolla on valta määrittellä toinen itsestä
poikkeavaksi, kykenee eron tekemisellä paitsi tuottamaan ja legitimoimaan omaa valtaansa
suhteessa toisiin myös torjumaan omaa toiseuttaan.* Toisen tuottaminen näyttäytyy valtape-
linä, jossa oikeudella määrittellä oma identiteetti ja säilyttää se on kääntöpuolenaan jonkun
toisen merkitseminen itsestä poikkeavaksi toiseksi.” (Jalagin 2005, 82. Kursivointi PP.)

Löytyn (2005a, 89) mukaan toiseus kohdataankin ainakin kahdella eri tasolla: sosiaalisessa
vuorovaikutuksessa ja representaatioissa. Kohtaamiset vuorovaikutuksessa voivat tapahtua
vaikka maahanmuuttajanaapurin tavatessa. Representaatiot taas vaikuttavat meihin kielen ja
esimerkiksi mainosten ja populaarikulttuurin kuvaston kautta. (Mt.) Toiseudesta puhuessa
on tärkeää myös huomata sen vastinpari, ”ensimmäinen” tai ”itseys”. Toiseus toimii aina
itseyyden peilinä, joka näyttää itseyyden negatiivin. Samalla toiseuden paikaksi määrittellään
”muualla” – toiseus on hyväksyttävää, kunhan siitä ei tule osa itseyyden tilaa. Samalla toiselta
viedään oikeus määrittellä itsensä: kun toinen pysyy muualla ja voimme tarkastella sitä ulko-
puolisina, emme joudu sen kanssa vuorovaikutukseen eikä kuvillamme toisesta ole näin
mahdollisuutta muuttua. Kun vuorovaikutus itseyyden ja toiseuden kanssa alkaa, alkaa myös
neuvottelu identiteeteistä. (Löytty 2005a, 96-99.) Löytty (mt., 99-100) muistuttaa kuinka
toiseuden käsite on hankala tutkimuksellinen työkalu, sillä se häivyttää sekä taustaa että yk-
sityiskohtia. Samalla toiseuden käsitteen käyttäminen vahvistaa ajatusta kahtiajaosta, joka
on monelta osin keinotekoinen. (Mt.)

Hallin mukaan ”*the West and the Rest*” –diskurssi on vahvasti kahtiajaolle rakennettu: maailmaa halkoo jakolinjat me/muut, hyvä/paha, sivistynyt/ei-sivistynyt. Kahtiajaon tuottamien representaatioiden väliset ja käsitteiden sisäiset erot ovat yksinkertaistettuja, stereotypioituja. Stereotyyppit rakennetaan stereotypioinnin prosessissa, jossa eri ominaisuudet tiivistetään yhdeksi ja luodaan liioiteltu yksinkertaistus. Stereotypointi vahvistaa toiseutta tuottavaa representaatiojärjestelmää. (Hall 1992, 307-308)

Hegemonista me ja muut–representaatiojärjestelmää rakennetaan erilaisin diskursiivisin strategioin. Hallin mukaan eräitä tärkeimmistä strategioista ovat idealisointi, halveksunnan ja halun fantasioiden projektio, kykenemättömyys tunnistaa ja kunnioittaa erilaisuutta, sekä taipumus tarkastella eroa läntisten ja eurooppalaisten näkemysten ja representaatioiden kautta. Näitä strategioita pönkitetään *stereotyypeillä*. Stereotypioiminen vaikuttaa toiseuden diskurssiin kahdella tasolla: Ensin romautetaan yhteen yksinkertaistettuun hahmoon useita erilaisia ominaisuuksia ja väitetään tämän hahmon kuvaavan stereotypioidun ryhmän perusolemusta. Sitten stereotypia jaetaan kahteen puoleen – hyvään ja pahaan. Tällaisen stereotyyppisen dualismin näkökulmasta Toinen nähdään ystävällisenä tai vihamielisenä, viattona tai moraalittomana ja niin edelleen. (Hall 1992, 307-308.) Rodullistamisen representaatiojärjestelmä rakentuu luonnollistamisen ja kiinnittämisen prosesseissa: Erot yksinkertaistetaan ja naturalisoidaan, jolloin ne saadaan kiinteiksi ja muuttumattomiksi. Kun ero nähdään luonnollisena ja pysyvänä, ei Ensimmäisen ja Toisen välistä raja-aitaa voi enää ylittää ja Toiseuden merkitykset jäätyvät pysyvästi huonommiksi, kehittymättömämmiksi Ensimmäiseen perustuvalla standardilla katsottuna. Tällainen stereotypioinnin prosessi on toiseutta tuottava ja uusintava, eli toiseuttava. (Hall 1997, 239-249.)

Mary Douglasin (2000, 85-87) mukaan lika on ainetta väärässä paikassa. Sama asia toisessa paikassa, toisessa yhteydessä on hyvää ja asiaankuuluvaa, mutta kontekstin muuttuessa käsitämme sen liaksi. Douglas toteaaakin: ”Missä on likaa, siellä on myös järjestelmä”. Lika syntyy järjestelmän seurauksena – luokittelu ja järjestely johtavat toisten asioiden tulkitsemiseen puhtaiksi ja toisten likaisiksi. Tuomitsemme asioiden likaisuuden eli epäjärjestyksen, kun taas järjestystä pidetään puhtautena. (Mt.) Sosiaalinen, kulttuurinen ja historiallinen ympäristö määrittävät mitkä asiat ovat tuomitsemisen kohteena milloinkin: nainen äänestys-

kopissa, kahden ”rodun” väliset liitot, homoseksuaalisuus, kerjäläiset kadulla, kirkon kellojen tai minareetin rukouskutsun ääni tai atsovärit lastenjogurtissa. Järjestyksen poikkeamiin voidaan suhtautua selittämällä ne esimerkiksi jonkun uskomuksen kautta, puuttumalla niihin fyysisesti (esimerkiksi tappamalla poikkeavat), vahvistamalla sääntöjä ja välttämällä poikkeuksia kaikin keinoin, luokittelemalla poikkeamat vaarallisiksi tai antamalla niille symbolisen aseman, jonka avulla voidaan vahvistaa muiden olemassaolon tapojen merkitystä (Douglas 2000, 90-92).

Toiseuttamisen lähtökohdat voivat olla erilaisia. Ksenofobisessa toiseuttamisessa toiseen heijastetaan omat pelot, ksenofilisessä toiseuttamisessa taas omat toiveet. Olipa toiseuttaminen minkälaista tahansa, se on aina vallankäyttöä toiseutettua kohtaan, sillä tulkitsija heijastaa oman näkemyksensä toiseen ottamatta vastaan tämän omaa tulkintaa itsestään. Lisäksi toiseutettu voi alkaa tulkita omaa identiteettiään toiseuttamisen kautta, eli muiden yksinkertaistavan heijastuksen ilmentymänä. (Löytty 2005b, 164-183.) Toiseutta ei tulekaan nähdä ominaisuutena, vaan seurauksena näkemisen tavoista. Ero ei sinänsä tee toiseutta, vaan ne toiminta- ja esitystavat jotka tuottavat eriarvoisuutta. Ideologian kautta erilaisuus voidaan nähdä eriarvoisuuden tai vastakkaisuuden merkinä (ks. myös Lehtonen 2004b, 263). Toiseutta tutkittaessa on myös oltava varovainen, ettei pyri tekemään liian yksinkertaisia jakoja. Monesti erilaisuus voikin toimia parempana käsitteenä kuin jako ”ensimmäisiin” ja ”toisiin”. Erilaisuuden käsitteen avulla tutkija voi kuvailla, kun taas toiseuden käsite soveltuu paremmin valtasuhteiden analysointiin. (Löytty 2005b, 181-183.)

Yksi esimerkki toiseuttamisen konkreettisista seurauksista on saksalaisnaisten toisen maailmansodan jälkeen kohtaama seksuaalinen väkivalta. Historioitsija Miriam Gebhardt (2016) analysoi teoksessaan ”Ja sitten sotilaat tulivat” mitkä tekijät johtivat siihen että saksalaisnaisten raiskaaminen oli niin yleinen ja vähätelty rikos sodanjälkeisessä Saksassa. Yhdysvaltojen, Iso-Britannian, Ranskan ja Neuvostoliiton sotapropagandassa toiseutettiin sumeilematta viholliskansaa ja etenkin sen naisia. Naisia käsitteellistettiin yliseksuaalisiksi ja moraaliltaan höllyiksi. Saksalaisnaiset olivat taas kuunnelleet vuosia kansallissosialistista sotapropagandaa, jossa vihollisvaltojen miehet kuvattiin eläimellisiksi, julmiksi, seksuaalisuuttaan kontrolloimattomiksi ja heidän kerrottiin raiskaavan ja jopa murhaavan kaikki saksa-

laisnaiset, joihin pääsevät käsiksi. Lisäksi natsi-Saksan rotuoppi vaikutti saksalaisten näkemyksiin Yhdysvaltojen tummaihoisista sotilaista samoin kuin Ranskan marokkolaissyntyisistä sotilaista. Tummaihoisia pidettiin alempiarvoisina, vähemmän inhimillisinä, yksinkertaisina ja raakalaismaisina. Ajan seksuaalimoraali Atlantin molemmin puolin oli konservatiivista ja sota-aikana perinteiset näkemykset naisesta ”palkkiona” ja ”kunniana” olivat voimissaan. Naisten oletettiin näyttävän seksuaalinen halukkuutensa lähinnä vastustelemattomuutena, kun miehen oletettiin näyttävän voimansa ja maskuliinisuutensa sotaisasti myös seksuaalisuuden alueella. Vahvojen stereotyyppien seurauksena saksalaisnaiset odottivatkin vihollistensa raiskaavan ja pahimmassa tapauksessa tappavan heidät. Sotilaat taas odottivat palkkiotaan pitkien sotatoimien jälkeen ja jossain määrin jopa tulkitsivat naisten alistuvuuden (kuolemanpelossa) myöntövyvyyden merkiksi. (Mt. 138-151.)

Toiseuttavat representaatiot eivät ole pelkkää puhetta tai retoriikkaa. Hegemoniset näkemykset Toisista ohjaavat yksilöitä, ryhmiä ja kokonaisia kansakuntia tulkitsemaan ja toimimaan tietyllä tavalla vieras ja erilainen. Tulkinnoilla on konkreettisia seurauksia poliittisiin päätöksiin ja yhteisöjen toimintaan. Lisäksi toiseutettuun ryhmään kuuluvan on vaikeaa saada ääntään kuuluville ’ensimmäistenä rakentamassa hegemonisessa diskurssissa. Maahanmuuttajia, muslimeja tai tummaihoisia tarkastellaan yksinkertaistetun stereotypian läpi huomamatta inhimillistä kokemusta ja yksilöä taustalla. Toiseuttava diskurssi riistää yksilöiltä ja ryhmiltä vapauden määrittellä itsensä.

2.4 Oman tutkimuksen asemointi

Perussuomalaisten yllättävä nousu pienpuolueesta hallituspuolueeksi on kiinnostanut useita eri alojen tutkijoita analysoimaan puolueen kannatusta edistäneitä tekijöitä, sekä analysoimaan maahanmuuttovastaisena pidetyn puolueen maahanmuuttodiskurssia niin virallisilla areenoilla kuin sosiaalisessa mediassakin. Lisäksi perussuomalaisten puheita on analysoitu lehtiartikkelien perusteella, ja muun muassa puolueen maahanmuuttopoliittisiin ehdotuksiin vaaliohjelmissa on kiinnitetty huomiota. Oma tutkimukseni liittyy tähän virtaukseen, mutta näkökulmani on leimallisemmin sosiaalipsykologinen. Valitsin vaaliohjelmat tutkimukseni aineistoksi siksi, että ne edustavat puolueen yhteistä linjaa puoluekokouksessa vahvistettuina

dokumentteina. Usein mediakohujen yhteydessä on todettu, että kyse on ollut vain yksittäisestä poliitikosta ja hänen mielipiteistään tai harkitsemattomista sanoistaan. Vaaliohjelmia tutkittaessa voidaan hyvällä syyllä ajatella, että tulokset koskevat koko puolueen hyväksymään retoriikkaa.

3 RETORIIKAN TUTKIMUS JA VAALIOHJELMAT

Tässä luvussa esittelen ensin retoriikan tutkimuksen perusasioita ja perehdyn tarkemmin Chaïm Perelmanin uuteen retoriikkaan ja sen käsitteistöön. Sen jälkeen käsittelen vaaliohjelmia retoriikan tutkimuksen kohteena ja esittelen tutkimuksen aineiston, Perussuomalaisten vaaliohjelmat vuosilta 1999-2015. Lopuksi käsittelen tutkimuksen analyysin kulkua.

3.1 Retorinen tutkimus

Monesti retoriikan ajatellaan olevan pelkkää kaunopuheisuutta tai korulauseita. Retorisessa tutkimuksessa retoriikalla kuitenkin tarkoitetaan kaikkea yleisölle suunnattua puhetta ja tekstiä, riippumatta sen kaunopuheisuudesta. Aristoteles näki retoriikan todisteluun ja harkintaan perustuvana puhetaitona, johon looginen argumentaatio kuuluu olennaisesti (Haapanen 1996, 26).

Retorisen tutkimuksen avulla tekstiä voidaan eritellä sen perusteella, miten se pyrkii vaikuttamaan vastaanottajaansa. Retoriikkaa on tutkittu Antiikin Kreikasta lähtien ja Aristotelesta pidetäänkin retoriikan isänä. Uudessa retoriikassa jatketaan ja laajennetaan Aristoteleen retoriikkaa ottamalla tutkimuksen kohteeksi kaiken tyyppisille yleisöille suunnattu retoriikka (Perelman 1996, 11-12). Olennaista ei ole yleisön tyyppi, vaan puhujan pyrkimys vakuuttaa yleisönsä. Chaïm Perelmanin mukaan kartesiolainen jako järkeen ja tunteeseen johti retoriikan rappioon. Retoriikkaa alettiin pitää sanataiteena tai korukielenä, ja sen kyky pureutua merkityksiin unohdettiin. (Summa 1996, 64-65.) Tällaisen retoriikan käyttö muualla kun kielitieteissä ei olisi tuntunut perustellulta. 1950-luvun uuden retoriikan nousun myötä retoriikasta tuli taas yhteiskuntatieteellisesti kiinnostava käsite ja tutkimuksellinen näkökulma (Summa 1996, 51).

Retoriikka on aina yleisölle suunnattua kommunikaatiota. Mitä paremmin puhuja tuntee tai osaa luokitella yleisönsä, sitä paremmin hän osaa myös suunnata vakuuttelunsa juuri tälle yleisölle. (Ks. Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 13-45). "...kaikki diskurssi, joka ei tavoittele yleispätevyyttä, kuuluu retoriikan alueeseen. Heti kun viestintä pyrkii vaikuttamaan yhteen tai useampaan henkilöön, tai suuntaamaan ajattelua, herättämään tai tynnyttämään tunteita tai ohjaamaan toimintaa, se sijoittuu retoriikan alueelle... Näin ymmärretty retoriikka avaa tutkimukselle valtavan ei-muodollisen ajattelun alueen: voimme hyvin puhua retoriikan valtakunnasta." (Perelman 1996, 181.)

Retoriikka on pelkistetyimmillään yleisön vakuuttamista argumentin pätevydestä sekä yleisön sitouttamista argumentin sisältöön. Kaksi toisilleen vastakkaista argumenttia voivat molemmat olla järkeviä ja retorisesti taitavia. Koska lähtökohtana on kielen dialektinen luonne, lopullista totuutta ei edes pyritä etsimään. Retoriikassa yleisösuhde on kaikkea argumentointia ohjaava tekijä. Argumentoinnin lähtökohdat pyritään muovaamaan yleisön hyväksymiksi, ja näiden jaettujen premissien tai esisopimusten kautta puhuja pyrkii vakuuttamaan yleisön myös varsinaisista argumenteistaan. (Jokinen 1999a, 46-47.)

Retoriikan tutkimus on jakautunut erilaisiin tutkimussuuntauksiin ja painopisteisiin. Näitä suuntauksia erottaa huomion suuntaaminen eri kielen käytön tasoihin: puheiden tai esitysten retoriikkaan, argumentoinnin retoriikkaan ja trooppien ja kielikuvien retoriikkaan. (Palonen & Summa 1996, 10.) Oma mielenkiintoni kohdistuu nimenomaan argumentoinnin retoriikkaan ja tarkemmin siihen, miten retoriset keinot toimivat vakuuttavuuden lähteenä (ks. Palonen & Summa 1996, 11). Argumentoinnin retoriikkaa voi tutkia myös formaalista näkökulmasta, eli tarkastellen argumenttien pätevyyttä ja arvioiden niitä (mt.). Tutkimuksessani arvioin jonkin verran Perussuomalaisen vaaliohjelmien argumenttien pätevyyttä, varsinkin jos argumentit ovat voimakkaasti maahanmuuttoon liittyvän tutkimustiedon vastaisia. Analyysini kohdistuu kuitenkin erityisesti argumentoinnin lähtökohtiin, eli retorin esittämiin esisopimuksiin ja arvohierarkioihin.

Sosiaalipsykologiassa retoriikkaa on kehittänyt ja käyttänyt tutkimuksissaan etenkin Michael Billig. Billig korostaa argumentointia osana sosiaalista elämää ja näkee myös yksityiset ajatteluprosessit ideologisina: ajattelu ja sen myötä argumentaatio ovat sidoksissa sosiohistorialliseen taustaamme. Billigin sosiaalipsykologinen retoriikka nivoutuu sosiaaliseen konstruktionismiin, sillä hän näkee argumentoinnin toimivan sosiaalisen todellisuuden rakentajana. (Kuusela 2002, 73-75; 103-104.) Tämän takia myös puheen ja tekstien tutkimus on tärkeää. Poliittinen puhe on samalla poliittista toimintaa, koska sillä osaltaan rakennetaan arkitodellisuuttamme. Billigin kärjistyksen mukaan kaikki sosiaalipsykologian suuret tutkimusaiheet on itse asiassa löydetty jo klassisen retoriikan aikaan Aristoteleen Retoriikassa: asenteiden säilyttäminen tai muuttaminen, yleisön hyväksyntä tai vastustus, sekä miten vaikutuksen aikaansaamiseksi olisi esiinnyttävä julkisuudessa, ovat kaikki osa sosiaalipsykologian tutkimuskenttää (Billig 1996, 84).

Retoriikantutkimuksen avulla voidaan tarkastella puhujan luomaa interaktiokontekstia, eli miten puhuja esittää ja asemoi itsensä sekä millaisena puhuja näkee yleisönsä. Myös argumentoinnin analyysi on osa retoriikkaa. Usein erotellaankin retoriikan poeettinen ja argumentatiivinen puoli. Poetiikassa voidaan tutkia käytettyjä kielikuvia ja käsitteitä, kun taas argumentaation tutkimus korostaa yleisökonstruktion merkitystä ja analysoi argumentaatioissa käytettyjä strategioita. (Alasuutari 1999, 157-164.) Perelmanilainen uuden retoriikan tutkimus korostaakin yleisösuhteen ja argumentaation tapojen tutkimusta.

Uuden retoriikan tapaan retorisisessa sosiaalipsykologiassa kiinnitetään huomiota yleisöön. Kuviteltu yleisö määrittää kielenkäyttöä, asemoitumistamme sekä vaikuttamisen keinojamme. Retorisella sosiaalipsykologialla on paljon yhtymäkohtia diskurssianalyysiin. Molemmat perustuvat perinteisen sosiaalipsykologisen tutkimuksen (kuten peliteoriat ja kognitiotiede) kritiikkiin, ja molemmat mahdollistavat kielenkäytön tutkimuksen osana yhteiskunnallisia prosesseja. Diskurssianalyysissä yleisösuhte ei kuitenkaan ole retoriikan tavoin olennainen, vaan siinä kiinnitetään huomiota valtasuhteisiin ja tapoihin kuvata todellisuutta. (Salonen 2001, 319-321.) Retoriikan tutkimuksessa ja diskurssianalyysissä on paljon yhteisiä piirteitä. Useimmiten samoista tutkimuskohteista voisi aivan yhtä hyvin tehdä retorista analyysia kuin diskurssianalyysiäkin. Uuden retoriikan olennaisimmat tarkastelukohteet

ovat yleisösuhde, argumentoinnin lähtökohdat eli esisopimukset ja lokukset sekä argumentoinnin tekniikat (Perelman 1996).

3.1.1 Uusi retoriikka

1900-luvulle tultaessa retoriikka oli kadottanut asemansa akateemisena koulutusalanana ja tutkimussuuntauksena. Retoriikkaan oli alettu suhtautua vähätellen. 1950-luvulla kolme toisistaan riippumatonta tutkijaa nosti kuitenkin retoriikan uudestaan mielenkiinnon kohteeksi. Kenneth Burkea, Stephen Toulminia ja Chaïm Perelmania pidetäänkin uuden retoriikan isinä. (Summa 1996, 50-51.)

Burken mukaan kielen avulla kommunikointi on symbolista representaatiota. Kieli on väline, jonka avulla esittäjän ja yleisön välinen retorinen suhde rakentuu. (Summa 1996, 53-56.) Toulminin kiinnostus kohdistui luonnollisten argumenttien piirteisiin, arviointimahdollisuuksiin sekä argumenttien rakenteeseen (Summa 1996, 73-74). Perelmanin kiinnostuksen retoriikkaan herätti kysymys siitä, kuinka arvopäätelmien hyvyyttä ja huonoutta voitaisiin järjestelmällisesti arvioida. Perelmanin totesi että on tutkittava argumentaatiota joka johtaa tiettyyn tai vastustaa tiettyä arvoarvostelmaa, jolloin argumentaation laadun perusteella voidaan arvioida myös päätelmän hyvyyttä. Teoriallaan Perelman palautti retoriikan alkuperäiseen tehtäväänsä päättelyn ja vakuuttamisen tutkimuksena. Ulkoinen muoto ja sisältö eivät ole Perelmanin uudessa retoriikassa vastakkaisia tai erillisiä osia, vaan olennaisesti toisiinsa liittyviä päättelyn ja vakuuttamisen keinoja. (Summa 1996, 62-65.) Perelmanin mukaan uusi retoriikka jatkaa ja laajentaa Aristoteleen perintöä. Aristoteleen dialektisiksi kutsumat päätelmät rakentuvat argumenteista, joilla pyritään väitteen hyväksymiseen tai hylkäämiseen. Perelmanin uusi retoriikka on siis argumentaatioteoria, joka on kiinnostunut kaikista argumenteista ”yleisöstä ja käsitellyistä asioista riippumatta”. (Perelman 1996, 11-12.)

Argumentaatio on pohjimmiltaan pyrkimystä saada yleisön hyväksyntä tai kannatus puhujan väitteille. Näin ollen argumentaatio tapahtuu aina kontekstissa. Puhuja eli retori kohtaa yleisönsä argumentaatioissa, ja ilman kohtaamista argumentaatio olisi turhaa. Argumentaatioti-

lanteeseen tai –kontekstiin liitty yleensä myös sisältöön ja muotoon liittyviä sääntöjä: uskonnollisessa kokouksessa ei ole soveliasta puhua samoista asioista kuin baariseurueessa. (Perelman 1996, 16-17.) Tärkeä seikka poliittisia tekstejä tutkittaessa on myös argumentaation merkitys toiminnalle. Argumentaatiolla ei aina pyritä vain älylliseen vaikuttamiseen, vaan sillä voidaan johdattaa myös toimintaan. Näin pitkälle edennyt argumentaatio on johdatellut yleisönsä uskomaan väitteiden pätevyyden, mutta myös niiden toteuttamisen tarpeellisuuden henkilökohtaisella tasolla. Älyyn tai toimintaan vaikuttavaa argumentaatiota ei voi toisistaan erottaa, sillä vakuuttelun kohteena on aina kokonainen ihminen. Hyvä puhuja tuntee yleisönsä ja osaa sovitella sanansa sen mukaan. (Mt.19-20.)

Perelmanin uutta retoriikkaa on kritisoitu taustaolettamuksesta, jonka mukaan kaikki retoriset tilanteet voisivat päättyä rationaalisen argumentoinnin kautta konsensukseen. Useat tutkimuksen kannalta kiinnostavat tilanteet taas eivät todellisuudessa ole yhteistoiminnallisia, eikä niillä pyritäkään konsensukseen. Lisäksi Perelmanin teoriaa on pidetty 'redusoituna retoriikkana', koska se keskittyy vain argumentaatioon eikä kiinnitä ollenkaan huomiota manipulatiivisuuteen ja kaunopuheisuuteen, jotka kuitenkin muodostavat oman tärkeän ja kiinnostavan osansa retoriikasta. Perelmanin pyrkimys kehittää arvostelukriteeri argumentoinnin laadulle nojaa hänen ongelmalliseen universaaliyleisön käsitteeseensä. Poliittinen argumentointi on tämän arvioinnin mukaan aina epäonnistunut, koska siinä vedotaan erityisyleisöön. Näistä teorian kannalta tärkeistä ongelmista huolimatta Perelmanin uusi retoriikka tarjoaa käytännölliset ja toimivat raamit argumentaation tutkimukselle käsitteineen ja luokituksineen. (Summa 1996, 72-73.) Omienkin sanojensa mukaan kyse on nimenomaan argumentaatioteoriasta, kuten Perelman teoksessaan Retoriikan valtakunta toteaa: ”Pitäessään tutkimuskohteenaan ei-demonstratiivisia esityksiä eli johtopäätöksiä, jotka eivät nojaa muodollisesti päteviin päätelmiin tai enemmän tai vähemmän mekaaniseen kalkyyliin, uuden retoriikan nimellä kulkeva argumentaatioteoria kattaa kaikki vakuuttamiseen tai suostutteluun tähtäävät esitykset *yleisöstä ja käsitellyistä asioista riippumatta*. Argumentaation yleistä tutkimusta voidaan tarvittaessa rikastaa yleisö- tai esitystapakohtaisilla menetelmillä” (Perelman 1996, 11-12, kursivointi alkuperäinen).

Kenties yleisin tapa soveltaa perelmanilaista retoriikan tutkimusta on analysoida tekstien argumentaatiotekniikoita. Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan teoksessa (1969) onkin paljon

välineitä tekniikoiden tutkimiseen. Omassa tutkimuksessani olen kuitenkin keskittynyt argumentoinnin lähtökohtiin analysoimalla esisopimuksia päästäkseni maahanmuuttajiin liitettyjen arvojen ja tulkintojen jäljille. Puhujan tulee arvioida käyttämänsä esisopimukset suhteessa yleisönsä. Perussuomalaisten vaaliohjelmien esisopimuksia tutkiessani tutkinkin niitä ”faktoja”, otaksumia ja arvoja, jotka Perussuomalaiset olettaa potentiaalisten äänestäjiensä jakavan kanssaan.

3.1.2 Argumentoinnin lähtökohdat uudessa retoriikassa

Tutkimuksessa käyttämäni retorinen analyysi pohjautuu Chaïm Perelmanin uuteen retoriikkaan, jonka mukaan retoriikka on kaunopuheisuuden sijaan päättelyä ja vakuuttamista. Retoriikka pitää sisällään ne menetelmät, joiden avulla argumentaatio vakuuttaa kuulijat. Näin ollen Perelman ei allekirjoita yleistä käsitystä sisällön ja muodon erosta, vaan pitää niitä olennaisesti yhteen kuuluvina elementteinä. Se miten kieltä käytetään, ei suinkaan ole vain pinnallista ja ulkoista, vaan hyvin mahdollisesti vaikuttaa myös argumentin sisältöön ja sen vakuuttavuuteen. (Summa 1996, 62-65.) Omassa analyysissäni perehdyn erityisyleisöä koskeviin esisopimuksiin ja arvohierarkioihin. Vaikka kiinnitänkin jonkin verran huomiota argumentaatiotekniikoihin, en kuitenkaan pyri argumentaation eri muotojen löytämiseen ja määrittelyyn. Tutkin tekstejä pikemminkin kuvina siitä kontekstista, josta ne nousevat. Kiinnostuksen kohteenani on erityisesti Perussuomalaisten vaaliohjelmissa konstruoitu kuva siitä, mikä on asioiden todellinen tila ja mikä olisi asioiden toivottu tila. Näiden esisopimusten analyysin kautta on mahdollista tulkita Perussuomalaiset-puolueen näkemystä esimerkiksi maahanmuuton ja kansalaisuuden tilasta tämän hetken Suomessa.

Perelmanin mukaan retoriikka pohjautuu aina puhujan ja yleisön kohtaamiseen. Puhuja valitsee yleisönsä, herättää sen huomion, pyrkii tunnistamaan esisopimukset mahdollisimman hyvin ja käyttää erilaisia argumentaatiotekniikoita suostutellakseen ja vakuuttaakseen. (Summa 1996, 62-73.) Seuraavassa avaan tutkimuksen kannalta olennaisia käsitteitä *puhujaa, yleisöä, esisopimukset, ja arvot*.

Retori eli **puhuja** on aktiivinen vakuuttaja ja suostuttelija, joka pyrkii retorisin keinoin si-
touttamaan yleisön asiansa taakse. Puhujan ensimmäinen tehtävä on herätellä yleisön mie-
lenkiinto, jotta argumentointi olisi yleensäkin mahdollista. Ennen argumentointia puhujan
on myös selvitettävä itselleen kenelle hän argumentointinsa suuntaa ja kenet hän tahtoo va-
kuuttaa – toisin sanoen, mikä hänen yleisönsä on. (Kuusisto 1996, 275-277; Perelman et al
1969, 17-19.) Omassa aineistoni Perussuomalaisten vaaliohjelmatekstien puhujaksi voidaan
tulkita puolue tai puolueen virallinen linja, koska ohjelma on puolueen toimesta hyväksytty
ja allekirjoitettu viralliseksi vaaliohjelmaksi.⁵ Kun vaaliohjelmiä tulkitaan siitä näkökul-
masta että puhuja on puolue, voidaan tekstiä analysoida puolueen kontekstin ja sosiaalisen
todellisuuden representaationa. Kun analysoitavasta tekstistä tarkastellaan puhujakuvaa, et-
sitään muun muassa sitä miten puhuja perustelee itsensä luotettavaksi ja uskottavaksi läh-
teeksi.

Yleisö tarkoittaa sitä ihmisryhmää, jolle puhe suunnataan, vaikka fyysisesti läsnä oleva
yleisö saattaa olla aivan eri. Ministeri saattaa pitää puheensa eduskunnassa kansanedustajien
edessä, vaikka hän pyrkisikin vaikuttamaan äänestäjiin, puoluetovereihin tai kollegoihinsa
muissa maissa. Yleisö siis tarkoittaa niitä ihmisiä, joihin puhuja haluaa argumentoinnillaan
vaikuttaa. Erityisyleisöön puhuja vetoaa suostuttelemalla, kun taas universaaliyleisöön ve-
dotaan vakuuttamalla. Universaaliyleisö koostuu Perelmanin mukaan kaikista joilla on edel-
lytykset seurata puhujan argumentaatiota. Erityisyleisölle puhuttaessa tulee ottaa huomioon
erityisyleisön arvot, mutta universaaliyleisölle suunnatussa argumentaatiossa voidaan nojata
vain yleisesti hyväksytyihin faktoihin, totuuksiin ja arvoihin. (Perelman 1996, 20-25.) Ar-
gumentaatio on universaaliyleisölle suunnattua, kun puhutaan asioiden todellisesta tilasta.
Kun retoriikkaa koskee asioiden suotavaa tai toivottua tilaa, vetoaminen suunnataan aina
erityisyleisölle. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 65-66).

⁵ Julkisuudessa on ollut esillä Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelman ilmastopoliittisen
vaihtoehdon kirjoittaja Matti Putkonen, joka oli osin kopioinut vaalitekstin aiemmin kirjoittamastaan Metalli-
liitonlausunnosta (ks. Yle 4.2.2011 ja Hatakka 2012, 306). Kyseinen tapaus toimii hyvänä muistutuksena
siitä, kuinka vaaliohjelmienkin takana on liuta erillisiä ihmisiä eri taustoista. Oleellista on, että puolue insti-
tuutiona allekirjoittaa vaaliohjelman teesit ja retoriikan.

Perelmanin mukaan yleisölähtöisyys on retoriikan tärkein piirre ja argumentointiin liittyy aina tietoisuus yleisöstä. Jo argumentointi sinänsä viestii siitä, että yleisö on argumentoijalle tärkeä: yleisöön pyritään vaikuttamaan argumentoinnin kautta ja sen suostumusta haetaan argumentoinnilla. Muutoin pelkkä käskeminen riittäisi. (Kuusisto 1996, 275-277; Summa 1996, 67). Yleisökäsityksen tutkiminen vaaliohjelmista on kiinnostavaa, sillä se kertoo elämästämme sosiaalisesta kontekstista eikä niinkään yksittäisten perussuomalaisten luonteesta. Kuten Perelman et al (1969, 20) sen ilmaisee: *“The study of audiences could also be a study of sociology, since a man's opinions depend not so much on his own character, as on his social environment, on the people he associates with and lives among.”*.

Premissit eli esisopimukset ovat argumentoinnin julkilausumattomia lähtökohtia, 'yleisiä totuuksia' puhujan ja yleisön välillä (Kuusisto 1996, 277). Esisopimusten määrittely on itse asiassa ensimmäinen askel argumentaatiossa (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 65). Puhujan vastuulla on tunnistaa ja huomioida retoriikassaan nämä lähtöoletukset. Jos yleisö on kovin laaja tai vaikeasti määriteltävissä, saattaa esisopimusten tunnistaminen olla hankalaa: niiden on kuitenkin olennaista osua oikeaan, sillä niihin pohjautuu koko argumentaation uskottavuus yleisön silmissä. (Kuusisto 1996, 277-279; Perelman 1982, 21-32.)

Esisopimukset voivat koskea joko asioiden todellista tai suotavaa tilaa. **Todellisuutta koskevat esisopimukset** perustuvat 'normaaleiksi', 'faktoiksi', 'totuuksiksi' tai vähintäänkin todennäköisiksi yleisön kokemia asioita. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 65-66, 83-93; Kuusisto 1996, 277-279.) Nämä todellisuutta koskevat yleisöä yhdistävät tekijät eivät ole objektiivisia tosiseikkoja, totuuksia ja otaksunia, vaan yleisesti jaettuja tulkintoja. Ne ovat periaatteessa aina kyseenalaistettavissa kielen dialektisen luonteen takia, ja näin ollen puhujan on myös kyettävä todistamaan ne säilyttääkseen yleisön kanssa jakamansa näkemyksen. (Perelman 1996, 30-33.) Todellisuuden tilaa koskevat esisopimukset suunnataan universaaliyleisölle. Faktat voivat olla esimerkiksi tieteellisiä ja totuudet uskontoon pohjautuvia. Usein faktojen ja totuuksien välillä ei ole ristiriitaa, tai ne voivat jopa tukea toisiaan. (Perelman et al. 1969, 67-70.) Todellisuuden tilaa koskeviin premissihin kuuluvat myös otaksumat siitä mikä on normaalia ja luultavaa. Normaali ja luultava ei määrity laskennallisen todennäköisyyden pohjalta, vaan 'normaaliksi' koetun oletetaan jatkuvan kunnes tulee näyttöä

sitä vastaan. Normaali määrittyy puhujan ja yleisön referenssiryhmästä käsin ilman että sitä eksplisiittisesti ilmaistaan. (Perelman et al. 1969, 70-74.)

Asioiden toivottua tai suotavaa tilaa koskevat esisopimukset perustuvat erityisyleisön arvoihin, arvohierarkioihin ja lokuksiin. Arvojensa ja arvohierarkioidensa perusteella yleisö pitää näiden asioiden tavoittelua tärkeänä. Jotta puhuja voisi vakuuttaa erityisyleisönsä asioiden suotavaa tilaa koskevalla retoriikalla, hänen on tunnettava yleisönsä ennalta tunnistamat ja hyväksymät arviointiperusteet eli lokukset. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 65-66, 83-93; Kuusisto 1996, 277-279.) Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan mukaan arvot vaikuttavat käytännössä kaikkiin argumentteihin. Myös tieteessä arvot vaikuttavat valintojen ohjailuun ja oikeuttamiseen. Arvot toimivat todellisuutta koskevien premissien kanssa samalla tavalla sikäli, että jonkun tuodessa arvon keskusteluun, toisten on otettava se huomioon argumentaatiossa. Arvot ovat asenteita totuuden tilaa kohtaan ja siten koskettavat nimenomaan erityisyleisöä. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 74-76.) Yksittäisten arvojen tunnistaminen ei ole niin tärkeää, kuin arvohierarkioiden löytäminen. Jos kaksi arvoa on vastakkain, on tiedettävä kumpaan tulee vedota, jotta yleisö hyväksyisi argumentoinnin. (Kuusisto 1996, 277-279.) Yleisönsä tunteva puhuja tietää milloin kannattaa vedota lähimmäisenrakkauteen ja milloin isänmaallisuuteen.

Lokuksilla tarkoitetaan yleisön entuudestaan tunnistamia ja hyväksymiä argumentin arviointiperusteita, jotka eivät liity argumentin sisältöön. Perelman erottelee määrän ja laadun lokukset: *Määrään* perustuvasta lokuksesta on kyse kun jokin teema tai selitys nostetaan esiin yhä uudelleen, jotta sen tärkeys ja vakuuttavuus tulisi yleisölle selväksi. *Laadun* lokuksiin voisi oikeastaan laskea kaikki muut arviointiperusteet, kuten yleisesti hyväksytyt toimintatavat (viattoman puolustaminen) tai ominaisuudet (ainutlaatuisuus tai korvaamattomuus). (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 65-66, 83-93; Kuusisto 1996, 277-279.) Tekstistä riippuen joko todellisuutta tai suotavaa tilaa koskevat esisopimukset voivat olla tärkeämmässä osassa retoriikkaa.

3.2 Vaaliohjelmat tutkimusaineistona

Poliittiset julistukset ja vaaliohjelmat ovat julkisia dokumentteja, jotka ovat suhteellisen helposti saatavilla kaikille kansalaisille. Tällaisen dokumentin tarkoitus on tulla huomatuksi ja tunnustetuksi. Puolueet kirjoittavat ja julkaisevat vaaliohjelmiaan tehdäkseen yleisölle selväksi, millainen puolue on kyseessä, millaiset ovat puolueen arvot ja tärkeysjärjestys, sekä saadakseen äänestäjät urnille antamaan äänensä juuri heidän puolueelleen. Lisäksi puolue- ja vaaliohjelmat ovat viestejä muille poliittisen kentän toimijoille. Tutkimukseni aineisto koostuu Perussuomalaiset rp:n vuosien 1999-2015 vaaliohjelmista, jotka ovat vapaasti saatavilla puolueen internet-sivuilla. Vaaliohjelmat ovat niin sanottua luonnollista aineistoa, joka on tuotettu tutkimuksesta riippumatta. Alasuutarin (1995, 87) sanoin tällainen aineisto on ”pala tutkittavaa maailmaa”. Vaaliohjelmat ovat tietyssä sosiokulttuurisessa kontekstissa kirjoitettuja tekstejä, joita tutkimalla voidaan saada tietoa tästä kontekstista. Maahanmuuttokriittisenä pidetyn Perussuomalaiset rp:n ohjelmia analysoitaessa voidaan siis saada tarttumapintaa kulttuuriseen ilmiöön nimeltä maahanmuuttokriittisyys.

Diskursseja tutkittaessa kiinnitetään huomio siihen mitä sanotaan – jättämättä kuitenkaan huomioimatta sitä mitä ei sanota. Samoin aineistoa analysoidessa on hyvä huomioida tyypillisten seikkojen lisäksi epätyypilliset (ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Vaaliohjelmissa huomio voi kiinnittyä esimerkiksi siihen millaisia käsitteitä, aiheita ja teemoja tekstiin on valittu tai jätetty valitsematta, sekä ovatko ne tyypillisiä vai epätyypillisiä. Kieli on vallan väline, koska puhe tuottaa tulkintoja todellisuudesta. Olenkin kiinnittänyt huomiota Perussuomalaisten käyttämiin uudissanoihin ja pyrkinyt avaamaan niille annettuja merkityksiä. Esimerkiksi maahanmuuttokielteisyyden kääntäminen maahanmuuttokriittisyydeksi antaa sille leiman analyttisuudesta ja objektiivisuudesta, vaikka sisältö on pysynyt samana.

Ennen kuin minkäänlaista argumentaatiota voidaan edes yrittää, on tietenkin herätettävä välinpitämättömien ihmisten huomio. (ks. Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 18). Perussuomalaiset on saanut paljon mediahuomiota ehdokkaiden räväköillä lausunnoilla ja puheenjohtaja Timo Soinin kansanomaisilla letkautuksilla. Ilmainen mediajulkisuus onkin varmasti johdatellut monet kuuntelemaan tarkemmin puolueen lausuntoja, kun välinpitämättömyyden

seinä on ensin rikottu. On esitetty myös pohdintoja siitä, että kyseessä olisi suunniteltu julkisuustemppu, kun yksittäiset puolueen edustajat ovat saaneet palstatilaa sammakoillaan. Vaaliohjelman tekstityyppi on kuitenkin tyystin toisenlainen, kuin huomionherättämiseen pyrkivä medialle suunnattu puhe. Vaaliohjelma on tekstinä suunnattu niille potentiaalisille äänestäjille, joiden mielenkiinto on saatu herätettyä sen verran että ohjelmaan tartutaan. Toisaalta ohjelma on myös puolueen ohjenuora edustajilleen puolueen ajamista asioista, sekä puolueen virallinen näkemys muiden poliittisten toimijoiden tarkasteltavaksi. Vaaliohjelmaan on tekstimuotoisena helppo palata ja vaatia puoluetta perustelemaan esitettyjä kantojaan. Tällä selittynee osittain ohjelmien pehmeä linja verrattuna monien puolueen edustajien julkisuudessa nähtyyn linjaan. Poliittista ohjelmaa luettaessa on hyvä kiinnittää huomiota myös siihen, mitä tekstistä on jätetty pois: mille teemoille on annettu paljon tilaa ja painoarvoa, mitkä asiat on taas jätetty muiden keskusteltaviksi.

Riikka Kuusisto on tutkinut suurvaltajohtajien retoriikkaa heidän lausunnoissaan Persianlahden ja Bosnian konflikteista (Kuusisto 1996). Persianlahden sota oikeutettiin puheella siirtymisestä uuteen maailmanjärjestykseen ja väkivalta esitettiin ainoana mahdollisuutena pelastaa hätää kärsivät. Sotaan lähetettävät sotilaat haluavat tuntea itsensä sankareiksi, samoin kuin sotatoimiin ryhtyvä (oma) valtio halutaan nähdä rohkeana hyvien arvojen puolustajana. Kuusiston mukaan erityisesti länsimaiseen ajatusmalliin sopii oman uhrauksen tulkinta osana hyvän ja pahan taistelua. (Mt., 272.) Kuusisto tarkasteli omaa aineistoaan seuraavista näkökulmista: yleisön vakuuttelu, (sodan) motiivien eksplikoimisen prosessit, viholliskuvien toiminnan logiikka sekä perelmanilainen analyysi. Perelmanin pohjalta Kuusisto tarkasteli virallisten kannanottojen yleisöjä ja puhujia, kannanottoihin sisältyviä esisopimuksia sekä kannanotoissa käytettyjä argumentaatiotekniikkoja. (Mt., 267.)

3.3 Perussuomalaisten vaaliohjelmat 1999-2015

Aineisto kattaa koko Perussuomalaiset rp:n historian vaaliohjelmat, jotka on julkaistu ja jätetty jaettaviksi internetiin. Vaaliohjelmat kattavat 16 vuoden ajanjakson (1999-2015) ja

niitä on yhteensä 11. Puolueen yleisohjelman jätin lopulta tarkastelusta pois, sillä sitä uusiin jatkuvasti ja näkyvillä on vain uusien versio. On siis oletettavissa, että yleisohjelma seuraa aina puolueen nykyistä linjaa joka kuvataan tarkemmin vaaliohjelmissa.

Vaaliohjelmissa on nähtävissä puolueen muutos pikkupuolueesta suuremmaksi ja järjestäytyneemmäksi. Vuosituhannen vaihteen vaaliohjelmat ovat alle kymmenen sivun mittaisia tekstidokumentteja, joiden kritiikin kärki osuu useammin poliittisen eliitin pyrkimyksiin kuin maahanmuuttoasioihin. Vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelma on ensimmäinen pidempi (24 s.) ohjelma, jonka graafiseen asuun on myös panostettu. Maahanmuuttoteemoja käsitelään hieman jo vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmissä, mutta vuonna 2007 viittausten määrä nousi jyrkästi. Toisaalta suhteessa ohjelman sivumäärään viittauksia oli molemmissa ohjelmissä samassa suhteessa. Tulkitsen ohjelman pituuden ja siihen laitettun panostuksen sekä lisääntyneet maahanmuuttoviittaukset niin, että puolue on löytänyt linjansa ja päättänyt tosissaan pyrkiä isommaksi puolueeksi.

Tutkimuksen aineistoa voi pitää luonnollisena, sillä se on tuotettu ja tehty tutkimuksesta ja sen kysymyksenasettelusta riippumatta. Vaaliohjelmien retoriikka on kuitenkin hyvin tarkasti mietittyä, sillä ohjelmat ovat kaikille saatavilla olevia julkisia dokumentteja, joita lukevat niin median edustajat kuin poliittiset vastustajatkin. Internetin aikakaudella on myös selvää, että kerran kirjoitettu ja julkaistu ei katoa koskaan. Vaaliohjelmat tuovat esiin puolueen poliittisten kantojen lisäksi ajallisen ja kulttuurisen kontekstin arvot ja näkökannat. Kielen dialektisen luonteen takia missä tahansa tuotetussa tekstissä on vastattava vallitseviin ajatusmalleihin – joko myötäilemällä (ja hakemalla niistä vahvistusta) tai puhumalla vastaan (ja näin paljastamalla vastustettavankin kannan).

Tutkielmani aineisto koostuu yhdestätoista Perussuomalaiset ry:n vaaliohjelma-aineistosta pitäen sisällään neljä kunnallisvaaliohjelmaa, neljä eduskuntavaaliohjelmaa ja kolme europarlamenttivaaliohjelmaa. Vaaliohjelmat sijoittuvat ajanjaksolle 1999-2015. Valitsin mukaan kaikki puolueen nettisivuilla saatavilla olleet vaaliohjelmat. Kaikki aineisto oli saatavilla internetissä, josta lurasin sen vuosina 2011, 2013 ja 2015. Linkit ovat tutkielman lopussa aineistoluettelossa.

TAULUKKO 2. Aineistoon kuuluvat vaaliohjelmat, niistä käyttämäni lyhenteet ja sivumäärä.

Ohjelma	Lyhenne	Sivumäärä
Eurovaaliohjelma Perussuomalainen kriittisenä Euroopassa	1999: EU-1999	3
Kunnallisvaalijulistus Peruspalveluiden ja perusturvan puolesta	2000: KUN-2000	2
Eduskuntavaaliohjelma Uusi suunta Suomelle – Korjauksia epäkohtiin	2003: ED-2003	9
Kunnallisvaalijulistus 2004	KUN-2004	2
Eduskuntavaaliohjelma Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta!	2007: ED-2007	24
Kunnallisvaaliohjelma Äänestäjän asialla	2008: KUN-2008	21
Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma 2009	EU-2009	8
Eduskuntavaaliohjelma Suomalaiselle sopivin	2011: ED-2011	69
Kunnallisvaaliohjelma Kunnat kuntoon!	2012: KUN-2012	24
Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma 2014	EU-2014	16
Eduskuntavaaliohjelmat 2015:		(yht. 69)
Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma – Pääteemat	ED-2015-PÄÄ	1
Perussuomalaisten kielipoliittinen ohjelma 2015	ED-2015-KIE	8
Perussuomalaisten koulutuspoliittinen ohjelma 2015	ED-2015-KOU	8
Perussuomalaisten maahanmuuttopoliittinen oh- jelma 2015	ED-2015-MAA- HANM	8
Perussuomalaisten maaseutupoliittinen ohjelma 2015	ED-2015-MAA	12
Perussuomalaisten sosiaali- ja terveystieteellinen ohjelma 2015	ED-2015-SOTE	16
Perussuomalaisten talouspoliittinen ohjelma	ED-2015-TAL	8
Perussuomalaisten turvallisuuspoliittinen oh- jelma 2015	ED-2015-TUR	8
		yhteensä 247 s.

3.4 Analyysin kulku

Kysymyksenasetteluni ja tarkastelutapani ovat aineistolähtöiset. Kiinnostuttuani Perussuomalaisten maahanmuutonäkemyksistä, päätin aloittaa tutkimuksen teon lukemalla kaikki

vaaliohjelmat läpi ja etsimällä asiasanoja ja merkityksiä. Olin kiinnostunut Perussuomalaisten maahanmuuttonäkemyksistä, mutta ennen tutkimuskysymyksen muodostamista päätin perehtyä aineistoon ja katsoa mitä teemoja sieltä nousee. Samalla tulin testanneeksi omia ennakkokäsityksiäni puolueen lausunnoista. Huomasin pian ettei vaaliohjelmissä ollutkaan niin vahvaa maahanmuuttovastaista retoriikkaa, kuin mitä puolueen edustajien lausunnot julkisuudessa antoivat olettaa. Päätin ottaa aineistooni mukaan koko puolueen lyhyen historian kaikki vaaliohjelmat tähän päivään saakka nähdäkseni oliko puhetapa muuttunut vuosien myötä. Ensimmäisen aineistonkäsittelyn tein vuonna 2011, jolloin aineistosta puuttui vielä kaksi uusinta vaaliohjelmaa. Vuonna 2016 palatessani gradun pariin otin mukaan vuosien 2012 ja 2015 vaaliohjelmat. Kaikki aineiston vaaliohjelmat ovat yhä saatavilla Perussuomalaisten kotisivuilta.

Aineiston ensimmäisen analyysin suoritin lukemalla ohjelmat läpi ja keräämällä kaiken kansallisuus-, monikulttuurisuus- ja maahanmuuttotematiikkaan väljästi liittyvän tekstin vaaliohjelmissä. Seuraavaksi teemoittelin lainaukset seitsemän kattokäsitteen alle (Taulukko 3): kansa, ulkomaat, maahanmuutto, kulttuuri, pakolaisuus, rasismi ja muut. Valitsin teemat aineistolähtöisesti, eli etsin toistuvia teemoja aineistossa ja jaoin ne asiasanojen perusteella. Taulukossa 3. on listattu Perussuomalaisten maahanmuuttoretoriikkaan liittyvät teemat ja sisällöt.

TAULUKKO 3. Vaaliohjelmien maahanmuuttoretoriikan teemat, sisällöt ja asiasanat.

Lyhenne	Sisältö	Asiasanat
KANS	Kansalaisuudet, kansallisuudet, kansat, kansallisvaltiot ja näiden symbolit.	kansa, kansakunta, kansallisuus, kansallis-, kansallinen
ULKOMA	Ulkomaat ja ulkomaalaiset; muut sanat, joilla viitataan ulkomaihin tai ulkomaalaisiin.	ulkomaalainen, ulkomaalaiset, ulkomaalaisuus, ulkomaalais-; myös kehitysmaat, kaukomaat
MAAHANMUUT	Maahanmuutto, maahanmuuttajat ja maahanmuuttoon liittyvät menettelyt, ilmiöt ja politiikka.	maahanmuutto, maahanmuuttaja(t), maahanmuuttopolitiikka, maahanmuutto-; myös kansainvaellus
KULT	Etnisyys, kulttuurit, monikulttuurisuus.	kulttuuri, kulttuurit, kulttuurinen, kulttuuri-; myös monikult*: monikulttuurisuus, monikultturismi, monikulttuuri-; moku*: mokus, moku-; etn*: etno-, etnisyys
PAKOLAI	Pakolaiset, turvapaikanhakijat ja näihin liittyvät menettelyt, ilmiöt ja politiikka.	pakolainen, pakolaiset, pakolaisuus, pakolaispolitiikka, pakolais-; myös turvapaik*: turvapaikanhakija, turvapaikkashoppaaja
RASIS	Rasismi	rasismi, rasistinen
MUU	Muut aihealueeseen liittyvät viittaukset, jotka eivät kuulu edellisiin kategorioihin.	(ei määritelty)

Tällaista väljästi monikulttuurisuustematiikkaan liittyvää dataa löytyi vaaliohjelmista runsaasti, 124 tiiviin tekstiliuskan verran. Alkuperäinen aineistomäärä supistui siis noin puoleen. Aihetta piti kuitenkin rajata tarkemmin ja aineistoa valikoida edelleen, sillä perelmanilainen retoriikan tutkimus antaa välineitä hyvin syvälliselle pienenkin tekstipätkän analysoinnille. Päädyin ottamaan lopulliseen analyysiini maahanmuuton ja pakolaisuuden kategoriat, koska juuri niissä rakennetaan kuvaa toisesta. Aihekseni rajautui tässä vaiheessa Perussuomalaisten yleisemmän maahanmuuttoretoriikan sijaan maahanmuuttajien ja pakolaisien toiseutta rakentava retoriikka Perussuomalaisten vaaliohjelmissä. Analysoitavaa aineistoa kertyi noin 28 liuskan verran.

Tutkimukseni näkökulma on retorinen. Tarkastelen vaaliohjelmia puheena, joka uusintaa ja tuottaa sosiaalista todellisuutta. Analyysini ei noudata mitään ennalta määrättyä kaavaa tai järjestelmää, vaan olen lähestynyt aineistoani retorisesta näkökulmasta etsien analyttisiä

välineitä Perelmanin uudesta retoriikasta, ja soveltaen niitä käsillä olevaan aineistoon. Olenaisia kysymyksiä tutkimuksen varrella ovat olleet tekstistä löytyvät premissit: Perussuomalaisten kuva asioiden todellisesta tilasta, toivotusta tilasta sekä tekstistä ilmenevät arvohierarkiat.

Taulukossa 4. näkyy tutkimuksessa mukana olevat vaaliohjelmat aikajärjestyksessä ja aineistosta haettujen lainausten määrä teemoittain. Lainauksien määrä on laskettu myös suhteessa vaaliohjelman sivumäärään. Taulukko ei ole varsinaisesti osa analyysia, mutta siitä käy selville yhdellä silmäyksellä vuosien saatossa tapahtunut muutos muutaman sivun julistuksista monikymmensivuisiksi ohjelmiksi. Lisäksi numeroiden perusteella on helpompi hahmottaa eri teemojen suhteellisia osuuksia Perussuomalaisten vaaliohjelmien maahanmuuttoretoriikassa vuosien saatossa.

TAULUKKO 4. Ensimmäisessä aineistokeruuvaiheessa kerätyt lainaukset.

	EU-1999	KUN-2000	ED-2003	KUN-2004	ED-2007	KUN-2008	EU-2009	ED-2011	KUN-2012	EU-2014	ED-2015	yht.	%
Kans	7	3	15	3	30	10	22	121	20	20	58	309	59
Ulkoma	-	-	1	-	1	4	2	14	2	1	28	53	10
Maahanmuut	-	-	2	-	10	2	4	24	1	4	41	88	17
Kultt	-	-	1	-	3	4	3	26	3	1	13	54	10
Pakolai	-	-	1	-	7	4	1	10	4	1	8	36	7
Rasis	-	-	1	-	-	-	-	2	1	-	1	5	1
Muu	1	-	4	-	8	4	4	14	3	3	37	78	15
yht.	8	3	19	3	48	24	30	168	27	30	160	520	119 %
sivuja	3	2	9	2	24	21	8	69	24	16	69	247	
lainauksia/sivu	2,67	1,5	2,11	1,5	2	1,14	3,75	2,44	1,13	1,88	2,32	2,11	

Taulukosta 4. käy ilmi, että Perussuomalaisten vaaliohjelmien sivumäärät ovat kasvaneet tasaiseen tahtiin vuodesta 1999 vuoteen 2015. Maahanmuutto- ja kansallisuusaiheisten viittauksien suhteellinen määrä on vaihdellut noin 1-3 viittauksen välillä sivua kohti. Europarlamentti- ja eduskuntavaaliohjelmissä viittauksia on kunnallisvaaliohjelmiä enemmän. Laajimpia ohjelmia olivat eduskuntavaaliohjelmat, joita aineistossa oli neljä kappaletta. Niiden

pituuksia vaihteli 9 ja 69 sivun välillä keskiarvon ollessa 42,75. Seuraavaksi laajimpia olivat kunnallisvaaliohjelmat, joiden pituus vaihteli 2 ja 24 sivun välillä, keskiarvon ollessa 12,25. Aineiston kolme europarlamenttivaalien ohjelmaa olivat lyhimpiä sivumäärän ollessa 3-16 sivua ja keskiarvon 9 sivua. Ohjelmien pituudet ja lainauksien määrät eivät ole sinällään merkityksellisiä tutkimukseni kannalta, mutta antavat hieman osviittaa eri vaaliohjelmitte annettua painoarvosta sekä maahanmuuttopuheen olennaisuudesta ohjelmissa.

Ensimmäisen aineiston haravoinnin perusteella löysin 520 maahanmuuttotematikkaan väljästi liittyvää lainausta. Valtava lainausmäärä ohjasi minua rajaamaan tutkimustehtävääni tarkemmin ja päätin ottaa lopullisen analyysin kohteeksi pakolaisuuden (PAKOLAI, n=36, 7 % lainauksista) ja maahanmuuton (MAAHANMUUT, n=88, 17 % lainauksista) kategoriat. Niiden retoriikan kautta pääsin parhaiten tutkimaan toiseuden rakentamista ja siihen liittyviä arvorakennelmia. Valikoin siis lopulliseen analyysiin noin neljänneksen (n=124, 23,8 %) ensimmäisen analyysikierron lainauksista. Osa vaaliohjelmien lainauksista käsittelee useampaa kuin yhtä kategoriaa (esimerkiksi kansalaisuutta ja maahanmuuttoa). Siksi lainausten yhteenlaskettu prosenttimäärä on 119.

Vaaliohjelmien teemoittelun ja valikoinnin jälkeen muodostin aineistolähtöisesti maahanmuuttajiin ja pakolaisiin liittyvän retoriikan kategorioita. Ohjelmissa toistuvia retorisia kategorioita olivat uhkapuhe, objektipuhe, hyötynäkökulma sekä oikeuksien näkökulma. Uhkapuheen alaluokiksi muodostui taloudellinen uhka, kulttuurinen uhka ja turvallisuusuhka. Objektipuheen kahdeksi alaluokaksi muodostuivat maahanmuuttajat ja pakolaisen ”ottamisen” kohteina sekä integroinnin kohteina. Hyötynäkökulman alaluokat ovat työvoimaan ja väestöpolitiikkaan liittyvät hyötynäkökulmat. Viimeisenä kategoriana on oikeuksien näkökulma, jonka alaluokkina ovat oikeus turvaan, oikeus perheeseen sekä ihmisoikeudet. Näitä analyysin myötä muodostuneita kategorioita käsittelemme tarkemmin seuraavassa luvussa analysoiden niiden retoriikkaa lainauksien perusteella.

4 ANALYYSI JA TULOKSET: VAALIOHJELMIEN PAKOLAIS- JA MAAHANMUUTTAJARETORIIKKA

Tässä luvussa analysoin Perussuomalaisten maahanmuutto- ja pakolaisretoriikkaa Perelmanin uuden retoriikan välinein. Analyysin alkuvaiheessa muodostin vaaliohjelmien maahanmuuttoretoriikkaan perustuvia luokkia, joista päätin keskittyä analyysissäni maahanmuuton ja pakolaisuuden retoriikkaan. Perelmanilaisen retoriikan tutkimuksen keskiössä on se, mitä kuulijoiden oletetaan hyväksyvän (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 65). Toisin sanoen tarkastelen analyysissäni sitä, mitä Perussuomalaiset olettaa mahdollisten äänestäjensä hyväksyvän. Retorina Perussuomalaiset pyrkii valitsemaan yleisön kanssa jakamansa esisopimukset ja vakuuttamaan tämän erityisyleisölle suunnatun retoriikan kautta heidät äänestäjiksi. Tulosten perusteella maahanmuuttajat ja pakolaiset representoidaan perussuomalaisten vaaliohjelmissä neljän eri näkökulman kautta: maahanmuuttajat uhkana, objektina, hyödykkeenä ja oikeuksien näkökulmasta.

4.1 Maahanmuuttajat ja pakolaiset Perussuomalaisten retoriikassa

Analysoin vaaliohjelmien pakolais- ja maahanmuuttajaretoriikkaa Perelmanin premissien eli esisopimusten näkökulmasta. Maahanmuuttaja- ja pakolaisretoriikan premissejä tarkastelen kolmella tasolla:

- Mikä on Perussuomalaisten ja oletetun yleisön näkemys todellisuuden tilasta eli 'normaalista', 'faktoista', 'totuuksista' ja todennäköisyyksistä?
- Mikä olisi suotava tai tavoiteltava asioiden tila Perussuomalaisten ja heidän yleisönsä mielestä?
- Asioiden tavoiteltava tila perustuu kunkin erityisyleisön arvoihin ja arvohierarkioihin. Millaisia arvoja Perussuomalaiset esittää eksplisiittisesti tai implisiittisesti ohjelmissaan ja millaiseen hierarkiaan ne asettautuvat keskenään?

Lisäksi kiinnitän huomiota Perussuomalaisten käyttämiin lokuksiin argumentaatiossa.

Populistisille puolueille on tyypillistä määritellä retoriikassaan ”me” ja ”muut”, ja käsitellä korostuneesti vastakkainasetteluja. Vastustajat määritellään tarkemmin kuin oma ryhmä ja tiettyjen ryhmien sulkeminen ulos on keskeistä. (Niemi 2012.) Perussuomalaisten maahanmuuttoretoriikan lähtökohdissa tämä näkyy sekä premisseissä että lokuksissa. Toimintaehdotusten tai maahanmuuttopoliittisten konkreettisten suunnitelmien sijaan Perussuomalaisten vaaliohjelmien retoriikkaan kuuluu maahanmuuton esiintuominen eri ongelmien, kuten veteraanien tukemisen, koulutuksen ja turvallisuuden, yhteydessä. Näin luodaan kuvaa maahanmuuton laajamittaisista, kaikkialle levittäytyneistä vaikutuksista. Voidaankin puhua määrän lokuksesta: kun joku asia ilmaistaan toistuvasti riittävän monta kertaa, siitä lopulta rakennetaan osa totuuden rakennelmaa (Kuusisto 1996, 277-279).

Lainaukset vaaliohjelmista ovat tekstissä sisennettyinä ja kursivoituina. Lihavoinneilla olen korostanut joitakin kohtia, joita käsitelen erityisesti analyysissäni.

4.1.1 Maahanmuuttajat uhkana

Puolueen esiintuomat maahanmuuttoon liittyvät uhkat ovat moninaisia. Uhkien kuvailu toistuu määrällisesti useaan otteeseen monen ohjelman sisällä, ja ne toistuvat ohjelmissa vuodesta toiseen. Olen jaotellut uhkakuvapuheen taloudelliseen ja kulttuuriseen uhkaan sekä turvallisuusuhkaan. Monissa lainauksissa esiintyy kaksi tai useampi uhkakuva välillä yhdistyen esimerkiksi hyötynäkökulmaan. Näissä tapauksissa olen valinnut lainauksen sen kategorian alle esimerkiksi, jota se kuvaa erityisen hyvin. Tarkoituksena ei ole ollut laskea ja vertailla eri kategorioiden ilmentymistä lainauksissa, vaan tuoda esiin yleisimmät kategoriat maahanmuuttoretoriikassa ja havainnollistaa niitä aineistosta nostetuilla esimerkeillä. Lukumäärä on kuitenkin sinänsä merkityksellinen tekijä, että se kuvastaa eräänlaista argumentaation tapaa ja oikeutusta. Kun samaa argumenttia toistetaan usein, käytössä on määrän lokus: usein ilmaistu asia saa enemmän painoarvoa ja erityisyleisön edessä jopa totuusarvoa, kun sitä toistetaan jatkuvasti. Maahanmuuttajien representoiminen uhkana onkin yleisin Perussuomalaisten vaaliohjelmissä ilmenevistä maahanmuuttajapuhetyypeistä.

Populistipuolueiden parhaana moottorina toimivat kansalaisia pelottavat yhteiskunnalliset muutokset työttömyydestä sekularisaatioon ja monikulttuuristumisesta työmarkkinoiden muutoksiin. Populistipuolueet tunnustavat kansalaisten tyytymättömyyden ja ruokkivat sitä retoriikallaan (Niemi 2012). Kansalaisia pyritään herättelemään ja huomaamaan ympäröiviä ongelmia sekä siirtämään tyytymättömyytensä poliittiseksi aktiivisuudeksi. Populistit lupaa- vat muutosta ja ruokkivat heidän politiikkaansa edistäviä ajatusmalleja. (Mt.) Tästä on kyse myös Perussuomalaisten uhkapuheessa. Perussuomalaiset esittää ”perussuomalaisen” elämäntavan uhattuna. Uhkaa aiheuttavat ”muiksi” luokiteltu ryhmä, joka tarkoittaa heille kaikkea kansallismielisen suomalaisuuden ulkopuolista.

Esimerkkinä useita erilaisia uhkakuvia yhdistävästä retoriikasta toimii seuraava lainaus (ED-2015-MAAHANM/3-4). Siinä yhdistyy taloudellinen, kulttuurinen ja turvallisuusuhka, joiden lisäksi kuvaillaan muita uhkia, kuten uhkaa yhteiskunnan sisäiselle koheesiolle:

*Turvapaikkamenettely on luotu vainoa pakenevien ihmisten auttamiseen, mutta siitä on tullut käytännössä merkittävin siirtolaisuuden väylä. Valtavasta työttömyydestä ja julkisen sektorin rahoituskriisistä kärsivällä Euroopalla ei ole varaa vaikeasti kotoutuvien ihmisten massiiviseen muuttoliikkeeseen. Maahanmuutto **muuttaa peruuttamattomasti kohdemaiden väestörakennetta, rikkoo yhteiskunnan sisäistä koheesiota, rasittaa kohtuuttomasti julkisia palveluita ja julkista taloutta, johtaa asuinalueiden gettoutumiseen, edistää uskonnollista radikalismia ja sen lieveilmiöitä sekä ruokkii etnisiä konflikteja.** Esimerkkeinä näistä ilmiöistä voidaan mainita useita Euroopan suurkaupunkeja viime vuosina riivanneet **etniset mellakat ja lähinnä maahanmuuttajanuorista koostuneet väkivaltaiset jengit.***

ED-2015-MAAHANM/3-4/

Lainauksessa Perussuomalaiset esittää oman tulkintansa maahanmuuttoon liittyvistä ’faktoista’ ja ’totuuksista’. Maahanmuuton nähdään uhkaavan käytännössä koko yhteiskunnallisen elämän kirjoa aina väestörakenteesta sisäiseen koheesioon ja julkisen talouden vakautteen. Maahanmuutto tuo mukanaan myös kielteisiä ilmiöitä, kuten uskonnollista radikalismia, etnisiä mellakoita ja maahanmuuttajanuorten jengejä. Toivottu asiantila esitetään ai- noana vaihtoehtona, ”there is no alternative” –puheena todeten ettei Euroopalla ole varaa ottaa vastaan siirtolaisia. Argumentti lähtee liikkeelle turvapaikkamenettelystä, jonka alkuperäinen idea hyväksytään universaalina periaatteena (vainoa pakenevien ihmisten auttaminen), mutta jonka todellinen oikeutus kyseenalaistetaan huonon toteutuksen perusteella (käytännössä merkittävin siirtolaisuuden väylä). Asioiden paisuttelulla pyritään yleisön va-

kuuttamiseen. Lainauksessa puhutaan ”valtavasta työttömyydestä”, ”julkisen sektorin rahoituskriisistä” ja ”vaikeasti kotoutuvien massiivisesta muuttoliikkeestä. Arvojen osalta tekstissä tunnustetaan ihmisarvo ja suojelun tarve, mutta kun se nostetaan oman elinympäristömme taloudellisiin haasteisiin, arvohierarkian huipulle kipuaakin ”meidän” taloudellinen hyvinvointi ”muiden” turvallisuuden jäädessä alemmalle sijalle.

Toisissa tekstinpätkissä on korostettu maahanmuuton tai pakolaisuuden mukanaan tuomia moninaisia uhkia. Tällaiset lainaukset ovat eräänlaisia yhteenvetoja uhkakuvista. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa tuodaan esiin sekä taloudellinen, kulttuurinen että turvallisuusuhka:

Perussuomalaisten mielestä valtion olisikin järkevämpää tukea auttamista lähtömaata lähempänä olevilla alueilla, jolloin todennäköisesti saadaan aikaan sama tai jopa parempi lopputulos pienemmillä taloudellisilla resursseilla . Nämä alueet ovat paitsi maantieteellisesti, myös kulttuurisesti lähempänä avuntarvitsijaa . Näin välttytään myös tilanteilta, joissa vakavan rikoksen Suomessa tehnyt pakolaistatuksen saanut henkilö pitäisi käytännössä karkottaa Suomesta takaisin lähtömaahansa.

KUN-2012/21-23/KULTT-PAKOLAI

Taloudellista uhkaa lainauksessa edustaa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden tuleminen Suomeen tai Eurooppaan. Samalla kun Perussuomalaiset on johdonmukaisesti kannattanut kehitysavun leikkauksia, todetaan että apu olisi parempi antaa paikallisesti kuin auttaa pakoon lähteneitä yksilöitä lännessä. Toiveena on taloudellinen säästö yhtä aikaa saman tai paremman lopputuloksen saamiseksi.

Toisinaan uhka tuodaan esille myös kohteita määrittelemättä, mutta erittäin epäsuotavaa lopputulosta ennakoiden:

Suomen on vielä mahdollista välttää esimerkiksi Ruotsin, Ranskan tai Britannian maahanmuuttokatastrofi, mutta tämä edellyttää määrätietoista politiikkaa ja selkeää lainsäädäntöä.

ED-2015-MAAHANM/3-8

Jo maahanmuuttajien määrän lisääntyminen sinänsä nähdään uhkana, jonka edessä ei saa antautua. Suomen maahanmuuttomäärien kasvua pidetään poikkeuksellisen suurina ja maahanmuuttajien tuleamista sinänsä pidetään jo ongelmien alkuna:

Suomi on tähän asti omaksunut ajopuun roolin; siirtolaisuuteen suhtaudutaan kuin luonnonvoimaan, jonka edessä nostetaan kädet pystyyn ja toivotaan parasta. Suhtautumistavan on muututtava pikaisesti. Maahanmuuttajaväestömme on kasvanut ja kasvaa nopeammin kuin missään muualla Länsi-Euroopassa. Lisäksi se keskittyy voimakkaasti muutamaan suurimpaan kaupunkiin.

ED-2015-MAAHANM/3-9/MAAHANMUUT

4.1.1.1 Taloudellinen uhka

Talospuhe on yleistynyt puhetapana viime vuosikymmeninä, ja ihmisten ja ihmisryhmien tarkastelu tuottavina ja kuluttavina objekteina on tullut osaksi normaalia ja hyväksytyä puhetapaa. Tuottavien työntekijöiden ja voimavaroja kuluttavien työttömien tapaiset kahtiajaot ovat poliittisessa puheessa arkipäivää. Arvoihin perustuvaa argumentointia pidetään todellisuudesta vieraantuneena ja poliittisen päätöksenteon ohjenuoraksi on tullut päätösten taloudellinen kannattavuus. Siksi maahanmuuttajien representoiminen taloudellisiksi uhkiksi on sekä yleisesti tunnustettu argumenttiperuste että tehokas tapa luoda kuvaa suomalaisuuden uhatuksi tulemisesta. Maahanmuuttajien ja suomalaisten eturistiriita nouseekin esiin useissa kohdissa Perussuomalaisten vaaliohjelmia.

Perussuomalaisille on sanottu, että rahaa veteraanien ja kotirintamanaisten olojen parantamiseen ei ole, mutta kun puhutaan kehitysavun nostamisesta tai pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan aiheuttamista menoista tai EU:n paisuvasta nettopakkojäsenmaksusta unohtamatta EU:n puheenjohtajuuskauden kaltaisia hulppeita kustannuksia, tuntuu rahaa yhtäkkiä näihin hankkeisiin riittävän. Kyse onkin siitä, mihin haluamme rahamme kohdistaa. Perussuomalaiset asettavat oman kansan ja etenkin sen kunniakansalaiset, sotiemme veteraanit ja kotirintamalaiset, etusijalle.

ED-2007/7-8

Paitsi että maahanmuuttajien kasautuminen lähiöihin ehkäisee integraatiota ja aiheuttaa muita lieveilmiöitä, se myös pahentaa asuntopulaa. Työssäkäyvän pieni- ja keskituloisen perheellisen on hyvin vaikeaa löytää kohtuuhintaista asuntoa esimerkiksi Helsingistä. Pitkään jatkunut trendi on, että veronmaksajat muuttavat pois Helsingistä ja tilalle tulee työttömiä maahanmuuttajia. Tällä on hyvin kielteiset vaikutukset kuntatalouteen.

ED-2015-MAAHANM/4-20

Maahanmuuton taloudelliset uhat koskevat Perussuomalaisten mielestä niin valtion, kunnan kuin suomalaisten perheidenkin taloutta. Vuoden 2015 eduskuntavaalien maahanmuuttopolitiisessa ohjelmassa (s. 4) kuvataan asioiden todellista tilaa negatiiviseksi kierteeksi: kansuomalaiset ja maahanmuuttajat kilpailevat edullisten vuokra-asuntojen markkinoilla. Perheellisten työssäkävien pula kohtuuhintaisista asunnoista pahenee maahanmuuttajien takia, ja veronmaksukykyiset kuntalaiset muuttavat Helsingin ulkopuolelle. Helsingin talous käärsii, kun työttömien maahanmuuttajien suhteellinen osuus nousee. Ohjelmassa ei selitetä miksi maahanmuuttajat tulkitaan nimenomaan työttömiksi.

Maahanmuuton kustannusten läpinäkyvyyttä kehitettävä

*Sosiaaliturvajärjestelmää ja tilastointia on kehitettävä siten, että valtion ja kuntien eri kansalaisuus- ja kansallisuusryhmille maksamat tulonsiirrot ovat eriteltävissä. **Vain selkeä ja läpinäkyvä tieto lopettaa maahanmuuttajien saamiin tulonsiirtoihin liittyvän spekulatiion ja mahdollistaa maahanmuuton kustannusten realistisen arvioinnin ja ennakkoinnin.***

ED-2015-MAAHANM/6-37

Perussuomalaisten todellisuuden tilaa koskeva premissi on, että maahanmuuton kustannukset eivät ole selvitettävissä läpinäkyvyyden puutteen takia. Ilmeisesti väitteellä ajetaan takaa sitä perussuomalaisten keskuudessa toisinaan esitettyä vaatimusta, että ulkomaan kansalaisten vastaanottamat sosiaalietuudet julkistettaisiin ja vertailtaisiin esimerkiksi eri etnisten ryhmien välisiä eroja tukien tarpeessa. Asioiden toivottuna tilana esitetäänkin, että tulonsiirtojen vastaanottajat tilastoitaisiin kansallisuuden perusteella. Perussuomalaisten väitteen mukaan maahanmuuttajien tulonsiirtoihin liittyvä spekulatio johtuu tietojen jakamisen puutteesta – ei siis rasisista tai ksenofobisista asenteista. Selityksenä kansallisuuksiin perustuvan erittelyn tarpeellisuudesta Perussuomalaiset esittää ”maahanmuuton kustannusten realistisen arvioinnin ja ennakkoinnin”. Lainauksesta ilmenevän arvoasetelman mukaan ihmisten tuen tarve, kotoutuminen ja omilleen pääseminen olisivat ensisijaisesti kansalaisuuteen eikä esimerkiksi sosiaaliseen taustaan liittyviä seikkoja.

Kansalaisuuden perusteella ihmisten jakaminen ja heidän sosiaaliturvan käyttönsä analysointi siihen pohjautuen on kyseenalaista kahdellakin tapaa. Ensinnäkin se edustaa essentialistista näkemystä kulttuuriin ja kansalaisuuteen. Ikään kuin olisi olemassa jokin jaettu kansanluonne, jolla voidaan selittää ja ennustaa tietyn etnisyyden tai kansalaisuuden edustajien

käyttäytymistä ja kykyjä. Samalla häivytetään niitä monimutkaisia poliittisia, sosiaalisia, historiallisia ja taloudellisia rakenteita ja prosesseja, jotka vaikuttavat yksilön elämään. Toiseksi kansalaisuuteen perustuva jaottelu on triviaalia myös ohjelmassa toivotun ”arviointin ja ennakkoinnin” kannalta. Vaikka kaikesta huolimatta tutkisimme miten eri kansallisuudet turvautuvat sosiaalitukiin ja kuinka suurista summista puhutaan, se ei kertoisi mitään tulevien maahanmuuttajien määristä tai heidän tuentarpeistaan. Maailmanpolitiikka on jatkuvassa liikkeessä, sota-alueilla tilanteet elävät, pakolaisuus tapahtuu monesti aalloissa ja tämän päivän pakolaiset tulevat eri tilanteista ja paikoista kuin pakolaiset viiden vuoden päästä. Työn ja perheen perässä muuttamisen kehitystä on aivan yhtä vaikeaa ennakoita. Joka tapauksessa tämän hetkisten maahanmuuttajien sosiaaliturvan käytön ja heidän kansallisuutensa suhde on maahanmuuton kustannusten arvioinnissa ja ennakkoinnissa melko hatara peruste.

Kun maahanmuuton nähdään olevan ristiriidassa suomalaisten etujen kanssa, suomalaisten edut nousevat automaattisesti ensimmäiseksi arvohierarkiassa. Vaaliohjelmissa näkyikin yhtäältä maahanmuuton suorien ja epäsuorien kustannusten korostamista, toisaalta puhe valtion rajallisesta kassasta ja suomalaisten heikkenevästä hyvinvoinnista. Esimerkiksi suomalaisten työllisyys nostetaan usein esille maahanmuuton rinnalla: toisaalta työllisyyden parantamiseksi tarvitaan euroja, jotka Perussuomalaisten mukaan voitaisiin leikata maahanmuutosta, toisaalta eturistiriita tuodaan esiin kilpailuna työpaikoista (ks. luku 4.2.3.1 Työvoima).

Valtion budjettiin on tehtävä rakennemuutos. Leikkauslistan kärkeen on laitettava menot, joilla on vähiten merkitystä maamme hyvinvointiin, työllisyyteen ja kilpailukykyyn. Pelkäämään maahanmuuton kustannuksista, kehitysavusta, ulkomaille virtavasta sosiaaliturvasta, EU-jäsenmaksuista, valtionhallinnon noin kahden miljardin euron IT-kuluista, tehottomista yritystuista sekä tuulivoiman syöttötariffeista voidaan saada yli kahden miljardin euron vuotuiset säästöt, ilman että palvelut tai talouskasvu kärsivät.

ED-2015-TAL/2-2/MAAHANMUUT-ULKOMA

Eduskuntavaalien 2015 talouspoliittisessa ohjelmassa (s. 2) Perussuomalaiset esittää totuutta koskevana esisopimuksena esimerkkejä niistä kuluista, jotka vähiten tukevat ”maamme hyvinvointia, työllisyyttä ja kilpailukykyä”. Maahanmuutto, kehitysapu, muualle kuin Suomeen maksettava sosiaaliturva, EU-jäsenmaksut, valtionhallinnon IT-kulut, yritystuet ja tuu-

livoima nähdään kuluerinä, joista suomalaiset eivät hyödy. Maahanmuuton kuluja ei ohjelmassa eritellä, mutta ne esitetään faktana, niin kuin todellisuutta koskevat esisopimukset on tapana. Lainauksen todellisuuden suotavaa tilaa koskeva premissi onkin, että leikattaisiin yllä mainitun listan mukaisista vähemmän tärkeiksi ajatelluista kohteista. Arvohierarkiassa oletettu Suomen hyvinvointi, työllisyys ja kilpailukyky sekä talouskasvu ja palvelut painavat vaakakupissa huomattavasti enemmän, kuin kehitysmaiden tukeminen, EU-jäsenyyden edut ja sen mukanaan tuomat velvoitteet, vihreä energia sekä valtionhallinnon modernisointi. Perussuomalaisten talouspoliittisetkin arvot ovat kansallismielisiä ja konservatiivisia.

Kansallinen etu ja suomalaisten ihmis- ja perusoikeudet on asetettava etusijalle. Näin on jo tehty useissa muissa EU maissa niin terveydenhuollon kuin sosiaaliturvan osalta. Suomi ei voi olla koko maailman sosiaalitoimisto tai terveyskeskus. Meidän on uskallettava asettaa rajoituksia siihen kenelle ja millä perusteilla sosiaaliturvaa maksetaan. Maahanmuuttajien sosiaaliturvaan on uskallettava puuttua ja myös heille asettaa vaateita sen suhteen. Eli vaatii osoitusta, että he pystyvät ja haluavat työllistyä ja olla osa suomalaista yhteiskuntaa.

ED-2015-TAL/8-13

Eduskuntavaalien 2015 talouspoliittisessa ohjelmassa (s. 8) esitetään jo vahvoja olettamuksia ja vaaditaan maahanmuuttajien oikeuksien rajoittamista. Todellisuuden tilaa koskevana premissinä esitetään maahanmuuttajien uhkaavan suomalaisten sosiaaliturvaan ja terveydenhuoltoon liittyviä perusoikeuksia. Uhkakuva huipentuu toteamukseen: ”Suomi ei voi olla koko maailman sosiaalitoimisto tai terveyskeskus.” Samaa ilmausta käytetään yhteensä viisi kertaa vuoden 2015 eduskuntavaaliohjelmassa (Pääteemat s. 1, Sosiaali- ja terveystaloudellinen ohjelma s. 3 ja 12, Talouspoliittinen ohjelma s. 7 ja 8 [mt.]). Väite tuodaan esiin moneen kertaan ja näin saadaan sille enemmän painoarvoa vahvistaen kuvaa sen totuudesta. Lisäksi ilmaisu on varsin liioitteleva, aivan kuin Suomeen olisi todellakin odotettavissa räjähdysmäinen vyöry sosiaaliturvaan tukeutuvia maahanmuuttajia. Implisiittisesti oletetaan, että maahanmuuttajien työllistymisen ongelmat eivät ole niinkään rakenteisiin, rasismiin tai muihin sosiaalisiin seikkoihin liittyviä, vaan ne johtuvat halun ja kyvyn puutteesta.

Arvojen kannalta yllä mainittu lainaus on radikaali: Perussuomalaiset vaatii ”kansallisen edun ja suomalaisten ihmis- ja perusoikeuksien asettamista etusijalle”. Ihmisoikeuksien idea

perustuu nimenomaan niiden universaalisuuteen. Puolue kuitenkin esittää suotavana asiantilana suomalaisten ihmisoikeuksien asettamisen etusijalle (suhteessa muun maalaisten ihmisoikeuksiin). Suomen perustuslain mukaan kaikkia on kohdeltava tasa-arvoisesti riippumatta heidän syntyperästään. Silti Perussuomalaiset ehdottaa vaateita maahanmuuttajille sosiaaliturvan saamiseksi, tarkoittaen sillä ”osoitusta, että he pystyvät ja haluavat työllistyä ja olla osa suomalaista yhteiskuntaa”. Maahanmuuttajien ihmis- ja perusoikeudet ovat siis vuoden 2015 vaaliohjelman perusteella ehdollisia, toisin kuin suomalaisten oikeudet. Lainauksen perusteella puolueen arvohierarkian huipulla on suomalaisten oikeudet ja kansallinen etu, ja niille alisteisia ovat niin muiden ihmisten oikeudet kuin kaikkien Suomessa asuvien tasavertainen kohtelu. Suomalaisuutta ei määritellä, joten merkitykset voivat liukua vapaasti yleisön tulkintoissa. Kansallinen etu on yhtä tulkinnanvarainen kuin suomalaisuus käsitteenä.

Perussuomalaisten vaaliohjelmissa pyritään perustelemaan monelta eri suunnalta, miksi maahanmuuttajat ovat taloudellinen uhka Suomelle. Vaikka EU instituutiona ei ole puolueen suosiossa ja sen vaikutuspyrkimyksiä Suomen politiikkaan kritisoidaan useissa paikoin, unionin maita käytetään toisinaan myös vahvistamaan Perussuomalaisten omia pyrkimyksiä:

Nykyhallituksen ulkomaalaisten toimeentulotukeen tekemät leikkaukset ovat riittämättömiä, koska Suomen maksamat tuet ovat edelleen koko EU:n suurimpia. Vastaanottokeskuksissa asuville turvapaikanhakijoille tulisi antaa ruokatarpeet, majoitus ja välttämätön terveydenhoito sekä vaatetus.

ED-2011/41-118/

Lainauksessa puhutaan ulkomaalaisten toimeentulotuesta sekä turvapaikanhakijoiden tuista verraten niitä muissa EU-maissa maksettuihin tukiin ja kritisoiden Suomen avokätisyyttä. Todellisuuden tilaa koskeva väittäminen on, että Suomessa asuvat ulkomaalaiset (toimeentulotukeen oikeutetut sekä turvapaikanhakijat) saavat enemmän rahaa kuin muissa EU-maissa. Suotavan tilan premissinä lainauksessa on implisiittisesti, että ulkomaalaisille Suomessa asuville pitäisi antaa mahdollisimman vähän taloudellista tai materiaalista tukea, ja heidän toimeentulotukensa tulisi olla suomalaisia pienempi kansalaisuuden perusteella. Lainauksessa mielenkiintoista on se, että annetaan ymmärtää turvapaikanhakijoiden saavan

muutakin ruoan, majoituksen, välttämättömän terveydenhoidon ja vaatetuksen lisäksi. Perussuomalaiset rp on omalla retoriikallaan tukenut kansalaisten harhakuvitelmia ulkomaalaisia suosivista tukijärjestelmistä:

Maamme sisäinen turvallisuus perustuu yhteisöllisyyteen, poliittisen järjestelmämme yleiseen hyväksyttävyyteen, enemmistöpäätöksentekoon ja maamme sopeutuvien vähemmistöjen asianmukaiseen huomioimiseen. Vähemmistöjen aseman takaamista eivät pitkällä tähtäimellä edistä sellaiset poliittiset ratkaisut, joiden seurauksena valtaväestö kokee joutuvansa perusteetta huonompaan asemaan suhteessa johonkin vähemmistöön. Siksi maamme ulkopuolelta tulevia pakolaisia ja turvapaikanhakijoita ei perussuomalaisten mielestä saa asettaa erilaisin yhteiskunnallisin tuin parempaan asemaan kuin suomalaisia.

KUN-2012/21-25/

Kunnallisvaaliohjelman 2012 (s. 21; melkein sama myös KUN-2008/19-21) lainauksessa esitetään, että pakolaiset ja turvapaikanhakijat asetettaisiin yhteiskunnan tukien suhteen parempaan asemaan kuin suomalaiset. Lainauksessa ei puhuta konkreettisista tuista, joilla ulkomaalaisia suosittaisiin, vaan ”valtaväestön kokemuksesta”. Valtaväestöllä viitataan suomalaisiin ja erityisesti niihin suomalaisiin, jotka kokevat ulkomaalaiset uhkaksi Suomelle ja itsellensä. Lainaukseen sisältyy myös piiloutunut uhkaus siitä, mitä voi tapahtua jos valtaväestö kokee olevansa huonommassa asemassa: sisäinen turvallisuus on vaarassa (ks. ensimmäinen lause). Todellisuuden suotava tila lainauksen perusteella olisikin valtaväestön *kokemus* siitä, että ulkomaalaisten saama yhteiskunnan tuki olisi sama tai heikompi kuin suomalaisten saama tuki. Vain tämän kokemuksen kautta voidaan taata sisäinen turvallisuus. Toisaalta Perussuomalaiset on omalta osaltaan luomassa ulkomaalaisten uhkaa pelkääville kantasuomalaisille sellaista kuvaa ja kokemusta, että ulkomaalaisia suosittaisiin.

Eräänä maahanmuuttopolitiikkaan liittyvänä taloudellisena uhkana Perussuomalaiset pitää harmaan talouden lisääntymistä. Vaikka työperäisestä maahanmuutosta puhutaan ohjelmissa useimmiten ainoana toivottuna maahanmuuttona, muistutetaan vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa myös siinä piilevistä taloudellisista uhkista:

Sellaista työperäistä maahanmuuttoa, jossa ei noudateta suomalaisia työehtoja eikä makseta veroja Suomeen, ei pidä Perussuomalaisten mielestä hyväksyä. Halpatyövoiman käyttöön ja harmaaseen talouteen onkin puututtava lisäämällä viranomaisten resursseja valvoa tehokkaasti epätervettä ilmiötä, jolloin siihen puuttuminen mahdollistuu.

ED-2011/40-110

Eduskuntavaalien 2011 (s. 40) ohjelman lainauksessa viitataan kahteen erilliseen ilmiöön, jotka edustavat taloudellista uhkaa Suomelle: ulkomaalaiseen halpatyövoimaan sekä harmaaseen talouteen, jossa veroja ei makseta asianmukaisesti. Todellisuuden tilaa koskevana premissinä esitetään, että Suomea saattaa uhata työhön perustuva maahanmuutto, jonka verotulot menevät muualle. Lisäksi pidetään todennäköisenä että jotkut muut poliittiset toimijat hyväksyisivät tämän, sillä Perussuomalaiset korostaa että tällaista puolueen mielestä ei tule hyväksyä. Arvoilleen uskollinen Perussuomalaiset esittääkin suotavaa tilaa koskevana premissinä, että viranomaisten tulisi valvonnallaan ehkäistä tällaista toimintaa ja siihen tulee antaa resursseja.

Perussuomalaisten vuoden 2015 eduskuntavaaliohjelma koostui yhdelle sivulle mahdollisista pääteemoista sekä yhteensä 68 sivusta eri politiikan alueita koskevista osaohjelmista. Pääteemoista heti ensimmäisenä esitellään ”Julkinen talous kestäväälle pohjalle”, jossa ratkaisuna talouden ongelmiin esitetään maahanmuuton ja kehitysavun rajaamista sekä työllisyyden nostamista:

Julkinen talous kestäväälle pohjalle

Seuraavan hallituksen on jatkettava julkisen sektorin kestävyysvajeen umpeen kuromista. Tarvittavat leikkaukset on aloitettava maahanmuuton ja kehitysavun tapaisista maailmanparannusmenoista.

ED-2015-PÄÄ/1-1

Totuuden tilaa koskeva premissi lainauksessa on että maahanmuuttoon ja kehitysapuun uppoaa niin paljon rahaa, että sillä voisi jo merkittävästi vaikuttaa Suomen talouteen. Toinen todellisuuden tilaa koskeva premissi on maahanmuuton ja kehitysavun käsittäminen ”maailmanparannusmenoina”, eli jonkinlaisena ideologisena puuhasteluna. Suotava tila Perussuomalaisille olisikin valtion velkaantumisen pysäyttäminen ja sillä perusteella maahanmuuton rajoittaminen. Vapaa liikkuvuus maahanmuuton perusteena sekä inhimillistä hätää edustava kehitysapu ovat Perussuomalaisten vaaliohjelman mukaan valtion taloudelliselle hyödyllä alisteisia arvoja.

Perussuomalaisille maahanmuutto on sosiaalis-taloudellinen ongelma, jonka kärsijöiksi joutuvat suomalaiset. Maahanmuuton lisääntyessä arvellaan myös ongelmien ja kustannusten lisääntyvän. Osana Perussuomalaisten retoriikkaa on turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten todellisten muuttoon johtaneiden motiivien epäily. Eduskuntavaalien 2015 maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (s. 3) puhutaankin heittomerkein ”humanitaarisesta” maahanmuutosta. Tulkinta heittomerkkien tarkoituksesta jää lukijalle. Heittomerkit voidaan tulkita joko kuvaamaan niitä maahantulijoita jotka väittävät tulevansa humanitaarisin perustein, mutta tulevatkin esimerkiksi paremman elintason perässä, tai sitten se voidaan selittää vain epävarmuudeksi termin käytössä. Olipa humanitaarisen maahanmuuton määritelmä Perussuomalaisilla mikä tahansa, se lisää heidän mukaansa ongelmia ja kustannuksia. Jos näitä on vähemmän kuin muilla mailla, se johtuu siitä että maahanmuuttoakaan ei ole ollut vielä yhtä paljon Suomessa.

Suomessa maahanmuuton ongelmat ja kustannukset ovat vielä suhteellisen vähäisiä, mutta tämä ei johdu siitä, että Suomi olisi onnistunut kotouttamisessa muita maita paremmin, vaan siitä, että ”humanitaarinen” maahanmuutto on meillä verrattain nuori ilmiö.

ED-2015-MAAHANM/3-7

Epäilyksiä maahanmuuton syistä voidaan käyttää oikeutuksena maahanmuuton vastustamiselle. Kun maahanmuuttajien tulkitaan tulleen Suomeen taloudellisen hyödyn perässä, on helppo kieltäytyä taloudellisesta panostuksesta maahanmuuttajiin:

Avokätinen hyvinvointivaltio ja avoimet rajat eivät ole yhteensovitettavissa. Korkea veroaste ei houkuttele huippuosajia, mutta veroilla rahoitetut julkiset palvelut ja tulonsiirrot houkuttelevat elintasosiirtolaisuutta. Nykyisenkaltainen maahanmuutto on omiaan heikentämään huoltosuhdetta ja hyvinvointivaltion rahoituspohjaa sen sijaan, että se parantaisi niitä.

ED-2015-MAAHANM/7-44

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmassa (Maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015) esitetään maahanmuuton todellisuus uhkana huoltosuhteelle ja hyvinvointivaltion rahoituspohjalle. Samalla puhutaan tulonsiirtojen ja julkisten palveluiden houkuttelemista elintasosiirtolaisista. Suomi nähdään avokätisenä hyvinvointivaltiona, jonka rajat ovat liian avoimet. Perussuomalaisten näkemys suotavasta tilasta onkin se että Suomeen tulisi päästää entistä vähemmän maahanmuuttajia, sillä maa kiinnostaa nimenomaan elintasosiirtolaisia. Maahan-

muuttajien sosiaaliturvien varassa eläminen nähdään valinnaksi, joka on tehty sen helppouden perusteella. Esimerkkiä tiukempaan sosiaalipolitiikkaa maahanmuuttajien kohdalla haetaan esimerkiksi Iso-Britanniasta:

Useat EU-maat, esimerkiksi Iso-Britannia, ovat ryhtyneet toimiin saadakseen sosiaaliturvajärjestelmänsä enemmän kansalaisuusperusteiseksi, mutta myös alkaneet vaatia maahanmuuttajilta vahvempaa osoitusta kyvystä ja tahdosta hankkia toimeentulo muutoin kuin sosiaaliturvajärjestelmän kautta. Suomessa on ryhdyttävä tekemään samansuuntaisia päätöksiä. Meidän on ryhdyttävä asettamaan rajoituksia sosiaaliturvan maksamiselle, jos aiomme saada rakenteet kestämään ja turvata suomalaisille edes kohtuullisen sosiaaliturvan tulevaisuudessa. Suomi ei voi olla koko maailman sosiaalitoimisto.

ED-2015-SOTE/12-16

Perussuomalaisten eduskuntavaalien 2015 sosiaali- ja terveystaloudellisessa ohjelmassa esitetyn todellisuutta koskevan premissin mukaan suomalaisten ”edes kohtuullinen” sosiaaliturva asetetaan tulevaisuudessa uhanalaiseksi, jos tukien maksaminen maahanmuuttajille jatkuu nyky muodossaan. Iso-Britannian esimerkkiä seuraten Suomen tulisi Perussuomalaisten mukaan vaatia vahvempaa osoitusta maahanmuuttajien kyvystä ja tahdosta oman elantonsa hankkimiseen. Suotavaa olisi asettaa maahanmuuttajille rajoituksia sosiaaliturvan maksamiselle. Lainauksen arvoasetelma on sellainen, että Suomeen muuttanutta maahanmuuttajaa tulisi kohdella eri tavoin kuin Suomessa asuvaa kantasuomalaista. Maahanmuuttajuus sinänsä asettaisi yksilön sosiaaliturvan osalta epäilyksenalaiseksi.

Maahanmuutto onkin Perussuomalaisten retoriikassa kuluerä, joka voidaan halutessaan pysäyttää tai lopettaa kokonaan kansan niin tahtoessa:

Maahanmuuttopolitiikan pitää perustua kansallisen edun puolustamiseen, ei sinisilmäiseen maailmansyleilyyn. Etenkin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa veronmaksajien oikeustajua koettelee se, että maahanmuuton kustannusten annetaan jatkuvasti paisua. Turvapaikkajärjestelmän ja perheenyhdistämismenettelyn häikäilemätön käyttö elintasosiirtolaisuuden väylänä nakertaa kyseisten järjestelmien hyväksyttävyyttä tavallisen kansalaisen silmissä.

ED-2015-MAAHANM/3-6

Eduskuntavaalien 2015 maahanmuuttopolitiikassa ohjelmassa (s. 3) Perussuomalaiset tuosiin huonon taloustilanteen ja asettaa turvapaikanhakijoiden vastaanottamisen ja suomalais-

ten veronmaksajien tarpeet vastakkain. Eturistiriidan korostaminen on tyypillinen argumentatiivinen strategia tutkituissa vaaliohjelmissa. Lisäksi lainauksessa asetetaan kyseenalaiseksi turvapaikanhakijoiden rehellisyys ja aito hätä, kun puhutaan ”elintasosiirtolaisuudesta” ja ”perheenyhdistämismenettelyn häikäilemättömästä käytöstä”. Järjestelmien arviointikriteeriksi nostetaan niiden hyväksyttävyyden kansalaisten silmissä.

4.1.1.2 Kulttuurinen uhka

Paul Gilroy (1992) mukaan kansa ja kansalaisuus on rakennettu rodullistetun diskurssin pohjalle, jolloin myös kulttuuri nähdään alttiina hyökkäyksille. Maahanmuuttajien ja pakolaisten representoiminen kulttuurisina uhkina on tyypillistä myös Perussuomalaisten vaaliohjelmille. Uhkaan liittyvässä retoriikassa ei niinkään tuoda esille asioiden toivottua tilaa, vaan tulevaisuuden osalta puhutaan asioiden ei-toivotuista tiloista. Kulttuurisen uhkan osalta ei-toivotuiksi tiloiksi esitetään maahanmuuttajien kulttuurien suosimisen ja sitä kautta suomalaisen kulttuurin katoamisen. Myös muiden kulttuurien arvostus nähdään uhkana ja esitetään sen tarkoittavan samaa kuin oman kulttuurin väheksyminen. Implisiittisesti siihen liittyy ajatus jonkinlaisesta kulttuurien hierarkiasta, jossa jokaisen kulttuurin on oltava toista ylempänä tai alempana. Stuart Hallin (1997, 234-238) mukaan läntisen hegemonian representaatiojärjestelmä ohjaa meitä tulkitsemaan muut kulttuurit omien standardiemme kautta ja me ja muut –kahtiajaon kautta. Näin kaikki ei-läntiset (ja kenties jopa ei-eurooppalaiset tai ei-suomalaiset) kulttuurit ovat meille ikuisia ’toisia’, arvoltaan vähempiä ja läntisen paremmuuden korostajia. Eroja tuottamalla ja korostamalla luomme muista Toisia. ’Toiset’ kulttuurit korostavat ’ensimmäisen’ erinomaisuutta itse luomallamme arvosteluasteikolla.

Toisaalta suomalaisen kulttuurin yliveritaisuuden korostaminen siis myös tarvitsee näitä kulttuurisia toisia, jotka toteuttavat ympäristössämme sitä toista kulttuuria johon voimme turvallisesti omaa kulttuuriamme verrata. Voikin kysyä miksi toiset kulttuurit sitten nähdään niin suurena uhkana Perussuomalaisten vaaliohjelmissa. Ilmiötä voi selittää stereotyyppien tai toiseuden halkomisella. Stereotyyppinen toinen, eli tässä tapauksessa jonkun kaukaisen kulttuurin edustajat, ovat binaarisen stereotyyppisen käsityksen kohteita. Toisaalta toinen nähdään heikkona, nöyränä, huonona, kykenemättömänä ja epäonnistuneena kulttuurina tai

ryhmänä. Tähän heikkoon kuvaan peilataan omaa identiteettiä, jolloin kuva vahvasta, hyvästä, kykenevästä ja ylivoimaisesta 'meistä' saa vahvistusta. 'Toinen' on kuitenkin Hallin (1992, 307-308) sanoin halkaistu, jolloin stereotypian toinen binaarinen ääripää esittää toisen kulttuurin tai ryhmän villinä, hallitsemattomana, pelottavana, uhkaavana ja vahvan seksuaalisena. Tämä halkaistu toinen on se, jota vastaan Perussuomalaisetkin ohjelmissaan puolustautuu. Puolustautumisen kohde on siis sosiaalinen rakennelma halkaistusta toisesta ja puolustamisen keinot saattavat poliittisella kentällä johtaa jopa yksilön elämää ja oikeuksia koskeviin poliittisiin päätöksiin.

Seuraavassa eduskuntavaalien 2007 vaaliohjelman lainauksessa esitetään maahanmuuttopolitiikan perustaksi ”maassa maan tavalla” –ajattelua:

Maahanmuuttopolitiikan perusajatuksen tulisi olla ”Maassa maan tavalla”. Ei ole järkevää luoda sellaisia järjestelmiä kuten nyt, että Suomeen tullaan ikään kuin viettämään aikaa ja etsimään onnea, viranomaisten samalla pyrkiessä keinotekoisesti säilyttämään maahanmuuttajien omaa kulttuuria. Maahanmuuttajien oman kulttuurin säilyttäminen on heidän oma asiansa, eikä siihen pidä käyttää valtion varoja, koska se ei suoranaisesti edesauta maahanmuuttajien kotoutumista Suomessa. Sen suuntaisia päätöksiä, joissa kantaväestöä vieläpä kehoitettaisiin luopumaan omista perinteistä vieraiden kulttuurien takia, emme voi missään nimessä hyväksyä. Monikulttuurisuutta ei pidä vaalia väheksymällä omaa kulttuuriamme.

ED-2007/20-33

Maan tapa otetaan Perussuomalaisten retoriikassa yksiselitteisenä ja kyseenalaistamattomana todellisuutena, joka on aidosti ja muuttumattomasti suomalaista. Lehtosen (2004b) mukaan suomalaisuus muiden kansallisten identiteettien tavoin on kulttuurisiin lainoihin perustuva kollaasi. Yhdistelmä on ainutlaatuinen, mutta ainekset ovat lainoja: kahvi Etelä-Amerikasta, kristinusko Välimereltä, juhannus länsinaapurista, sauna itärajan takaa ja niin edelleen. Kulttuuriset ilmiöt ovat suodattuneet kenties muiden kulttuureiden läpi, kuten kristinusko saksalaisen luterilaisuuden kautta. Mikään kulttuurinen ilmiö ei ole puhtaasti tai alkuperäisesti vain tietyn kansan. (Mt.) Tämän hetkinen suomalaisuus olisi muutoksen tilassa, vaikka maahanmuuttoa ei olisi. Kulttuurin pysäyttäminen olisi keinotekoista ja vapautta rajoittavaa.

Lainauksessa (ED-2007/20-33) esiintyy useampia esiin nostettuja teemoja maahanmuutto-retoriikassa. Kulttuurinen uhka näyttäytyy tekstissä niin, että kulttuurisen moninaisuuden

takia suomalainen kulttuuri olisi uhattuna kun ”kantaväestöä vieläpä kehoitettaisiin luopumaan omista perinteistä vieraiden kulttuurien takia”. Lainauksessa viitataan mahdollisesti niin sanottuun suvivirsi-keskusteluun, jossa on pohdittu uskonnollisten laulujen ja ohjelmien poistamista koulujen juhlista. Lainauksessa esitetään tämänhetkistä tilannetta (2007) koskevana olettamuksena, että maahanmuuttajat tulevat Suomeen ”viettämään aikaa ja etsimään onnea”. Osana olettamusta on, että viranomaiset laittavat voimavaroja muiden kulttuurien säilyttämiseen. Suotavan tilan premissinä esitetään maahanmuuttajien kotoutuminen ja väitetään että kulttuurien tukeminen ei edistä tätä päämäärää. Näin ollen maahanmuuttajien kulttuureita ei tulisi lainauksen mukaan tukea. Monikulttuurisuus nähdään jopa suomalaista kulttuuria mahdollisesti uhkaavana, ja sitä vastaan Perussuomalaiset ehdottomasti on. Konservatiiviset, perinteiset arvot ohjaavat ajattelua, eikä (suomalaisen) kulttuurin sosiaalista ja historiallista muovautuvuutta tunnusteta, vaan pitäydytään essentialistisessä kulttuurikäsitteessä.

Vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmassa käytetään muutenkin varsin voimakasta kieltä maahanmuuttajista puhuttaessa. Kulttuurin tuhoutuminen näyttäytyy vääjäämättömänä kohtalona, jos maahanmuutto lisääntyy Suomessakin:

*Koska nykyisiä maahanmuuttajiaakaan ei edes yritetä integroida kunnolla yhteiskuntaamme vaan Ruotsin malliin alkaa muodostua kulttuureita kulttuurissa, niin **suuressa mittakaavassa maahanmuutto myös ajaisi alkuperäisen suomalaisen kulttuurin lopulta uhanalaiseen asemaan.***

ED-2007/20-34

Todellisuuden tilaa koskeva premissi lainauksessa on että maahanmuuttajia ”ei edes yritetä integroida kunnolla yhteiskuntaamme”. Maahanmuuttajat esitetään passiivisina integroinnin kohteina ja integrointi nähdään vastaanottavan valtion tai kulttuurin tehtävänä (ks. luku 4.2.2.2 maahanmuuttajista integroinnin kohteina). Toinen premissi rakentuu negatiivina, ei-suotavan asiantilan kuvana: Ei-suotava tulevaisuudenkuva on maahanmuuttajien kulttuurien aiheuttama suomalaisen kulttuurin uhanalaisuus. Toisin sanoen maahanmuuton katsotaan johtavan kulttuurien moninaisuuteen, joka uhkaa suomalaista kulttuuria, mikäli maahanmuuttoa ei riittävästi rajoiteta. Tärkeimpänä arvona pidetään monokulttuurista Suomea, eli jonkinlainen suomalaisuuden stereotypia.

Suomalaisen monikulttuurisuuskeskustelun pyhä lehmä, suvivirsi, otetaan esiin myös Perussuomalaisten vaaliohjelmissa (2007, 14; 2011, 28 ja 40; koulutuspoliittinen ohjelma 2015, 3-4). Suvivirsi edustaa ylisukupolvista siirtymäriittiä kouluvuoden päättyessä ja kesäloman alkaessa, lasten siirtyessä seuraavalle luokalle. Suvivirrestä luopumista on toisinaan väylätelty politiikassa ja julkisessa keskustelussa, sillä kyse on kristillisestä laulusta johon kaikkien oletetaan kevätkuuhlassa osallistuvan uskonnollisesta vakaumuksesta riippumatta. On epäselvää, onko suvivirrestä luopumista alun perin ehdotettu juuri maahanmuuttajien takia, vai onko kyse yleisestä kulttuurisesta sekularisoitumisesta ja sitä kautta toiveesta karsia uskonnollisia symboleja julkisesta elämästä. Perussuomalaiset ja maahanmuuttokriitikot ovat kuitenkin tarttuneet keskusteluun hanakasti löytäen siitä perusteita maahanmuuton aiheuttamalle kulttuuriselle uhkalle.

Perussuomalaiset eivät hyväksy kotouttamispolitiikan peruslähtökohdaksi sitä, että kantaväestön tulisi sopeutua maahanmuuttajien tapoihin tai että vieraista kulttuureista tuleville alettaisiin luoda heidän lähtömaansa kulttuuriin perustuvaa lainsäädäntöä ja viranomaiskäytäntöjä. Me pidämme myös joulujuhlamme ja suvivirtemme aivan kuten juhlapyhämme, joista lähtökohtaisesti kaikki pääsevät nauttimaan.

ED-2011/40-112

Jytkyä edeltävässä eduskuntavaaliohjelmissa vuodelta 2011 Perussuomalaiset esittää todellisuutta koskevana premissinä, että kotouttamispolitiikan lähtökohtana olisi tai sen lähtökohdaksi olisi uhkana muodostua näkemys, jonka mukaan kantaväestön on sopeuduttava tulijoiden tapoihin. Väitteen mukaan sopeutuminen saattaisi tarkoittaa myös lainsäädännön ja viranomaiskäytäntöjen muuttamista muiden kulttuurien mukaisiksi. Siksi Perussuomalaiset on huolissaan myös joulujuhlien ja suvivirren kohtaamasta vastustuksesta. Asioiden suotava tila tuodaan esiin ponnekkaasti toteamalla me-ryhmää korostaen, että mainitut rituaalit ja muutkin suomalaisten juhlapyhät pidetään tulevaisuudessakin. Suomalaisen kulttuurin ja sen ilmentymien on jatkuttava tulevaisuudessa samanlaisena kuin menneisyudessa, eikä suomalaisuuden ei tule muuttua vaikka maailma tai väestö ympärillä muuttuisikin. Monesti Perussuomalaisista puhuttaessa unohtuu, että puolue määrittelee itsensä paitsi kansallismieliseksi, myös kristillis-sosiaaliseksi. Kristillisuus saattaa kuitenkin toimia muita poissulkevana elementtinä.

Kielen oppimisen on todettu olevan olennainen tekijä maahanmuuttajien kotoutumisessa ja hyvinvoinnissa. Kielen kautta yksilö pääsee täysivaltaiseksi jäseneksi yhteiskunnassa, ja voi

toimia itsenäisesti. Perussuomalaiset (2011, 40) esittää huolen maahanmuuttajien kielen oppimattomuudesta, ja tekee ehdotuksia oppimisen parantamiseksi:

*Suomen kieli on avain suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. **Kielen oppimisella onkin keskeinen rooli kotoutumisessa. Perussuomalaisten mielestä kielenoppimisen tulee olla kokonaisvaltaisesti kannustavaa.** Taholle, joka vastaa maahanmuuttajien kieltenopetuksesta, tulee luoda taloudelliset kannustimet saada aikaan parempia oppimistuloksia. Samoin maahanmuuttajalle voidaan luoda taloudellisia kannustimia oppia suomen kieltä. **Lähtökohtana tulee olla yhteiskunnan velvollisuus tarjota kielenopetusta ja vastaavasti maahanmuuttajan velvollisuus osallistua kielenopetukseen sosiaalietuuksien saamiseksi.** Lisäksi maahanmuuttajalle tulee laatia kotoutumissuunnitelma, jota hänet velvoitetaan noudattamaan. Eri statuksella Suomessa oleville ulkomaalaisille maahanmuuttajille voidaan luoda erilaiset järjestelmät kotouttamiseen.*

ED-2011/40-113

Perusväittämän todellisuuden tilasta ohjelmassa esitetään, että suomen kielen oppimiseen ei kannusteta riittävästi, vaikka se on integraation edellytys. Suotavana asioidentilana esitetäänkin kielenopiskelun velvoittavuutta: Yhteiskunnan velvollisuutena tulee olla tarjota kielenopetusta, maahanmuuttajan velvollisuuden tulee olla opiskella suomea. Lisäksi todetaan että maahanmuuttajille tulee laatia kotoutumissuunnitelmat. Kannustavuutta Perussuomalaiset edistäisivät sosiaalietuuksien ehdollisuudella. Yleisölle luodaan kuva kotouttamisjärjestelmästä, jossa maahanmuuttaja osallistuu omaan kotoutumiseensa niin halutessaan, mutta jossa häntä ei velvoiteta siihen.

Kuitenkin jo nykyisessä järjestelmässä kaikille maahanmuuttajille tehdään kotoutumissuunnitelma, jossa kielenoppiminen otetaan huomioon. Kotoutumissuunnitelman toteutumista seuraavat TE-toimisto ja maahanmuuttajapalvelut. Lisäresurssit kotouttamiseen toki olisivat aina tervetulleita, mutta esitetyistä ideoista huolimatta Perussuomalaiset harvemmin pitää maahanmuuttajiin investointia järkevänä. Kotoutumiskäytännöt nykytilanteessa vaihtelevat muun muassa paikkakunnasta ja maahanmuuttajan muuton syistä riippuen. Osa työn tai perheen perässä maahan tulleista pärjäävät työelämässä esimerkiksi englannilla, eivätkä välttämättä vielä 10-20 vuodentakaan jälkeen ole oppineet suomea. Silti heitä voi pitää maahan kotoutuneina ja oman yhteiskunnallisen panoksensa antavina jäseninä. Toisaalta pakolaisstatuksella maahan tulleet usein aloittavat Suomessa suomenkielenopinnot, jotka saattavat kes-

tää jopa vuosia. Monesti lopullinen kielitaito kuitenkin kehittyy vasta työelämään ja aktiiviseen suomenkieliseen vuorovaikutukseen siirtyessä – vaikka osa saattaa oppia kielen yllättävänkin nopeasti.

Implisiittisesti annetaan ymmärtää, että maahanmuuttajilla ei välttämättä ole omaa intressiä kotoutumiseen, vaan heidät on ohjattava siihen ulkoapäin. Puhutaan kannustimista ja kielen oppimisen liittämisestä oikeuteen saada sosiaalietuuksia. Sosiaalietuuksien ja maahanmuuttajien retorinen liitto jälleen vahvistuu. Lisäksi ehdolliset sosiaalietuudet maahanmuuttajille sosisivat tasavertaisuuden periaatetta vastaan, sillä suomalaisille ei samanlaisia ehtoja ole. Lisäksi aiemmin kouluja käymättömällä burmalaispakolaisella on hyvin erilaiset lähtökohdat oppia hyvin suomea, kuin korkeakoulutetulla virolaisella. Joka tapauksessa kotoutumistuella elävät maahanmuuttajat ovat pääosin kielikursseilla tai työharjoittelussa, elleivät ole perhevapailla tai sairaana.

Syyrian ja Irakin epävakaa tilanne aiheutti vuonna 2015 alkaneen suuren turvapaikanhakijoiden määrän Euroopassa. Kevään 2015 eduskuntavaalien alla asiaa käsiteltiin mediassa ja Perussuomalaiset tarttui ajankohtaiseen aiheeseen myös vaaliohjelmassaan (Maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 3):

*Eurooppaan kohdistuu tällä hetkellä ennennäkemätön siirtolaispaine Afrikasta ja Lähi-Idästä. Muuttoliikkeeseen vaikuttavat ajankohtaiset sodat ja kriisit mutta ennen kaikkea sitä pitää yllä elintasokuilu maanosien välillä. Eurooppa, etenkin **Pohjois-Euroopan hyvinvointivaltiot, on avokätisine sosiaaliturvajärjestelmineen houkutteleva kohde myös sellaisille siirtolaisille, joilla ei ole työmarkkinoilla tarvittavia taitoja, tai jotka eivät uskonnollisista ja kulttuurisista syistä halua omaksua integraation kannalta tärkeitä eurooppalaisia käsityksiä esimerkiksi tasa-arvosta tai ilmaisunvapaudesta.***

ED-2015-MAAHANM/3-1

Esimerkissä yhdistyy hyötynäkökulma (siirtolaisten mahdollinen hyöty Suomen työmarkkinoille) sekä taloudellinen ja kulttuurinen uhka. Taloudellista uhkaa edustaa Suomen sosiaaliturvajärjestelmään perustuva houkuttelevuus Afrikasta ja Lähi-Idästä lähteville siirtolaisille (turvapaikanhakijoille). Kulttuurisena uhkana näyttäytyvät ne ”siirtolaiset, jotka eivät uskonnollisista ja kulttuurisista syistä halua omaksua... eurooppalaisia käsityksiä esimer-

kiksi tasa-arvosta tai ilmaisunvapaudesta.” Todellisuuden tilaa koskeva premissi lainauksessa on se, että Eurooppaan pyrkii nyt enemmän kuin koskaan siirtolaisia Afrikasta ja Lähi-Idästä. Perussuomalaisten mukaan sodat ja kriisit ovat vaikuttaneet tähän, mutta maanosien välinen elintasokuilu on siirtolaisuuden tärkein syy. Väitteen mukaan Pohjois-Euroopan avokätinen sosiaaliturvajärjestelmä houkuttelee siirtolaisia, jotka eivät ole toivotunlaisia. Ei-toivotut siirtolaiset muodostavat kulttuurisen uhkan, kun eivät hyväksy esimerkiksi eurooppalaisia käsityksiä tasa-arvosta ja ilmaisunvapaudesta.

Arvohierarkian huipulle nostetaan läntinen, eurooppalainen kulttuuri, joka edustaa edistyneitä ja yleisiä arvoja. Implisiittisenä vastinparina esitetään Lähi-Idän kulttuuriset käsitykset, jotka käsitetään näiden arvojen vastaisiksi. ”Läntinen” on käytännössä synonyymi modernin kanssa, sillä läntistä yhteiskuntaa pidetään kehittyneenä, teollistuneena, kaupungistuneena, kapitalistisena, maallisena ja modernina (Hall 1992, 276-277). Lännen kuva on aikojen saatossa rakennettu ei-lännen peilikuvan kautta. Samoin kansalliset kulttuurit rakentavat identiteettinsä toisiin kulttuureihin peilaten. (Mt. 278-279.) Perussuomalaisille maahanmuuttajat ja heidän kulttuurinsa edustavat sitä Toista, jonka avulla suomalaisuuden identiteettiä voidaan määrittää. Samalla Toinen kuitenkin nähdään uhkana kaikessa vieraudessaan – vaarana omalle kulttuuriselle identiteetille ja sen puhtaudelle.

4.1.1.3 Turvallisuusuhka

Vaaliohjelmien kolmas uhkaa painottava maahanmuuttoretoriikan tyyppi on puhe maahanmuuttajista turvallisuusuhkana. Stuart Hall (1997, 249-253) puhuu rodullistetusta representaatiojärjestelmästä rodullisten stereotyyppien sijaan. Afro-amerikkalaisia koskeva representaatiojärjestelmä pitää sisällään stereotyyppisiä kuvia mustista. Yhdeksi erityisen yleiseksi stereotyyppiksi nykyään Hall kuvaa ”pahan neekerin” tyyppiä, joka fyysisesti kookkaassa ja voimakkaassa ruumiissaan edustaa seksuaalista ja väkivaltaista vaaraa valkoisille. (Mt.) Samanlainen toiseuden uhka piiryy myös Perussuomalaisten maahanmuuttajaretorikassa. Rodullisen rasmin poliittinen epäkorrektius on muovannut diskurssin kulttuurirassistiseksi: Toisen kulttuurin tulkitaan sinänsä edustavan seksuaalista uhkaa ja väkivallan mahdollisuutta. Suomalaisuutta, eurooppalaisuutta ja länsimaalaisuutta pidetään väkivallattomina, rauhallisina ja toista kunnioittavina kulttuureina, kun etenkin Lähi-Idästä ja Afrikasta

katsotaan tulevan vastakkaisia arvoja. Islaminvastaisuus onkin yhteistä eurooppalaiselle oikeistopopulismille (Jokisalo 2016, 97-99). Seuraavassa lainauksessa vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelman lainauksessa (samantyyppisiä lainauksia myös ED-2011/39-105 ja ED-2015-TUR/4,5-7) Perussuomalaiset esittää rajavalvonnan olevan erityisen tärkeää, kun kyse on islamilaisesta maailmasta tulevat pakolaiset:

Tärkeä osa on myös rajavalvonnalla, maahanmuuttopolitiikalla ja poliisin toimintaedellytyksillä. Pääosa maailman kriisipesäkkeistä sijaitsee islamilaisen maailman alueella. Sieltä tulee myös pakolaisia Eurooppaan. Siksi onkin tärkeää, että meillä Suomessa säilyy korkea-tasoinen rajavalvonta. Meidän tulee tarkastaa perusteellisesti, keitä maahamme tulee. Eurodactunnistusjärjestelmä toivottavasti auttaa tässä. Pelkonamme on kuitenkin, että EU:lle hahmoteltu yhteinen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikka aiheuttaisi Suomelle paineita, joiden takia joutuisimme ottamaan maahamme nykyistä enemmän pakolaisia. Näiden maahanmuuttajien joukossa on aina myös henkilöitä, joiden motiivit saattavat olla hyvinkin arveluttavia. Tällaisia henkilöitä ei pidä päästää maahan. Parhaiten tietysti tekisimme, jos jäisimme EU:lle hahmotellun yleiseurooppalaisen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan ulkopuolelle, jolloin saisimme itse päättää, keitä ja miten paljon maahamme otamme. Näkyvimmit merkit epäonnistuneesta maahanmuuttopolitiikasta ovat pääkaupunkiseudulla.

ED-2007/23-48

Todellisuuden tilaa koskeva premissi lainauksessa on että rajavalvontaan on panostettava. Syy panostukseen on pakolaisten alkuperä – koska he tulevat ”islamilaisesta maailmasta”. Perussuomalaisten mukaan pakolaisten joukossa on henkilöitä, joilla on arveluttavat motiivit. Hieman irrallisena premissinä vielä esitetään, että suomalaisen maahanmuuttopolitiikan epäonnistumisen merkit on nähtävissä pääkaupunkiseudulla. Suotavaksi asiantilaksi esitetään eurooppalaisen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan ulkopuolelle jäämistä, eli käytännössä Unionin yhteisistä päätöksistä luistamista. Arvohierarkian huipulla on Suomen suvereniteetti ennen Euroopan Unionin yhteisiä päätöksiä, sekä tiukka maahanmuuttopolitiikka hätää pakenevista yksilöistä huolimatta.

Perussuomalaiset eivät kuitenkaan halua EU:lle yhteistä turvapaikkapolitiikkaa, koska sen seurauksena Suomen pitäisi ottaa vastaan turvapaikanhakijoita nykyistäkin enemmän ja kansalliselta politiikalta putoaisi pohja täysin pois. Suomen osalta EU:ssa haluttaisiin todennäköisesti lisätä Suomeen otettavien pakolaisten ja siirtolaisten määrää, koska Suomen vakaa yhteiskunta on rauhattomaksi muuttuneen Keski-Euroopan näkökulmasta yksi merkittävimmistä kilpailueduistamme suhteessa moniin muihin EU-jäsenmaihiin, joissa humanitääristä maahanmuuttoa on alettu jo rajoittaa. Tähän taakanjakoon Suomen ei pidä osallistua.

ED-2011/41,42-121

Vaaliohjelmien Suomi-kuva on varsin myönteinen, mutta EU:n yhteiseen politiikkaan ja kansainvälisiin sopimuksiin osallistuvaa Suomea pidetään ohjelmissa heikkona. Näin myös vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa, jossa vaaditaan että Suomen tulisi jättäytyä pois Unionin yhteisistä päätöksistä koskien turvapaikanhakijoita. Todellisuuden tilaa koskevana premissinä esitetään Suomen vakaus yhteiskuntana ja vakauden aiheuttama ”kilpailuetu” suhteessa muihin maihin. Keski-Eurooppa esitetään rauhattomana maahanmuuton seurauksena. Toivottuna asioidentilana esitetään EU-maiden väliseen ”taakanjakoon” osallistumattomuus, eli kieltäytyminen ottamasta vastaan enempää turvapaikanhakijoita. Solidaarisuus turvapaikanhakijoita sekä suhteettoman suurta vastuuta kantavia Välimeren maita kohtaan loistaa poissaolollaan. Suomen vakaa yhteiskunta ja turvapaikanhakijoiden vastaanottaminen esitetään vastakkaisina mahdollisuuksina, joista Perussuomalaiset nostaa tärkeämmäksi ilman muuta vakaan Suomen.

Maahanmuuttajien mukanaan tuomaa epävakautta Perussuomalaiset kuvaa seuraavasti eduskuntavaalien 2015 maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (s. 4):

Gettoutuminen kuriin

*Ei-työperäiset maahanmuuttajat hakeutuvat niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa mielellään suuriin kaupunkiin. Koska heidän asumisensa jää suurelta osin julkisen sektorin järjestettäväksi ja maksettavaksi, he kasautuvat tiettyihin kaupunginosiin. Tämä, samoin kuin paikallisten koulujen ”monikulttuuristuminen”, puolestaan työntää maksukykyisiä asukkaita pois näiltä alueilta. **Lopputuloksena on lähinnä maahanmuuttajien asuttamia gettoja, jotka toimivat kasvualustana mm. uskonnolliselle radikalismille, ja joiden sisällä asuvilla ihmisillä on hyvin vähän kosketuspintaa muuhun yhteiskuntaan.***

ED-2015-MAAHANM/4-19

Todellisen tilan premissinä esitetään, että julkinen sektori joutuu suurelta osin maksamaan ja järjestämään ”ei-työperäisten” maahanmuuttajien asumisen. Maahanmuuttajien keskittyminen edullisempiin kaupunginosiin johtaa Perussuomalaisten mukaan kulttuuriseen moninaisuuteen ja kantasuomalaisten lähtemiseen alueelta. Johtopäätökset seurauksista vedetään pitkälle ja todetaan tämän loppujen lopuksi tarjoavan kasvualusta uskonnolliselle radikalismille. Eduskuntavaaliohjelmassa 2011 (s.42) esitetäänkin Perussuomalaisten tulevaisuudenkuva Suomesta, jossa maahanmuuttoa ei ole heidän näkemyksensä mukaisesti riittävästi rajoitettu:

9.4 Maahanmuuttajien asuntopoliittikkaan uusi ote

Suomi seuraa ns. ghattoutumiskehityksessä muun Euroopan esimerkkiä. Humanitaariset maahanmuuttajat hakeutuvat oleskeluluvan saatuaan kaupunkien lähiöihin. Näin syntyy vähemmistöjen muodostamia keinotekoisia yhdyskuntia, joiden sisällä elävillä ihmisillä ei ole kontaktipintaa normaalin yhteiskunnan kanssa eikä tarvetta tai edellytyksiä oppia kunnolla suomea. Jatkuva mekkalointi Euroopan kaupunkien maahanmuuttajalähiöissä kertoo, mikä Suomea nykyinen odottaa.

ED-2011/42-124

Esimerkissä näkyy, miten uhkat usein kietoutuvat yhteen Perussuomalaisten retoriikassa. Lainauksessa esitetään ensin uhkakuva ”ghattoutumiskehityksestä”, jossa Suomi seuraa muuta Eurooppaa Perussuomalaisten mukaan. Lainauksessa esitetään uhkakuvan toteutumisen kaava, joka vääjäämättä johtaa ”mekkalointiin”. ”Humanitaariset maahanmuuttajat” esitetään ryhmänä, jolla ei ole omaa tahtoa, halua tai kykyä integroitua osaksi yhteiskuntaa. Pitkällä tähtäimellä tämä johtaa ”yhdyskuntien muodostumiseen” ja suomenkielen oppimattomuuteen. Maahanmuuttajat nähdään potentiaalisina turvallisuusuhkina. Jo maahanmuutto sinänsä voidaan nähdä turvallisuusuhkana, kuten eduskuntavaalien 2015 turvallisuuspoliittisessa ohjelmassa (s. 4):

Kansainvälisen avun antamisen ohella Suomen on enemmän ajateltava – muiden maiden tavoin – kansallista etuaan. Keskeinen painoarvo on annettava sille, että kriisinhallintaoperaatioihin ei lähdetä mukaan ilman että ne lisäävät Suomen omaa sotilaallista suorituskykyä esimerkiksi lisäämällä kansallista osaamista, Puolustusvoimien kansainvälistä yhteistoimintajavaun vastaanottamiskykyä tai rauhoittamalla sellaista kriisialuetta, josta voi seurata kielteisiä turvallisuusvaikutuksia Suomeen suoraan tai välillisesti – esimerkiksi maahanmuuttoryöpyn kautta.

ED-2015-TUR/4-6

Perussuomalaiset maalaa kuvaa Suomesta epäitsekäänä ja vastuunsa kantavana, mutta heikosti omasta edustaan kiinni pitävänä maana. Lainauksen todellisuutta koskeva esisopimus esittää, että Suomi panostaa liikaa kansainväliseen apuun. Suotava tila olisikin, että Suomi ajattelisi enemmän omaa ”kansallista etuaan” – näinhän muutkin valtiot tekevät – ja huomioisi kansainvälisen toiminnan pohjana sen suorat tai ennakoitavat epäsuorat vaikutukset Suomeen. Kansainvälinen kriisinhallinta on Perussuomalaisille väline kansallisen osaamisen kehittämiseen ja maahanmuuton välttämiseen. Kansallinen etu asettuu arvohierarkiassa kansainvälisen avun edelle.

Koska pakolaisuuden tarkoitus ei ole elintasopakolaisuus ja jääminen Suomeen, vaan paluu takaisin lähtömaahan, on oleskelu täysin vieraassa kulttuurissa omiaan luomaan turhautuneisuutta ja erilaisia lieveilmiöitä, jotka aiheuttavat usein turvattomuutta kantaväestölle. Siksi Perussuomalaisten mielestä valtion olisikin järkevämpää tukea turvan antamista lähtömaata lähempänä olevilta alueilta, jossa todennäköisesti pienemmillä taloudellisilla resursseilla saadaan aikaan sama tai jopa parempi lopputulos. Nämä alueet ovat paitsi maantieteellisesti, myös kulttuurisesti lähempänä avuntarvitsijaa.

KUN-2008/19-19

”Maahanmuuttoryöpyyn” välttäminen rakentuu osaksi Perussuomalasta politiikkaa, sillä kuva pakolaisuudesta on melko kyyninen. Vuoden 2008 kunnallisvaaliohjelmassa (s.19) Perussuomalaiset erikseen mainitsee, että pakolaisuuden tarkoitus tulisi olla paluu takaisin lähtömaahan. Vastinparina paluulle esitetään ”elintasopakolaisuus ja jääminen Suomeen”. Perussuomalaiset esittääkin, että pakolaisten jäädessä asumaan vastaanottavaan maahan he turhautuvat ja sitä kautta aiheuttavat turvallisuusuhkia kantaväestölle. Pakolaisten tilannetta kansainvälisesti tarkastellessa voidaan kuitenkin todeta, että paluu lähtömaahan on harvoin mahdollista vuosikymmeniin, eikä kotinsa Suomeen rakentaneiden pakolaisten painostamisessa lähtemään ole järkeä inhimillisestä tai taloudellisestakaan näkökulmasta.

Perussuomalaiset esittää suotavana tilana, että pakolaiset pakenisivat kotimaataan lähemmille alueille, jolloin säästyisi rahaa ja pakolaiset voisivat elää vähemmän erilaisessa kulttuurissa. Puolueen kanta on, että Suomi voisi tukea tällaista järjestelyä. Kuitenkin esimerkiksi Amnestyn raportista (2016) käy ilmi, kuinka valtaosa maailman pakolaisista tosiaankin sijoittuu kriisialueiden läheisiin maihin. Puhutaan moninkertaisista pakolaismääristä verrattuna Euroopan maihin suhteessa väkilukuun, mutta varsinkin maiden taloudelliseen tilanteeseen ja resursseihin suhteutettuna. Perussuomalaisten argumentit heijastavat näkemystä kansallisuus- ja kulttuurirajojen ylläpitämisen tärkeydestä. Kuviteltu kantaväestön turvallisuuden takaaminen ja valtion varojen säästäminen ovat Perussuomalaisille ensisijaisia arvoja humanitäärisessä avustamisessa hädänalaisten auttamisen tai yhteiskunnallisen vastuunkannon sijaan.

*Suomen osalta EU:ssa halutaan lisätä Suomeen otettavien pakolaisten ja oleskeluluvan saajien määrää, koska **Suomen vakaa yhteiskunta on rauhattomaksi muuttuneen Keski-Euroopan näkökulmasta yksi merkittävimmistä kilpailueduistamme** suhteessa moniin muihin EU-jäsenmaihiin.*

Esimerkissä EU-2009/3-13 turvallisuusuhkaa luovat maahanmuuttajat, mutta epäsuorasti uhan takana nähdään myös Euroopan Unioni. Unionin uhka toteutuu siinä, että yhteisten sopimusten seurauksena Suomi voisi joutua vastaanottamaan enemmän pakolaisia ja oleskeluluvan saajia (joilla mahdollisesti tarkoitetaan turvapaikanhakijoita). Euroopan Unioni nähdään Keski-Eurooppalaisena toimijana, joka haluaa hyötyä Suomen vakaasta yhteiskunnasta. Lainauksessa nostetaan esiin Perussuomalaisilta tuttu *kilpailuetu* –ajatus, jonka mukaan Suomi on muihin Euroopan ja maailman maihin verrattuna huomattavasti rauhallisempi, rikkaampi, oikeudenmukaisempi ja siksi tänne haluaa muuttaa suuret määrät maahanmuuttajia. Tällä kertaa tosin todetaan että vakaa yhteiskunta olisi kilpailuetu nimenomaan Keski-Euroopan päättäjien näkökulmasta.

Perussuomalaisten turvallisuusuhkaa käsittelevissä maahanmuutto- ja pakolaisretoriikkaa koskevissa argumenteissa Suomi esiintyy vakaana yhteiskunta, johon turvallisuuden ja rikkauden takia olisi paljon tulijoita ulkomailta. Tämän Suomen representaation tunnistaminen on tärkeää, sillä siitä seuraa tarve maahanmuuton kontrolloimiselle ja rajojen valvonnalle. Näin tiukempi kontrolli voidaan esittää ikään kuin ulkoa annettuna pakkona. Maahanmuuttajien aiheuttamia turvallisuusuhkia ovat Perussuomalaisten mukaan yhteiskunnallinen rauhattomuus, rikollisuus, kerjääminen, mellakointi ja turvattomuudentunteeseen johtavat lieveilmiöt. Uhkakuvina esitetään Keski-Euroopassa nähtyjä mellakoita ja annetaan ymmärtää, että mellakat liittyivät nimenomaan suureen määrään maahanmuuttajaväestöä. Yhteiskuntien sosiaalista rakennetta ja ongelmia ei esimerkkien kohdalla tuotu esiin.

4.1.2 Maahanmuuttaja objektina

Maahanmuuttajat esitetään Perussuomalaisten vaaliohjelmissa usein tahdottomina tai ainakin voimattomina objekteina, joiden kohtalo riippuu muiden, kompetenttien toimijoiden päätöksistä. Maahanmuuttajat esitetään objektina kahdesta näkökulmasta: maahantulon kanalta sekä kotoutumisessa. Maahantulossa korostuu maahanmuuttajan passiivisuutta vasten Suomen aktiivinen rooli maahantulossa ja sen kieltämisessä. Tämä onkin yksi Perussuomalaisten politiikan olennaisista teemoista, sillä puolue painottaa poliittisessa puheessaan kan-

sallista suvereniteettia ja korostaa Euroopan unionin ja yleensäkin kansainvälisten sopimusten rajoittavaa vaikutusta Suomelle. Kotoutumisen osalta maahanmuuttaja esitetään passiivisena integroinnin vastaanottajana. Kotoutumisesta käytetään sanoja ”kotouttaminen” ja ”integroiminen”, jotka viittaavat yksisuuntaiseen prosessiin.

4.1.2.1 Maahanmuuttajien otot ja siirrot

Maahanmuuttajista puhuttaessa Perussuomalaisten olennaisiin teemoihin kuuluu maahanmuuton rajoittaminen ja rajoittamisen keinot. Maahanmuutto nähdään ilmiönä, johon voidaan ratkaisevassa määrin vaikuttaa kansallisen kontrollin kautta. Kansallista kontrollia uhkaa kansainväliset sopimukset ja EU-jäsenyys. Maahanmuuttajat saavat pelinappulan roolin tässä kansainvälisen ja kansallisen välisessä valtataistelussa. Puhe maahanmuuttajista stereotyyppistää heidät muutaman ominaisuuden summaksi, joka ”otetaan” tai ”jätetään” riippuen sen oletetuista hyvistä tai huonoista puolista suomalaisen yhteiskunnan kannalta.

Perussuomalaiset paremman maahanmuuttopolitiikan puolesta

Perussuomalaisten maahanmuuttopolitiikan perustana on se, että suomalaisten on voitava aina itse päättää, millä ehdoilla ulkomaalainen voi tulla maahamme ja oleskella maassamme. Emme hyväksy yksinkertaistavaa vastakkainasettelua "tiukan" ja "löysän" maahanmuuttopolitiikan välillä. Poliitiikan on oltava tiukkaa sellaisen maahanmuuton osalta, jonka vaikutukset suomalaiselle yhteiskunnalle ovat kielteiset.

ED-2011/40-108

Populistiseen retoriikkaan kuuluu kansan äänen arvostaminen yli kaiken muun. Tosiasiassa kansan ääni on abstrakti ja epämääräinen käsite, joka käytännössä viittaa puhujan kannattajien ääneen. (Ks. Wiberg 2011.) Edellisessä lainauksessa todetaan, että suomalaisten olisi saatava päättää ”millä ehdoilla ulkomaalainen voi tulla maahamme ja oleskella maassamme”. Omistusmuodolla korostetaan entisestään että kyseessä on *meidän* maamme, eli vahvistetaan me ja muut –jakoa. Otsikossa peräänkuulutetaan ”paremman maahanmuuttopolitiikan” perään, joka antaa ymmärtää että maahanmuuttopolitiikka on Perussuomalaisten mielestä ollut tähän asti epäonnistunutta. Todellisuudeksi esitetään siis toimimattoman maahanmuuttopolitiikan tilaa, johon ratkaisuna esitetään asioiden toivottu tila: tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa suomalaisen yhteiskunnan etuihin perustuen. Arvorakennelman huipulle

kohotetaan melko yleisluontoisena käsitteenä suomalainen hyvinvointi. Maahanmuuttoon johtaneet moninaiset syyt ovat alisteisia tälle suomalaisen hyvinvoinnin arvolle. Hyvinvointi on arvona niin laaja ja epämääräinen, että tarvittaessa voidaan aina vedota suomalaisen hyvinvoinnin keskeneräisyyteen perustellessa miksi maahan ei voisi tulla enempää maahanmuuttajia. Epämääräisyydessään perustelu onkin haavoittuvainen: Tärkein syy Suomeen muuttoon on perhesyyt. Puolison tai muun perheen mahdollisuus elää yhdessä on toki niin suomalaisten kuin muidenkin hyvinvoinnille olennainen asia. Perussuomalaisten yleisönsä kanssa jakamat esisopimukset antavat näin ollen olettaa, että erityisyleisön ei oleteta olevan maahanmuuttajia tai muuten monikulttuurissa parisuhteissa eläviä.

*Sen sijaan katsomme, että **Suomen on oltava avoin sellaiselle maahanmuutolle, jonka vaikutukset ovat neutraalit tai myönteiset.** Tämä merkitsee sitä, että **maahanmuuttaja, joka sopeutuu ja pystyy elättämään itse itsensä, on tervetullut.** Tavalliset maahanmuuttajat arvostavat samoja asioita kuin tavalliset suomalaisetkin: kohtuullisia veroja, hyvää koulutusjärjestelmää, yhteiskuntarauhaa ja turvallisuutta. **Huono maahanmuutto nakertaa pohjaa näiltä vetovimatekijöiltä.***

ED-2011/40-109

Molemmissa tämän alaluvun lainauksissa tuodaan esiin kielteinen ja myönteinen maahanmuutto. Käsitteitä ei määritellä eksplisiittisesti vaaliohjelmissa, mutta tekstin lomasta löytyy avaimia määrittelyyn. Hyvä yhteiskunta on Perussuomalaisille vakaa, riittävän varakas, rauhallinen, perinteinen, muuttumaton ja mahdollisimman vähän altis kansainvälisille vaikutteille. Tällaisessa ideaaliyhteiskunnassa maahanmuuttopolitiikkaa ohjaa maahanmuuton hyödyllisyys Suomelle. Hyödyllisyyden arviointi on tietenkin objektiivisesti mahdotonta, mutta vaaliohjelmissa annetaan ymmärtää että puolue ja sen potentiaaliset äänestäjät pitäisivät tätä tietoa käsissään. Eduskuntavaalien 2011 lainauksen nro 109 lopussa puhutaan ”tavallisista maahanmuuttajista”, jotka arvostavat ”tavallisten suomalaisten” tapaan muun muassa hyvää koulutusjärjestelmää ja yhteiskuntarauhaa. Sen jälkeen todetaan, että huono maahanmuutto voi uhata näitä yhteisiä arvostuksen kohteita.

Lainaus on sikäli tyypillinen esimerkki Perussuomalaisten ohjelmista, että siinä ensin maaillaan kuvaa siitä kuinka hyvin asiat Suomessa ovat, sitten todetaan ettei puolueella ole mitään *oikeanlaista* maahanmuuttoa vastaan, mutta lopuksi kuitenkin tuodaan esiin että

”huono maahanmuutto” on vähintäänkin osa tämän hetkistä todellisuutta. Totuutta ja asioiden todellista tilaa koskevana esisopimuksina Perussuomalaiset esittää, että on olemassa hyvää ja huonoa maahanmuuttoa ja että ne ovat toisistaan eroteltavissa. Suotavana asiantilana esitetään huonon maahanmuuton kontrollointi. Suomalainen edistynyt ja toimiva hyvinvointiyhteiskunta, eli suomalaisten hyvinvointi esitetään tärkeimpänä arvona. Tätä vasten heijastettuna vapaa liikkuvuus, oikeus perheen yhdistämiseen tai vastuu humanitaarisesti maahanmuutosta saavat synkemmän varjon osakseen. Seuraavassa lainauksessa esitetäänkin humanitaaristen maahanmuuttajien liikkumisenvapauden rajoittamista:

*Ei ole järkevää asuttaa työttömiä maahanmuuttajia verovaroilla kaupunkeihin, joissa asumisen hinta on kaikkein korkein. Maahanmuuttajien suosiminen asuntojonoissa on omiaan myrkyttämään kantaväestöön kuuluvien asenteita, minkä lisäksi maahanmuuttajille jaetut asunnot ovat pois niiltä pienituloisilta, joille olisi työn kannalta tärkeää asua paikkakunnalla, mutta joilla ei ole varaa yksityisen sektorin vuokriin. **Humanitaariselle maahanmuuttajalle tulee osoittaa asunto sieltä, mistä asuntoja on edullisesti saatavilla. Hän on vapaa muuttamaan uuteen osoitteeseen heti, kun hän pystyy itse vastaamaan asumismenoistaan.***

ED-2011/42-125,126

Tulonsiirtojen varassa elävien maahanmuuttajien määrä pitää erilaisilla toimenpiteillä saada laskemaan niin pieneksi, että heidät pystytään kohtuullisilla resursseilla kotouttamaan osaksi yhteiskuntaa. Lisäksi tällaiset maahanmuuttajat tulee hajauttaa eri puolille Suomea sinne, missä heidän asumisensa voidaan edullisimmin järjestää. Tällainen asutuspolitiikka ehkäisee tulijoiden kasautumista ja siten edistää heidän integroitumistaan. Toimeentulo- ja asumistukien tulee olla sidottuja siihen, että tulija asuu siinä paikassa, joka hänelle on osoitettu. Omilla varoillaan hän luonnollisesti on oikeutettu valitsemaan itse asuinpaikkansa.

ED-2015-MAAHANM/5-21

Eduskuntavaaliohjelman 2011 lainauksessa Perussuomalaiset ehdottaa henkilön maahantulon syyhyn ja hänen maksukykyynsä perustuvaa oikeuksien rajoittamista. Todellisuuden tilana esitetään, että työttömät maahanmuuttajat asutetaan viranomaisten taholta ”kaupunkeihin, joissa asumisen hinta on kaikkein korkein” ja maahanmuuttajia lisäksi suositaan asuntojonoissa. Samalla esitetään eturistiriita, kun suomalaiset pienituloiset työntekijät jäävät vaille asuntoa tilanteesta johtuen. Asioiden suotavaksi tilaksi ja ratkaisuksi toivotaan humanitaaristen maahanmuuttajien liikkumisenvapauden rajoittamista. Arvohierarkialla suomalaisen oikeus liikkumisenvapautteen olisi siis suurempi kuin humanitaarisiin perustein Suo-

meen saapuneilla. Eduskuntavaalien 2015 maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa sama ajatus on muotoiltu toiseen muotoon. Vaaliohjelmien ehdotukset ovat törmäyskurssilla perustuslain kanssa, joka takaa kaikille liikkumisvapauden.⁶

4.1.2.2 Integroinnin kohde

Maahanmuuttajien integraatiosta voidaan puhua integraationa, kotoutumisena tai akkulturaationa. Käsitteiden käyttö riippuu tieteenalasta, teoriasta ja näkökulmasta. Tässä tutkielmassa käytän kotoutumisen käsitettä, sillä se jättää integraatio-käsitteen tavoin mahdollisuuden toimijuuteen niin maahanmuuttajalle kuin yhteiskunnallekin. Kotoutumisen prosessi onkin nähtävä kaksisuuntaisena, sillä muuten kyseessä olisi yhteiskunnan toimeenpanema assimilointi. Perussuomalaisten vaaliohjelmien kotoutumispuhe on nykyisestä vuorovaikutuksellisesta mallista poikkeavaa. On mahdollista että käsitettä kotouttaminen käytetään vaaliohjelmissa siksi, että alan käsitteistö on vierasta vaaliohjelman kirjoittajille tai että sillä viitataan vain viranomaisten osuuteen prosessissa. Argumenttien sisältö kuitenkin tukee yksipuolisen kotouttamisen mallia. Seuraavassa lainauksessa (ED-2015-MAAHANM/3-10) esitetään, että maahanmuuton kasvu johtaa kotouttamisen mahdottomuuteen.

Suomessa asuu tällä hetkellä jo noin 300 000 ulkomaalaistaustaista ihmistä, mikä vastaa 5,5 % osuutta kokonaisväestöstä. Vuosittainen nettomaahanmuutto on kymmenessä vuodessa kohonnut lähes 20 tuhanteen ilman, että politiikka olisi reagoinut tähän millään tavalla. Jos maahanmuuton voimakas kasvutrendi jatkuu entisellään, on selvää, ettei Suomella ole mitään mahdollisuuksia tulevaisuudessa kotouttaa tänne tulevia ihmisiä onnistuneella tavalla ja samalla takaamaan sosiaalisen rauhan säilymistä maassamme.

ED-2015-MAAHANM/3-10

Kotouttaminen nähdään resursseja kuluttavana toimintana, jonka toteuttaminen on Suomen vastuulla ja jonka kohteita maahanmuuttajat ovat. Tämä sekä maahanmuuttajien määrän kasvu viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana esitetään todellisuutta koskevana premisinä. Asioiden suotavana tilana pidetään sitä, että maahanmuuton kasvutrendi pysähtyy ja

⁶ Valtio-oikeuden ja kansainvälisen oikeuden professori sekä Ihmisoikeusinstituutin johtaja Martin Scheinin kritisoi Iltalehden haastattelussaan (20.2.2015) Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman ajatuksia maahanmuuttopolitiikan muokkauksista. Suomi on sitoutunut ihmisoikeussopimuksiin, eikä voi tehdä Perussuomalaisten vaatimia kiristyksiä sillä monet niistä ovat ihmisoikeuksien tai Suomen Perustuslain vastaisia.

asiaan tartutaan poliittisen keinoin. Kotouttamisen taakka esitetään niin valtavana, että se itsessään vaatii maahanmuuton rajoittamista. Lainauksessa yhdistyy näkemys maahanmuuttajista kotouttamisen objekteina, mahdollisina turvallisuusuhkina jos kotouttamista ei kyetä tekemään sekä ehkä myös taloudellisenä uhkana, sillä ”on selvää, ettei Suomella ole tulevaisuudessa mitään mahdollisuuksia kotouttaa tänne tulevia ihmisiä”.

Kestävä väestöpolitiikka ja toimiva perhepolitiikka turvaa kansamme edut

Syrjäinen sijaintimme on antanut Suomelle suurta etua väestö- ja rotuongelmien maailmassa. Suomea ei tarvitse sulkea ulkomaalaisilta. Suomella on oikeus päättää siitä, kuinka paljon ja mistä tänne maahanmuuttajia ja pakolaisia otetaan. Perusedellytys on, että maahanmuuttajat tulevat osaksi Suomen kansaa, elävät maamme lakien mukaan, antavat ammattitaitoisien työpanoksen yhteisen hyvinvointimme luomiseen, omaksuvat kielemme ja kulttuurimme sekä pohjoismaisen yhteiskuntajärjestelmämme. Suomessa ei pidä suvaita kulttuurillemme vieraita käytäntöjä ja ihmisarvoa loukkaavia perinteitä, kuten esimerkiksi naisten ihmisarvoa loukkaavia ympärileikkauksia, lapsiavioliittoja tai raakalaismaisia kunniakäytäntöjä.

ED-2003/5-14

Tässä vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmassa Perussuomalaiset vielä käyttää rotu-käsitettä, josta puolue on sittemmin vaaliohjelmissaan luopunut. Lainauksessa maahanmuuttajat nähdään objekteina sekä Suomeen tulemisen että kotoutumisen suhteen. Lainauksessa puhutaan myös siitä, miten ”kulttuurillemme vieraita käytäntöjä” ei tule suvaita. Suvaittaviksi luokitellut asiat ovatkin yksiselitteisesti kielteisiä ja ihmisoikeuksien vastaisia käytäntöjä (ympärileikkaukset, lapsiavioliitot ja ”raakalaismaiset kunniakäytännöt”). Näin annetaan olettaa, että suvaitseminen sinänsä on mahdollisesti vaarallista, sillä vieraat käytännöt ovat usein vaarallisia. Leena Suurpää (2002, 52-55) määrittelee suvaitsevaisuuden ja solidaarisuuden kahdeksi erilaiseksi suhtautumistavaksi erilaisuutta kohdatessa. Suvaitsevaisuus rakentuu hierarkialle, jossa suvaitseva asettuu suvaitun yläpuolelle. Solidaarisuus perustuu taas moninaistumisen myötä syntyneelle yhteiselle tarpeelle yhteistyöhön, riippuvuuteen ja vaihtoon. (Mt.)

Perussuomalaisten vaaliohjelmien perusteella puolueen suhde kulttuuriseen erilaisuuteen on suvaitsevaisuuden leimaamaa: erilaisia kulttuureita, kieliä, tapoja, uskontoja ja käytäntöjä siedetään, mutta samalla niitä tarkastellaan yläpuolelta. Ylhäältä alaspäin suunnattu katse

kohti erilaista on toiseuttava. Ajatus solidaarisuudesta ja tasavertaisesta vaihdosta suomalaisen yhteiskunnan ja maahanmuuttajien välillä on kaukainen Perussuomalaisille. Vaaliohjelmien kotoutumispuheessa maahanmuuttajista puhutaan lukumäärinä, kuluerinä ja kotouttamisen objekteina. Suomalaisten ennakkoluuloisuus tai rasismi selitetään liiallisella maahanmuuttajien määrällä ja siitä seuraavalla resurssipulalla yksisuuntaisessa kotouttamisessa. Asioiden toivotuksi tilaksi esitetään maahanmuuton laskeminen 1990-luvun tasolle, jolloin somalipakolaisia alkoi Suomeen tulla.

*Maahanmuuttopolitiikassa on otettava tavoitteeksi nettomaahanmuuton laskeminen 1990-luvun tasolle. **Maahanmuuton vähentäminen edistää ulkomaalaisten integraatiota, koska tällöin resurssit vapautuu erityisesti haastellisten yksilöiden ja ryhmien integroimiseen.** Myös kantaväestön hyväksyntä harjoitettua maahanmuuttopolitiikkaa kohtaan kasvaa, kun maahanmuuttoa toteutetaan hallitulla tavalla.*

ED-2015-MAAHANM/3-11

Sen lisäksi että maahanmuuttajat nähdään kotouttamisen kohteiksi, Perussuomalaiset on valinnut kotouttamisen päämääräksi suomalaisuuteen sulautumisen. Solidaarisen ja vastavuoroisen vaihdon näkökulmasta niin kantaväestö kuin maahanmuuttajatkin voisivat saada ja antaa, oppia ja luoda yhteistä kulttuurista pääomaa. Jos maahanmuuttajat pakotetaan passiivisesti sopeutumaan suomalaisuuteen, heidän oma identiteettinsä jää ikuisesti Toiseksi. Maahanmuuttajan identiteetti olisi jatkuvassa vertailussa hegemonisen suomalaisuuden kanssa ja näin määrätty pysyvästi Toiseksi. Perussuomalaiset toivookin [suomalaisen] ”kansallisen identiteettimme ja isänmaallisuutemme” saavan sijaa kotouttamisessa.

*Omaleimaisuuden ja terveen kansallisylypeuden ylläpito on siis elintärkeää niin nyt kuin tulevaisuudessaakin. Tämä on huomioitava esimerkiksi kouluopetuksessa ja ylipäänsä kaikessa opetus- ja valitustoiminnassa. **Myös maahanmuuttajien kotoutuksessa kansallinen identiteettimme ja isänmaallisuutemme saakoon sijansa.***

ED-2011/9-21

Lainauksen esisopimuksina on puolueen ja yleisön jakama isänmaallisuuden eetos. Asioiden tilasta todetaan, että on suorastaan elintärkeää pitää yllä suomalaista ”omaleimaisuutta” ja ”tervettä kansallisylypeyttä”. Suotavaa olisikin että maahanmuuttajat opetettaisiin siihen myös. Mielenkiintoista tässä onkin se, että kansallisylypeys ja -aate ovat poissulkevia ideoita. Milloin maahanmuuttaja voisi tuntea olevansa osa tätä identiteettiä ja isänmaata?

Kuinka monenteen polveen maahanmuuttajuus siirtyy, kunnes hänestä tulee suomalainen? Outi Lepolan (2000, 383-385) mukaan suomalaisuuden voi määritellä joko etniseksi kuuluvuudeksi, jolloin maahanmuuttajat ota automaattisesti sen ulkopuolella – tai sen voi määritellä yhteiskunnalliseksi yhteenkuuluvuudeksi, jolloin myös maahanmuuttaneet ja heidän jälkikasvunsa voivat tuntea itsensä suomalaisiksi. Ryhmään kuuluminen on kuitenkin mahdollonta, jos ryhmän muut jäsenet eivät sitä tunnusta. Perussuomalaisten vaaliohjelmien kotoutumisretoriikassa ei tunnusteta maahanmuuttajien subjektiviteettia, tasavertaista kuulumista yhteiskuntaan eikä nähdä solidaarisen vaihdon näkökulmaa toimivana kotoutumisen muotona.

4.1.3 Hyötynäkökulma

Maahanmuuton tarkastelu utilitaristisesta tai hyötynäkökulmasta on uhkakuvien ohella Perussuomalaisten yleisin tulokulma maahanmuuttoon. Poliitikassa 2000-luvulta alkaen on maahanmuuttajista toivottu niin ikärakenteen suoristajaa kuin työvoimapulalta pelastajaa. Perussuomalaiset vastaa näihin politiikan perusargumentteihin omissa vaaliohjelmissaan arvioiden maahanmuuton hyötyjä työn ja työmarkkinoiden sekä väestöpolitiikan kannalta. Työhön liittyvässä hyötynäkökulmassa maahanmuuttajien roolia eläkkeiden maksajina ja työvoimapulan paikkaajina Perussuomalaiset arvioi yleensä kriittisessä sävyssä todeten, että maahanmuutto ei voi toimia ratkaisuna näihin ongelmiin. Näkökulma tuodaankin esiin muiden puolueiden esittämänä ratkaisuna, jonka tehon Perussuomalaiset joutuu ”faktojen” pohjalta kieltämään.

Toinen toistuva hyötynäkökulma on maahanmuuttajien tarkastelu väestörakenteen mahdollisina korjaajina. Eurooppaa ja Suomea uhkaa väestön ikääntyminen ja näin ollen työikäisen väestön väheneminen suhteessa eläkeläisiin. Eläkkeiden maksaminen ja palvelujen ylläpito edellyttäisivät veronmaksajien eli työikäisen väestön lisäämistä. Perussuomalaiset esittelee monien poliitikkojen ja asiantuntijoiden esiintuoman näkemyksen maahanmuuttajista väänntyneen väestörakenteen korjaajina, mutta samalla toteaa ajatuksen olevan hataralla pohjalla erinäisistä syistä. Mielenkiintoista tässä väestöpoliittisessa retoriikassa on se, että sekä asiantuntijat että Perussuomalaiset tarkastelevat maahanmuuttajia nimenomaan hyötynäkökulmasta.

4.1.3.1 Työmarkkinat

Maahanmuuttajat työmarkkinoilla edustavat monille puolueille mahdollisuutta, mutta vaaliohjelmien perusteella Perussuomalaisille lähinnä uhkaa. Ongelmiksi Perussuomalaisten mielestä voi muodostua Suomen työmarkkinoille sopimaton koulutus, sijoittuminen matalapalkka-aloille, palkkojen polkeminen alas ja näin suomalaisten työmotivaation tuhoaminen sekä haluttomuus etsiä töitä. Pakolaiset voidaan myös nähdä työmarkkinoiden luoja- ja palveluiden käyttäjinä.

*Maahanmuuttajat korjaavat ikärakennetta siis hetkellisesti, mutta koska heistä suurin osa jää tällä hetkellä yhteiskunnallisten tukien varaan, ikärakenteen korjaamisen takana oleva tavoite veroa maksavien työllisten ja yhteiskunnallisten tukien piirissä olevien oikeanlaisesta suhteesta etäännyttävä vain entistä kauemmas. **Osa maahanmuuttajista saa töitä matalapalkka-aloilta, mutta vain harvalla on sellainen koulutus, jolla täytettäisiin tällä hetkellä maassamme olevaa lievää työvoimantarvetta.** Suomessa on edelleen niin paljon työttömiä, että ennen kuin lähdetään hakemaan ratkaisua yhteiskuntamme moniin ongelmiin uusista maahanmuuttajista, on ihmisoikeuksienkin kannalta tarpeellista etsiä työtä maassamme jo olemille syntyneille sekä maahan muuttaneille.*

ED-2007/21-39

Eduskuntavaaliohjelmassa 2007 (s. 21) todetaan suurimman osan maahanmuuttajista jäävän yhteiskunnan tukien varaan, jolloin toive eläkkeenmaksajista ei toteudu. Toinen todellisuuden tilaa koskeva esisopimus lainauksessa koskee Suomeen tulleiden maahanmuuttajien koulutusta, joka ei Perussuomalaisten mukaan mahdollista työvoimantarpeeseen vastata. Lopuksi vielä todetaan, että ensin tulisi etsiä töitä suomalaisille työttömille. Arvohierarkiassa suomalaisuus on tärkeimmässä asemassa. Lisäksi suomalaisen ja ulkomaalaislähtöisen työvoiman välille asetellaan eturistiriitaa korostaen suomalaisten oikeutta saada ensin työtä. Lainauksessa oletetaan maahanmuuttajien olevan matalapalkka-alan työntekijöitä tai tukien varassa eläviä, koulutukseltaan Suomen työmarkkinoille sopimattomia.

Maassa maan tavalla

Kaikki suomalaiset vanhat puolueet ja vihreät tukevat estotta maahanmuuton rajua lisäämistä ns. työvoimapulan nimissä. Perussuomalaiset kannattavat kansallisesti vastuullista maahanmuuttopolitiikkaa, jonka lähtökohdana on periaate ”maassa maan tavalla”, joka periaate sisältää myös aktiivisen halun työllistyä.

EU-2009/4-16

Välineellinen puhe maahanmuuttajista tai muista kansalaisista työmarkkinoiden kannalta ei ole vierasta retoriikkaa muillekaan puolueille. Maahanmuuttajista on toivottu ratkaisua työvoimapulaan suurten ikäluokkien eläköityessä. Perussuomalaiset kuitenkin kyseenalaistaa työvoimapulan todellisuuden puhuessaan siitä ”ns. työvoimapulana” (Europarlamenttivaa-
liohjelma 2009, 4). Todellisuudentulkintaa koskevat premissin edellisessä lainauksessa ovat siis työvoimapulan olemassaolon ainakin jonkinasteinen kyseenalaistaminen sekä asetetaan epäilyksenalaiseksi maahanmuuttajien ”aktiivinen halua työllistyä” (ks. lihavointi). Liittämällä ”maassa maan tavalla” –lausahduksen haluun työllistyä, kerrataan samalla suomalaista työnteon, ahkeruuden ja sisun eetosta, kun epäillään maahanmuuttajan työllistymishaluja.

*Pakolaisten vastaanoton osalta kustannukset valtiolle ovat jo satoja miljoonia ja esimerkit kunnista kertovat, että valtion antama korvaus ei kata edes nykyisiä kustannuksia. Koska valtio ei ole rajoittamassa sosiaalista maahanmuuttoa, on viestin lähdeittävä kunnista. **Kuntien ei pidä perustaa vastaanottokeskuksia alueilleen työpaikkojen toivossa.** On epäloogista perustella vastaanottokeskusten perustamista tuloilla, koska valtionkin tulot ovat verotuloja ja näin ollen rahaa siirretään vain taskusta toiseen.*

KUN-2012/21-24

Kunnallisvaaliohjelmassa 2012 (s. 24) Perussuomalaiset ilmaisee huolensa pakolaisten vastaanotosta ja sen kuluista. Näkökulma pakolaisten vaikutukseen työmarkkinoille on tällä kertaa erilainen: Pakolaiset käsitetään välineiksi työpaikkojen luomisessa kuntalaisille. Tällaista työpaikkojen luomista Perussuomalaiset kuitenkin pitää kyseenalaisena, sillä toimintaan käytetään valtion rahoja. Asioiden tilaa koskevana esisopimuksena esitetään, että pakolaisten vastaanottaminen aiheuttaa enemmän kustannuksia, kuin mitä valtion korvaukset kattavat. Lisäksi todetaan että valtio ei rajoita ”sosiaalista maahanmuuttoa”⁷, joka on maahan-

⁷ Perussuomalaisten kansanedustaja Sampo Terho (27.3.2015) määrittelee ”sosiaalisen maahanmuuton” blogissaan seuraavasti: ”[Sosiaalisessa maahanmuutossa] maahanmuuttajat eivät pakene vainoa, vaan pyrkivät

muuttokriitikoiden uusi sana poliittisesti epäkorrektin ”elintasopakolaisuuden” tilalle. Suotavan tilan premissinä esitetäänkin, että kuntien tulisi kieltäytyä perustamasta vastaanottokeskuksia, vaikka ne loisivat työpaikkoja kuntaan. Näin verotuloja ”ei siirreltäisi taskusta toiseen”. Lainauksen arvoasetelma on, että pakolaisilla voi olla välineellistä arvoa (työpaikkojen luominen suomalaisille), joka on tärkeämpää kuin esimerkiksi heidän oikeutensa hakea turvaa. Sosiaalisen maahanmuuton käsitteellä pakolaisten tai turvapaikanhakijoiden maahantulon perusteet kielletään. Lainauksen arvohierarkian huipulla on lopulta Suomen taloudellinen etu: Jos pakolaisista ei ole taloudellista hyötyä Suomelle, vastaanottokeskuksia ei kannata perustaa edes työpaikkojen luomiseksi kuntalaisille tai varsinkaan pakolaisten majoittamiseksi. Pakolaiset ovat pelinappulan asemassa, eikä heidän maahantulonsa syyhyn suhtauduta vakavasti.

*Perussuomalaiset vastustavat taakanjakomallia paitsi siksi, että ei-työperäisen maahanmuuton lisääntyminen ei vastaa kansallista etuamme, myös siksi, että massiivinen siirtolaisuus Eurooppaan on väärä tapa reagoida elintasokuilun synnyttämään siirtolaispaineeseen. Afrikan väkiluvun ennustetaan nousevan tällä vuosisadalla neljään miljardiin. Väestöräjähdyksellä ylläpitää ja pahentaa köyhyyttä, ja EU:n tulee puuttua siihen edistämällä taloudellista toimeliaisuutta, hyvää hallintoa sekä tyttöjen ja naisten asemaa Afrikassa. Avainsana on tulosvastuullinen ja tiukasti ehdollinen kehitysapu. **Sotia ja kriisejä pakenevat ihmiset tulee asuttaa ensisijaisesti kriisialueiden läheisyyteen, ja lähtökohtana pitää olla, että ihmiset palaavat koteihinsa heti, kun olosuhteet sen sallivat.***

ED-2015-MAAHANM/7-42

Monissa paikoin vaaliohjelmissaan Perussuomalaiset käyttää sekaisin maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä ja näin myös antaa epäselvän kuvan yleisölleen esimerkiksi maahanmuuton tärkeimmistä syistä. Edellisessä lainauksessa (eduskuntavaalien 2015 maahanmuuttopoliittinen ohjelma, s.7) Perussuomalaiset puhuukin ”ei-työperäisestä” maahanmuutosta ja ”massiivisesta siirtolaisuudesta Eurooppaan”. Esitetyn todellisuuden tilaa koskevan premissin mukaan ”ei-työperäinen” maahanmuutto ei vastaa kansallista etua. Käsitettä ei ohjelmassa sen enempää avata, mutta olisi helppo olettaa sen tarkoittavan kaikkea muuta maahanmuuttoa, kuin työn perässä Suomeen muuttamista. Suurin osa Suomeen muuttavista ulkomaalaisista kuitenkin tulee jostain muusta syystä kuin työn perässä. Perhe ja parisuhde ovat ylei-

parantamaan taloudellista asemaansa muuttamalla köyhemmistä maista rikkaampiin. Koska sosiaalista maahanmuuttoa ei periaatteessa sallita, se etsii jatkuvasti muita kanavia, löytäen niitä ennen kaikkea ns. humanitaarisen maahanmuuton eri käytänteistä, mutta pienessä määrin myös esimerkiksi lumeavioliittoina.”

simpiä syitä Suomeen muuttoon. Niiden takia Suomeen tulee 54 prosenttia maahanmuuttajista, kun työn perässä tulijoiden osuus on vain 18 prosenttia (Sutela & Larja 2015). Perussuomalaisten mukaan siis työperäinen maahanmuutto olisi suotavaa, koska se palvelisi kansallista etua. Tällöin maahanmuuttajaa tarkastellaan välineellisesti työnsä tai työttömyytensä tuottaman taloudellisen pääoman kautta. Toinen lainauksessa esiintyvä todellisuuden tilaa koskeva premissi on, että elintasokuilu (ei esimerkiksi epävakaa poliittinen tilanne tai sota) aiheuttaa siirtolaisuutta. Siirtolaisuus johtuu elintasokuilusta, joka johtuu väestönkasvun ylläpitämästä köyhyydestä.

Asioiden toivotun tilan premissinä esitetään, että EU puuttuisi Afrikan köyhyyteen ”edistämällä taloudellista toimeliaisuutta, hyvää hallintoa” ja ”tyttöjen ja naisten asemaa”. Kehitysavun tulisi olla ”tiukasti ehdollista ja tulosvastuullista”, pakolaiset sijoitettaisiin kriisialueiden läheisyyteen ja heidän tulisi palata lähtömaihinsa mahdollisimman pian. Tekstissä annetaan ymmärtää, että tällä hetkellä pakolaiset sijoittuisivat pääosin kauas lähtömaistaan. Todellisuudessa suurin osa maailman pakolaisista tälläkin hetkellä ovat sijoittuneet kriisialueiden lähelle (ks. esim. Amnestyn raportti 2016). Nämä maat ovat kuitenkin ottaneet vastaan jo suhteettoman paljon pakolaisia, vaikka ovat kantokyvyltään huomattavasti heikompia kuin esimerkiksi Euroopan maat (mt.). Amnestyn raportin edustama globaali solidaarisuus tai jokaisen yksilön tasavertainen ihmisarvo vajoavat kuitenkin Perussuomalaisten retoriikassa toissijaisiksi ja ”tosiasioiden” valossa epäiltäviksi seikoiksi. Lainauksessa arvohierarkian huipulle sijoittuu jälleen Suomen kansallinen (taloudellinen) etu ja vasta sen jälkeen tulee universaali heikomman eli pakolaisen auttaminen. Kansallinen etu on epämääräinen käsite, johon voidaan vedota oikeastaan kuinka vakaassa poliittisessa ja taloudellisessa tilanteessa tahansa.

Eduskuntavaalien 2015 maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (s. 7) uusinnetaan idän ja lännen representaatiojärjestelmää. ”Taloudellisen toimeliaisuuden edistäminen” on kolonialistista perinnettä jatkava monisyyden historian mitätöivä kommentti, mutta ei todellinen ratkaisuehdotus puhumattakaan länsimaiden historiallisen vastuun myöntämistä kehitysmaiden köyhyyden ja epävakauden aiheuttajina. Entisten siirtomaiden poliittinen epävakaisuus rakentuu historialliselle pohjalle, jonka osasia ovat kolonialistinen riisto ja siirtomaajaot. (Hall 1992.)

Perussuomalaiset ovat huolestuneita muiden puolueiden halusta poistaa niin sanotun tarveharkinnan työmarkkinoilta. Tarveharkinnalla on pystytty rajaamaan EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevaa halpatyövoimaa. Halpatyövoimamarkkinoiden luomisella saadaan aikaan tilanne, jossa suomalaisen työn hinta poljetaan ja samalla poljetaan myös työhaluisen ja -kykyisen arvo. On uhkana, että luodaan järjestelmä, joka entistä vähemmän kannustaa työntekoon. Tästä kehityksestä on esimerkkejä muualta Euroopasta, joissa maahanmuuttajat on työllistetty pienillä palkoilla ja maan kansalaisille sen sijaan ei löydy töitä.

ED-2015-SOTE/12-12

Yksi työvoimaan liittyvä vaaliohjelmissa käytetty argumentti liittyy halpatyömarkkinoiden uhkaan ja sitä kautta suomalaisten työntekijöiden aseman heikkenemiseen. Edellisessä lainauksessa vuodelta 2015 (Eduskuntavaalien 2015 sosiaali- ja terveystieteellinen ohjelma, 12) asioiden todellisen tilan premissinä esitetään, että muissa puolueissa on esitetty EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevan työvoiman esteiden vähentämistä Suomeen töihin tultaessa. Suotava asiantila Perussuomalaisten mukaan olisi rajoitusten eli tarveharkinnan säilyttäminen. Muuten Suomea uhkaa Perussuomalaisten mukaan halpatyömarkkinoiden luominen ja työntekojen kannattamattomuus. Vaaliohjelmissa näkyykään selvästi työntekojen peruseetos. Työ ei ole ainoastaan velvollisuus vaan myös oikeus. Perussuomalaiseen katsantokantaan kuuluu, että oikeuksia jaetaan ensin suomalaisille ja sen jälkeen mahdollisuuksien mukaan muille. Kansallisvaltioajatteluun perustuva jako meihin ja muihin toistuu jatkuvasti Perussuomalaisten maahanmuuttoretoriikassa.

4.1.3.2 Väestöpolitiikka

Väestöpoliittinen hyötynäkökulma maahanmuuttajaretoriikassa koskee maahanmuuttajien tuottamaa hyötyä Suomen ikärakenteen korjaamiseksi. Syntyvyyden nousu ja työikäisen väestön suhteellinen osuus ovat väestöpoliittisia kysymyksiä, joita on tuotu maahanmuuttopolitiikassa laajemminkin esiin. Perussuomalaisten kanta vaaliohjelmissa on se, että maahanmuutolla ei näitä ongelmia voida ratkaista.

Perussuomalaisten mielestä maahanmuutto ei takaa ikärakenteen korjaantumista, sillä maahanmuuttajat eivät lopullisesti kotoututtuaan todennäköisesti hanki yhtään sen enempää lapsia kuin nykyinen kantaväestökään, koska edellytykset lasten hankkimiselle kasvattamiselle ovat ainakin tukien varassa elävillä huonot. Aluksi syntyvyys voi heidän keskuudessaan olla hiukan keskimääräistä korkeampi.

ED-2007/21-38/MAAHANMUUT

Eduskuntavaaliohjelmassa 2007 (s. 21) Perussuomalaiset esittää näkemyksensä maahanmuuttajista mahdollisina ikärakenteen korjaajina. Maahanmuuttajat vaikuttavat ikärakenteeseen Perussuomalaisten mukaan syntyvyyttä nostavasti vain lyhyen aikaa, kunnes kotoutuvat Suomeen eivätkä enää ”todennäköisesti hanki yhtään sen enempää lapsia” kuin kantaväestökään. Vaikka syyksi ensin ilmaistaan kotoutuminen, tarkennetaankin vielä että tukien varassa lasten hankkimiselle ja kasvattamiselle on huonot edellytykset. Asioiden tilaa koskevana esisopimuksena esitetään siis, että maahanmuuttajien syntyvyys on kantaväestöä korkeampaa vähän aikaa, mutta ei riittävästi ikärakenteen korjaamiseksi. Lisäksi maahanmuuttajien esitetään elävän tukien varassa, joka saattaa johtaa pienempään lapsilukuun. Suotavan tilan premissi jääkin yleisön tulkittavaksi, mutta Perussuomalaisten asettamissa raameissa: kotoutunut maahanmuuttaja saa vähemmän lapsia, kuin ei-kotoutunut. Kotoutuminen on kuitenkin Perussuomalaistenkin vaaliohjelmissa suotavaksi esitetty asiantila maahanmuuttajien kohdalla. Vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa (s. 23) Perussuomalaiset toistaa liki saman väittämän, mutta kappaleen loppuun on lisätty vielä:

”... Pitkällä aikavälillä kantaväestön keskuudessa syntyvyyden saaminen nousuun on mielestämme helpoin, edullisin sekä luonnollisin eli toisin sanoen ainut todellinen ratkaisu väestörakenteen korjaamiseksi.”

ED-2011/23-66

Tässä uudessa versiossa asioiden suotava tila tuodaan selkeästi esiin. Perussuomalaiset painottaa helppoutta, edullisuutta ja luonnollisuutta väestörakenteen korjaamisessa. Nämä vaatimukset täyttyvät, kun väestönkasvu perustuu kantasuomalaisten syntyvyyden nousuun maahanmuuton tai maahanmuuttajien korkean syntyvyyden sijaan. Erityisesti luonnollisuuden argumentti pitää yllä kansallisvaltioiden ja kansallisidentiteettien ideologiaa.

Maahanmuuttajat nähdään Perussuomalaisten ohjelmapuheessa myös uhkana suomalaisten perhopoliittisille etuuksille. Kunnallisvaaliohjelmassa 2008 (s. 5) maahanmuutosta puhutaan liioittelevalla termillä kansainvaellus.

Valtapuolueiden lyhytnäköinen halu suosia kansainvaelluksia oman syntyvyytemme nostamisen kustannuksella on myös omiaan entisestään heikentämään perhepoliittisia etuuksiimme.

KUN-2008/5-6

Lainauksessa Perussuomalaiset asettaa vastakkain ”valtapuolueiden halun suosia kansainvaelluksia” ja suomalaisten syntyvyyden nostamisen. Väite on vaaliohjelmassa hieman irrallinen otsikon ”Pohjoismaisen hyvinvointivaltion puolesta” alla. Todellisen tilan premissinä Perussuomalaiset esittää muiden puolueiden pyrkivän edistämään ”kansainvaelluksia” ja näin heikentämään suomalaisten perheiden tukea. Implisiittisesti annetaan ymmärtää, että Perussuomalaiset tekisi juuri toisin päin: estäisi maahanmuuttoa Suomeen ja näin saisivat syntyvyyden ja perhetuet nousuun. Perussuomalaisille Suomessa syntynyt lapsi olisi parempi vaihtoehto kuin maahanmuuttaja väestörakenteen korjaajana.

Luonnollisuuden ajatus nousee esiin myös vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa (s. 23). Suomalaisten nuorten mahdollisuus perustaa perhe nähdään ”luonnollisena osana elämää” ja ”edellytyksenä kansakunnan tulevaisuudelle”. Implisiittisesti annetaan ymmärtää, että maahanmuuton kautta tapahtunut väestörakenteen korjaantuminen ei olisi luonnollista tai niin tervetullutta. Perheen perustamisesta puhutaan nimenomaan suomalaisten nuorten osalta.

*On erikoista, että lääkkeeksi Suomen väestön ikääntymiseen tarjotaan kuitenkin vain lähinnä maahanmuuttoa. Yhteiskunnan tulisi taata sellaiset olosuhteet, että nykyistä useammilla nuorilla suomalaisilla olisi todelliset mahdollisuudet perustaa perhe ja hankkia lapsia. Lapset ovat aina tervetulleita, sillä **lapset ovat luonnollinen osa elämää ja edellytys kansakunnan tulevaisuudelle.***

ED-2011/23-65

Perussuomalaisten näkemys väestöpolitiikan suotavasta tilasta olisikin suomalaisten lapsiluvun nouseminen. Maahanmuutosta ei toivota väestöpolitiikan muutoksen moottoria, vaan se nähdään uhkana suomalaisille perheille tukien vähenemisen muodossa sekä taloudellisena riskinä, koska maahanmuuttajat nähdään tukien varassa eläjinä.

4.1.4 Oikeuksien näkökulma

Perussuomalaisten maahanmuuttoretoriikan oikeusnäkökulman kohdalla premissien tutkimus kohdentuukin siihen, millaisia oikeuksia maahanmuuttajille ja pakolaisille nähdään kuuluvan ja millä perusteilla. Perussuomalaisten välittämä ’tieto’ ja ’faktat’ maahanmuutta-

jien ja pakolaisten oikeuksista on retoriikkaa asioiden tilasta heidän näkökulmastaan. Toivotun tilan premissiä tarkastellessa analysoin sitä, mikä olisi oikeuksien näkökulmasta suotavaa Perussuomalaisten mielestä. Eksplisiittisesti ja implisiittisesti ilmaistut arvohierarkiat ovat premissien taustalla.

4.1.4.1 Oikeus turvaan

Tutkimuksen lopulliseen aineistoon valikoitui Perussuomalaisten ohjelmista pakolaisia ja maahanmuuttajia koskevat lainaukset. Turvapaikanhakuun liittyvät sanamuodot olen sisällyttänyt pakolaisuus-kategorian alle. Pakolaisella on perusteltu pelko vainon kohteeksi joutumisesta. Turvapaikkamenettely on väylä pyytää suojelua ja oleskelulupaa ilman pakolaisstatusta. Eurooppaan saapuvat turvapaikanhakijat joutuvat jättämään turvapaikkahakemuksensa siihen maahan, jossa heidät kirjataan saapuneiksi. Turvapaikanhakijoita ei kuitenkaan ihmisoikeussyistä suljeta laitoksiin, joten osa esimerkiksi Välimeren maihin saapuneista henkilöistä jatkaa matkaa muihin Euroopan maihin. Käytännössä suuri enemmistö saapuneista kuitenkin hakee turvapaikkaa saapumismaasta. Perussuomalaiset esittää kuitenkin toisen tulkinnan tilanteesta vuoden 2015 eduskuntavaalien maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa:

Vapaan liikkuvuus Euroopan unionin sisällä on johtanut siihen, että Välimeren yli tulleet siirtolaiset voivat käytännössä itse valita, mihin jäsenmaahan he turvapaikkahakemuksensa jättävät. Tällaisen turvapaikkahoppailun tuloksena kourallinen pohjoisia jäsenmaita ottaa vastaan lähes kaikki unionin alueelle tulevat turvapaikanhakijat.

ED-2015-MAAHANM/3-2

Lainauksessa esitetään, että Euroopan unionin sisäinen vapaa liikkuvuus johtaa tai edesauttaa niin sanottua turvapaikkahoppailua. Todellisuuden tilaa koskevana premissinä esitetyn väitteen mukaan Välimeren ylittäneet turvapaikanhakijat voivat kulkea vapaasti EU-valtiosta toiseen valiten mieleisensä kohteen. Totuutena esitetään niinkin erikoinen väite, kuin että pohjoiset EU-maat vastaanottaisivat lähes kaikki unionin alueen turvapaikanhakijat. Turvapaikkahoppailun käsitteellä luodaan mielikuvaa meren ylittävistä siirtolaisista, jotka suojelun sijaan hakevatkin taloudellista menestystä tai helppoa elämää. Hengenvaarallisen pakomatkan tehneiden turvapaikanhakijoiden hätä trivialisoidaan. Perussuomalaisten retoriikassa suotava asioiden tila olisikin unionin sisäisen vapaan liikkuvuuden rajaaminen. Näin

vastuu turvapaikanhakijoista jäisi vielä enemmän eteläiseen Eurooppaan, kun Suomen syrjäinen sijainti yhdistettynä tarkemmin määrittelemättömään liikkuvuuden rajoittamiseen sulki suomalaiset ongelman ulkopuolelle.

Hätää kärsivien auttaminen on universaali arvo, jota taitavan retorin ei kannata eksplisiittisesti kieltää. Erilaisten arvojen vastakkainasettelulla ja eturistiriitojen osoittamisella voidaan kuitenkin ohjata yleisöä tukemaan tiettyjä näkemyksiä. Samaisessa vuoden 2015 eduskuntavaalien maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa Perussuomalaiset toteaa, että vainoa pakenevien auttamiseen luotu turvapaikkamenettely on muuntunut siirtolaisuuden väyläksi:

Turvapaikkamenettely on luotu vainoa pakenevien ihmisten auttamiseen, mutta siitä on tullut käytännössä merkittävin siirtolaisuuden väylä. Valtavasta työttömyydestä ja julkisen sektorin rahoituskriisistä kärsivällä Euroopalla ei ole varaa vaikeasti kotoutuvien ihmisten massiiviseen muuttoliikkeeseen.

ED-2015-MAAHANM/3-3

Turvapaikkamenettelyn käsittäminen muun siirtolaisuuden väyläksi oikeuttaa Perussuomalaisten seuraavan argumentin: ”Euroopalla ei ole varaa vaikeasti kotoutuvien ihmisten massiiviseen muuttoliikkeeseen.” Eurooppalaisten työttömyys ja rahoituskriisi asetetaan vastakkain epärehelliseksi käsitetyn turvapaikkamenettelyn kanssa. Tässä todellisuutta koskevat esisopimukset rakentuvat seuraavasti: Turvapaikkamenettelyllä on moraalisesti hyväksyttävä alkuperäisajatus, mutta se häivytetään kolmesta syystä: 1) nyt turvapaikanhakijoita on liikaa määrällisesti, 2) Euroopalla ei ole varaa kotouttamiseen tässä taloudellisessa tilanteessa, 3) turvapaikanhakijat ovat vaikeasti kotoutuvia.

Pakolaisten oikeus suojeluun ja turvaan nähdään ehdollisena vaaliohjelmissa. Eduskuntavaaliohjelmassa 2007 (s.19-20) vaaditaan, että rikoksen tehneet pakolaiset olisi karkotettava ”takaisin kotimaahansa” turvallisuustilanteesta riippumatta. Lainauksessa ei mainita kansainvälisiä sopimuksia, vaan asia esitetään aivan kuin Suomi voisi itsenäisesti päättää tällaisesta kohtelusta.

Maassamme rikoksen tehneet pakolaiset tulisi mielestämme karkottaa takaisin kotimaahansa riippumatta heidän kotimaansa turvallisuustilanteesta. Ei ole hyväksyttävää, että kotimaan turvattomuuteen vedoten voi luoda turvattomuutta johonkin toiseen maahan.

ED-2007/19,20-31

Arvojen kannalta lainaus (ED-2007/19,20-31) on radikaali: Oikeus turvaan tai jopa elämään olisivat ehdollisia arvoja pakolaisille, toisin kuin suomalaisille. Yhteiskunnan sisällä eläisi siis kaksi ryhmää, joista toisen oikeudet voitaisiin peruuttaa rikokseen syyllistymisen seurauksena. Ajatusmalliin sisältyy myös suuri kysymys siitä, onko esimerkiksi rikokseen syyllistyminen loppujen lopuksi yksilön oma valinta, vai onko sosiaalisella ympäristöllä ja lähtökohdilla siihen vaikutusta. Avoimeksi jää myös kysymys siitä, onko pakolainen aina pakolainen, vai vapautuuko hän esimerkiksi Suomen kansalaisuuden saatuaan tästä Perussuomalaisten kaavailemasta karkottamisen uhasta. Karkotukseen johtavia rikoksia ei luetella, eikä oteta kantaa siihen, että karkottaminen voisi johtaa käytännössä ulkoistettuun kuolemantuomion hyväksyntään. Suomen turvallisuus asettuu arvohierarkiassa yli yksilön suojelun.

Kunnallisvaaliohjelmassa 2012 (s. 21) Perussuomalaiset määrittelee pakolaisuuden tarkoituksen. Retorina Perussuomalaiset ajattelee jakavansa omat 'totuutensa' erityisyleisönsä eli potentiaalisten äänestäjien kanssa. Puolue toteaa pakolaisuuden ”tarkoituksen” olevan paluu takaisin lähtömaahan.

Järkevää pakolaispolitiikkaa

*Suomen kuntien ei tule vastaanottaa pakolaisia pelkästään erilaisten valtion antamien tukien toivossa . **Pakolaisuuden tarkoitus ei ole elintasopakolaisuus ja Suomeen jääminen, vaan paluu takaisin lähtömaahan.** Oleskelu täysin vieraassa kulttuurissa on omiaan luomaan turhautuneisuutta ja erilaisia lieveilmiöitä.*

KUN-2012/21-22

Perussuomalaiset peräänkuuluttaa ”Järkevää pakolaispolitiikkaa” ilmeisesti kritiikkinä muiden puolueiden harjoittamaan pakolaispolitiikkaan. Lainauksen perusteella suotava tila ja osa järkevää pakolaispolitiikkaa olisi pakolaisten palauttaminen lähtömaahan heti kun se on mahdollista. Pakolaistaustaisen jääminen Suomeen assosioidaan lainauksessa elintasopakolaisuuteen. Samalla ohjelmassa esitetään, että eläminen vieraassa kulttuurissa aiheuttaa lieveilmiöitä. Perussuomalaisten esittämät 'faktat' ja 'totuudet' pakolaisuuden syistä ja seurauksista ovat äärimmäisen kielteisiä maahantulleiden näkökulmasta.

Perussuomalaisten vaaliohjelmien lainauksissa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeus turvaan ja suojeluun ovat periaatetasolla tunnustettuja arvoja, mutta arvон merkitystä heikennetään retorisin keinoin: turvapaikkamenettelyä kritisoidaan ja epäillään turvapaikanhakijoiden todellisia vaikuttimia maahanmuuttoon sekä esitetään Euroopan hyvinvointi haavoittuvana asiantilana, jota Perussuomalaisten näkökulmasta vääränlainen maahanmuutto vahingoittaisi.

4.1.4.2 Oikeus perheeseen

Perussuomalaiset on perhearvoja korostava puolue. Puheenjohtaja Soini vastustaa aborttia ja on usein toistanut että jokaisella lapsella on oikeus syntyä. Tasa-arvoista avioliittolakia koskevissa keskusteluissa monet perussuomalaiset ovat myös tuoneet esiin, että jokaisella lapsella on oikeus äitiin ja isään. Vaaliohjelmissa perheen merkitystä ei kuitenkaan korosteta maahanmuuttajista puhuttaessa. Maahanmuuttajat nähdään hyödykkeinä, joiden oikeus perheeseen Perussuomalaisten retoriikassa riippuu perheen hyödyllisyydestä tai taloudellisesta tuotosta. Jos perhe ei suoranaisesti edistä yksilön kotoutumista, sen yhdistämiselle ei ole tarvetta (ks. esim. Eduskuntavaalien 2015 maahanmuuttopoliittinen ohjelma, 4). Maahanmuuttajan perheellä, samoin kuin maahanmuuttajalla itsellään, on instrumentaalinen arvo Perussuomalaisten arvohierarkiassa.

9.5 Perheiden yhdistäminen hallintaan

Perheenyhdistämismekanismista on tullut tärkein työperättömän maahanmuuton kanava, ja järjestelmää on sen hyväksikäytön lopettamiseksi Perussuomalaisten näkemyksen mukaan kiristettävä tuntuvasti.

Laki asettaa perheenyhdistämistä hakevalle Suomessa asuvalle maahanmuuttajalle toimeentulovaatimuksen. Tämä vaatimus ei kuitenkaan ulotu niihin, jotka ovat saaneet oleskeluluvan humanitaaristen syiden nojalla.

Perussuomalaisten mielestä vaatimus itsenäisestä toimeentulosta ja kyvystä huolehtia taloudellisesti myös Suomeen kutsuttavasta perheenjäsenestä tulee ulottaa kaikkiin maahanmuuttajiin, pois lukien ne, jotka ovat kansainvälisten sopimusten tarkoittamia pakolaisia. Tanskan mallin mukaisesti voidaan edellyttää esimerkiksi, että perheen yhdistämistä hakeva henkilö ei saa olla nauttinut toimeentulotukea viimeisten kahden vuoden aikana.

ED-2011/42,43-127,128,129

Perussuomalaiset esittää todellisuutta koskevana premissinä, että perheenyhdistäminen olisi tärkein työhön liittymätön maahanmuuton syy. Jytkyä edeltävässä eduskuntavaaliohjelmassa 2011 (s. 42-43) esitetään myös totuutena järjestelmän hyväksikäyttö, josta seuraa välttämättömästi järjestelmän kiristäminen. Suotavana asiantilana esitetään menettelyn kiristämisen lisäksi toimeentulovelvoite, jolloin perheenyhdistäjä voisi saada perheensä Suomeen vain jos voisi elättää itsensä ja perheensä. Implisiittinen viesti on, että maahanmuuttajat ovat kulueriä Suomelle ja tähän ongelmaan voidaan puuttua maahanmuuton ehtoja kiristämällä. Maahanmuuttajasta rakentuu jälleen kuva yhteiskunnan elättinä, joka tulee ja tuo perheensä Suomeen järjestelmää hyväksikäyttäen.

Perussuomalainen näkemys perheenyhdistämisestä perusteettoman maahanmuuton porttina toistuu muissakin vaaliohjelmissa. Maahanmuuttoa koskevassa tutkimuksessa on todettu perheenyhdistämisen edistävän maahanmuuttajana kotoutumista ja hyvinvointia. Populismille on tyypillistä kritisoida asiantuntijuutta ja kyseenalaistaa asiantuntijoiden tietoa oman käytännön kokemuksen kautta (Wiberg 2011). Seuraavassa lainauksessa perheen merkitys maahanmuuttajien kotoutumiselle kyseenalaistetaan viittaamalla yleisesti ”surkeaan integroitumiseen” Suomessa ja Ruotsissa:

Perheenyhdistäminen kuriin

Perheenyhdistäminen on yksi tärkeimmistä maahanmuuton syistä. Maahanmuuttotutkijat ja poliitikot ovat vakuutelleet, että perheenyhdistäminen edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Tästä ei kuitenkaan ole mitään näyttöä, sillä humanitaarisin perustein maahan tulleiden ihmisten integroituminen on epäonnistunut surkeasti myös niissä maissa, mm. Suomessa ja Ruotsissa, joissa on harrastettu sallivaa perheenyhdistämispolitiikkaa.

ED-2015-MAAHANM/4-12

Totuutta koskevana premissinä Perussuomalaiset siis esittää, että humanitäärisin perustein tulleiden maahanmuuttajien integroituminen on epäonnistunut. Todisteena tälle esitetään ”surkeasti epäonnistunut integroituminen” Suomessa ja Ruotsissa. Väite on riittävän epämääräinen, ja sitä on vielä vahvistettu sanavalinnoilla. Perheiden yhdistämisen yhteydessä puhutaan ”sallivan perheenyhdistämispolitiikan harrastamisesta”. Harrastamisella antaa ymmärtää, että kyse on ollut puolivillaisesta päätöksenteosta ja politiikasta, jolla ei ole ollut kunnan perusteita. Asioiden toivottuna tilana esitetään perheenyhdistämisen tiukennukset

ja tätä kautta maahanmuuton vähentämisen. Maahanmuuttajien oikeus perheeseen tai hyvinvointiin ovat arvohierarkiassa alisteisia vakavasti otettavan politiikan rinnalla. Implisiittisenä päämääränä on maahanmuuton vähentäminen, joka tulkitaan hyvänä asiana.

Monissa Euroopan maissa, esimerkiksi Tanskassa, Hollannissa ja Britanniassa, on tehty viime vuosina perheenyhdistämislainsäädäntöön merkittäviä kiristyksiä, joilla ehkäistään maahanmuuttajien perheenjäsenten hakua ulkomailta sosiaalijärjestelmien elätettäväksi. Suomen tulee ottaa kyseisten maiden parhaista käytännöistä oppia, eikä kopioida Ruotsin avoimien ovien perheenyhdistämispolitiikkaa.

ED-2015-MAAHANM/4-13

Ylipäätään Perussuomalaisten perheenyhdistämispuhetta hallitsee sama kontrolloinnintarve kuin yleensä maahanmuuttopuhetta puolueen vaaliohjelmissa. Kiristyksset ja tiukennukset esitetään ilman muuta hyvinä ja toivottavina asiantiloina. Maahanmuuttajien oikeutta turvaan ja perheeseen ei kielletä, mutta niitä suurempana ongelmana nähdään esimerkiksi järjestelmän mahdollinen hyväksikäyttö ja sosiaaliturvajärjestelmän kuormittuminen. Perheidenyhdistäminen nähdään osana haitallista maahanmuuttoa, koska se ei Perussuomalaisen mukaan edistä kotoutumista ja työllistymistä. Toimeentuloedellytystä esitetään parannuksena tilanteeseen, jossa maahanmuuttajien nähdään jättäytyneen tarkoituksella tukien varaan.

Perheenkokoajalle asetettua toimeentuloedellytystä pitäisi laajentaa kaikkiin muihin ryhmiin paitsi varsinaisen pakolaisstatuksen saaneisiin. On kohtuullista edellyttää, että henkilö pysyy huolehtimaan edes omasta toimeentulostaan ennen kuin hän voi kutsua perheenjäsenensä Suomeen. Tämä paitsi vähentäisi Suomen kannalta haitallista maahanmuuttoa, toimisi myös täällä jo oleville ihmisille kannustimena kouluttautua ja työllistyä.

ED-2015/MAAHANM/4-15

Kesästä 2016 alkaen toimeentuloedellytys koskee myös kansainvälistä tai tilapäistä suojelua koskevia henkilöitä. Edellytetyn toimeentulon saaminen kokoon voi kuitenkin osoittautua mahdottomaksi monelle perheenyhdistämistä hakevalle: esimerkiksi puolison ja kahden alakäisen lapsen tuominen edellyttäisi 1 900 euron kuukausituloja (ks. Maahanmuuttovirasto 2016c).

4.2 Ajallinen näkökulma vaaliohjelmiin

Aineiston yksitoista vaaliohjelmaa ovat vuosilta 1999-2015. Kuudentoista vuoden tarkastelujakson aikana kansalaisuuspuhe on pysynyt olennaisena osana Perussuomalaisten retoriikkaa. Maahanmuuttoteemat ovat nousseet kansalaisuuspuheen oheen hieman myöhemmin: Perussuomalaisten vaaliohjelmissä ei yhtä viittausta lukuun ottamatta löydy maahanmuuttajatematiikkaan liittyviä viittauksia vuosilta 1999, 2000 ja 2004. Kansalaisuusretoriikkaa sen sijaan on silloinkin käytetty. Vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmassa kuitenkin esiintyi viittauksia kaikkiin tutkimieni kategorioihin. Vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmasta lähtien maahanmuuttoretoriikka on ollut tärkeässä osassa Perussuomalaisten vaaliohjelmien diskurssia. Maahanmuutto nousikin yleisesti keskeiseksi poliittiseksi teemaksi eduskuntavaaleissa 2007, kunnallisvaaleissa 2008 ja europarlamenttivaaleissa 2009 (Puuronen 2011, 195). Viittausten määrällinen vertailu ei ole sinänsä järkevää vaaliohjelmien kesken, sillä lyhyempien ja pidempien vaaliohjelmien vertailu ja viittausmäärien tulkinta olisi lähinnä spekulointia sisällön suhteen. Laadullisesti analysoituna ohjelmissä voi kuitenkin huomata muutoksen esiin tuoduissa teemoissa. Vuosien 2007 ja 2011 eduskuntavaaliohjelmat ovat maahanmuuttoretoriikaltaan tiukimpia.

5 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani viimeisessä luvussa kuvaan ja arvioin tutkimuksen tuloksia. Käsittelen analyysissä nousseita maahanmuuttajaretoriikan muotoja, retoriikan taustalla vaikuttavia arvoja sekä pohdin Perussuomalaisten maahanmuuttokäsitteiden käyttöä. Lopuksi arvioin tutkielmani merkitystä ja toteutusta, sekä esitän jatkotutkimusideoita.

5.1 Tulosten yhteenveto

Aineistoon pohjautuvan analyysini perusteella yksi olennaisimmista kategorioista Perussuomalaisten maahanmuuttoretoriikassa on uhkakuvien retoriikka. Uhkakuviin perustuva puhe tuo esiin maahanmuuton mukanaan tuomia mahdollisia uhkia. Vaikka erityyppiset uhkakuvat yhdistyvätkin Perussuomalaisten vaaliohjelmien katkelmissa, ohjelmista löytyy kolme selvää uhkakuvien repertuaaria: taloudellinen uhka, kulttuurinen uhka ja turvallisuusuhka.

Taloudellisessa uhkassa korostuu eturistiriita: Jos maahanmuuttajia tulee Suomeen enemmän, suomalaisten hyvinvointi ja peruspalvelut kärsivät. Maahanmuuttajat näyttäytyvät kulueränä, jotka elävät pitkän aikaan yhteiskunnan tukien varassa, eivätkä välttämättä senkään jälkeen ole tuottavia kansalaisia. Integroituminen kuvataan valtion, kuntien ja valtaväestön toimeenpanemana toimintana, jonka passiivisia kohteita maahan tulleet ovat. Integraatio on siis myös kuluerä.

Kulttuurisen uhkan retoriikka korostaa usein länsimaisten arvojen ylevyyttä ja antaa samalla implisiittisesti ymmärtää, että etenkin Lähi-Idässä ja Afrikassa arvot ovat päinvastaisia ja tasa-arvon vastaisia. Kulttuurisen uhkan symboleiksi nousi vaaliohjelmissa suvivirsi ja (koulujen) joulujuhlat. Kristillisten perinteiden ja julkisen, monikulttuurisen koulun suhdetta on pohdittu julkisessa keskustelussa viime vuosina. Tähän keskusteluun on vastattu Perussuo-

malaisten vaaliohjelmissa. Suvivirren laulaminen esitetään kansallisena ylpeytenä, ja sen lopettaminen nähdään suomalaisen kulttuurin tuhoutumisena. Perussuomalaisten vaaliohjelmissa suomalaisuus esitetään pysyvänä asiantilana, kulttuurisena kokonaisuutena, joka ei ole historian, vaikutteiden tai muuttoliikkeiden yhteisvaikutuksen tulos. Siksi myös uudet, kenties muista kulttuureista peräisin olevat vaikutteet nähdään uhkina. Kansallisuus ja kansallisvaltiot onkin perinteisesti tulkittu säiliömetaforan kautta autonomisiksi, pysyviksi ja omat merkityksensä luoviksi olioiksi (Lehtonen 2004a, 12-14). Myös Perussuomalaisten kansallisuusideologia perustuu säiliömetaforaan. Yhteiskuntatieteissä uudeksi metaforaksi on kuitenkin muodostunut säiliön sijaan kansallisvaltio suhdekimppuna: kansallisvaltiot nähdään muista riippuvaisina dynaamisina kokonaisuuksina, jotka muodostuvat vain suhteessa muihin (mt.). Perimmäistä kansallisvaltion luonnetta ei ole, vaan se muodostuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja neuvottelussa.

Perussuomalaisten maahanmuuttoretoriikkaa analysoitaessa kolmas uhkaretoriikan alue on maahanmuuton tarkastelu turvallisuusuhkana. Turvallisuusuhkiksi esitetään muun muassa maahanmuuttajien keskittyminen kasvukeskuksiin ja siellä tietyille asuinalueille. Terrorismin ja radikalisoitumisen teemat tuodaan esille ja annetaan ymmärtää, että islamilaisuus olisi erityinen uhkatekijä turvallisuudelle. Uhkaa ei eksplisiittisesti paikallisteta ihonväriin tai 'rotuun', vaan puhutaan hienovaraisemmin "vieraista kulttuureista" ja "turhautumisesta vieraassa ympäristössä". Suomalaisten näkökulmasta vieraus pyritään assosioimaan seksuaalisen uhan ja väkivallan mahdollisuuden kanssa.

Toinen aineistosta noussut retorinen kategoria on maahanmuuttajien kuvaaminen objekteina. Maahanmuuttajan objektius on kaksivaiheista: ensin maahanmuuttaja on maahan vastaanottamisen tai maaahantulon kieltämisen objekti. Maahanmuuttaja kuvataan eräänlaiseksi palaseksi tai pelinappulaksi, jota kehittyneet länsimaat siirtelevät. Ohjelmissa puhutaan maahanmuuttajien "ottamisesta" ja "palauttamisesta". Maahanmuuttaja ja pakolainen ottamisen objektina on ohjelmien "normaali", jonka aktiiviset itsenäisesti liikkeelle lähteneet turvapaikanhakijat haastavat ja näin rikkovat idean maahanmuuttajista passiivisina lännen kohteina. Itsenäisistä ja aktiivisista turvapaikanhakijoista puhutaankin nimenomaan uhkakuvien kautta. Maahanmuuttajan objektina esittämisessä on myös toinen vaihe: integraatio. Perus-

suomalaisten esittämä kuva kotoutumisesta on pääosin ylhäältä alaspäin –malli, jossa maahanmuuttaja on integroinnin passiivinen vastaanottaja, ja integroinnin suorittaa viranomaiset ja Suomen valtio. Integraatiota ei nähdä kaksisuuntaisena prosessina, vaan yksilöön kohdistuvana projektina.

Kolmas näkökulma Perussuomalaisten vaaliohjelmissa on maahanmuuttajien käsittely hyödykkeinä. Tässä kategoriassa maahanmuuttajat nähdään mahdollisina hyödykkeinä, jotka voisivat auttaa määrättyjen Suomea koskevien ongelmien ratkaisemisessa. Ensimmäinen ongelma koskee työmarkkinoita ja etenkin 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä käsiteltyä työvoimapulaa. Perussuomalaisten näkökulma työvoimapulaan on epäilevä. Sama epäily jatkuu myös maahanmuuttajien pätevyyteen tulla suomalaisille työmarkkinoille. Työmarkkinoita koskeva hyödykepuhe painottuu ohjelmissa muiden puolueiden ja toimijoiden esittämien väitteiden vastaväitteisiin: työvoimapulan olemassaolo kiistetään suomalaisten työttömyyden perusteella, ulkomaisen työvoiman laatu kyseenalaistetaan sekä ulkomalaisen työvoiman tulo suomalaisille työmarkkinoille nähdään työntekijöiden oikeuksia ja palkkaa polkevana tekijänä.

Hyötynäkökulman toinen osa käsittelee maahanmuuttajia väestöpoliittisina hyödykkeinä. Suomen ikäpyramidin vinoutuminen väestön vanhetessa ja syntyvyyden laskiessa on työvoimapulan tapaan usein esitetty peruste maahanmuuton lisäämiselle. Perussuomalaiset asettuu tätä katsantokantaa vastaan esittämällä erilaisia perusteita sille, miksi maahanmuutto ei ole hyödyksi suomalaiselle väestöpolitiikalle. Perussuomalaiset esittää perusteluinaan, että maahanmuuttajien korkeampi syntyvyys riskeeraa suomalaisten perhepoliittiset edut, maahanmuuttajien syntyvyys mukautuu aikaa myöten kantasuomalaisten syntyvyyslukuihin varsinkin jos maahanmuuttajat elävät tukien varassa, sekä että suomalaisten syntyvyyden nostaminen on ”ainoa luonnollinen ratkaisu”. Perussuomalaisten argumenttien perusteella siis maahanmuuttajat eivät hyödytä Suomea väestöpoliittisesti, vaan edustavat epäluonnollista ja epävarmaa ratkaisua.

Neljäntenä ja viimeisenä maahanmuuttoretoriikan kategoriana Perussuomalaisten vaaliohjelmissa on oikeuksien näkökulma. Olennaista maahanmuuttajien oikeuksia käsittelevässä

retoriikassa Perussuomalaisilla on instrumentaalinen näkökulma: maahanmuuttajille suodaan oikeuksia, mikäli se välillisesti hyödyttää Suomea. Oikeuksien kieltäminen on kuitenkin universaalisti hyväksytyjen arvojen vastaista, joten se on oikeutettava jotenkin. Oikeuksena Perussuomalaiset käyttää maahanmuuton motiivien kyseenalaistamista. Kun maahanmuuton motiiviksi esitetään ”elintasopakolaisuus” tai ”turvapaikkashoppailu”, on retorisesti helpompaa kyseenalaistaa myös universaalisti tunnustettuja arvoja kuten oikeus turvaan tai oikeus perheeseen. Periaatteessa oikeus turvaan ja suojeluun tunnustetaan, mutta niiden merkitystä heikennetään turvapaikkamenettelyä kritisoiden ja maahantulijoiden vaikuttimia epäillen. Eurooppa esitetään haavoittuvana, vääränlaisen maahanmuuton uhkaamana tilana. Maahanmuuttajien oikeudet nähdään vastakkaisina ’meidän’ oikeuksille. Samalla tavalla esitetään maahanmuuttajien oikeus perheeseen: Maahanmuuttajien oikeus perheeseen (perheenyhdistämiseen) määrittyy sen perusteella, onko siitä hyötyä Suomelle. Hyödyn yksiselitteinen määrittely on vaikeaa, joten se antaa runsaasti retorista liikkumavapautta Perussuomalaisille.

Perussuomalaisten on jatkuvasti vastattava vaaliohjelmissaan niihin arvoihin, joita maahanmuuttokeskustelussa tuodaan esiin (ks. esim. Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 75). Ohjelmien lainauksissa näkyykään se, kuinka kielteinen tai rajoittava suhtautuminen maahanmuuttoon perustellaan Perussuomalaisille ja heidän oletetulle yleisölleen tärkeillä arvoilla, kuten suomalaisten hyvinvoinnilla, turvallisuudella ja mahdollisuudella saada perhe. Vaikka toisenlaisen maahanmuutonäkemyksen ääntä ei ohjelmassa esitetäkään, se on jatkuvasti tekstissä läsnä. Perussuomalaiset vastaa oletettuihin ja aiemmin esitettyihin vasta-argumentteihin kielen dialektisen luonteen mukaisesti.

5.2 Pohdintaa käsitteistä ja arvoista

Perussuomalaisten vaaliohjelmissa vallitsee monesti *käsitteihämmennys* maahanmuuttoon liittyvien termien suhteen. Välillä ohjelmissa korostetaan, kuinka olisi selvästi erotettava työperäinen maahanmuutto humanitäärisestä maahanmuutosta (esim. Europarlamenttivaaliohjelma 2014, 12; Eduskuntavaaliohjelman maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 3). Seuraavassa lauseessa saatetaan kuitenkin palata puheeseen maahanmuutosta yhtenä ilmiönä

ja maahanmuuttajista tietynlaisina (mt. 2015). Perussuomalaiset korostaa ohjelmissaan ettei puolueen politiikka ole maahanmuuttokielteistä, vaan suhtautuu vain kriittisesti sellaiseen maahanmuuttoon, jolla on Suomelle negatiivisia vaikutuksia (esim. Eduskuntavaaliohjelma 2011, 40). Keinotekoisia hyvän ja huonon maahanmuuton rajaviivoja on vedettävä tämän väitteen vahvistamiseksi, samoin kuin tulkintoja positiivista ja negatiivisista vaikutuksista Suomelle.

Perhe ja parisuhde ovat tärkein syy Suomeen muuttamiselle yli puolelle maahan muuttaneista (Sutela & Larja 2015), mutta perheenyhdistäminen taas on harvinaista: esimerkiksi vuonna 2015 annettiin 986 myönteistä perheenyhdistämispäätöstä (Tilastokeskus 2016b). Eduskuntavaalien 2015 maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (s. 4) Perussuomalaiset kuitenkin väittää perheenyhdistämisen muodostavan yhden tärkeimmistä maahanmuuton syistä. Perheen tai parisuhteen takia muuttaminen ja perheenyhdistäminen sekoitetaan siis tahattomasti tai tarkoituksellisesti Perussuomalaisten vaaliohjelmissa. Juuri kysymys tahallisuudesta ja tahattomuudesta herääkin kun pohditaan Perussuomalaisten käsitteihämmennystä maahanmuuttoasioissa: Onko käsitteiden keho määrittely ja sekoittaminen retorin tietoinen valinta, jotta maahanmuuttoasioista voitaisiin vetää suoria ja vahvoja johtopäätöksiä? Populismihan on tarkoituskin olla yksinkertaistavaa ja helppoja vastauksia antavaa, enemmän kuin analyttistä ja pohdiskelevaa. Ei ole tavatonta törmätä vielä nykyäänkään ihmisiin, jotka ajattelevat maahanmuuttajan ja pakolaisen olevan likimain synonyymeja. Tällaisten virheellisten näkemysten syntyä edesauttaa poliitikkojen ja tässä erityistapauksessa Perussuomalaisten sekava käsitteiden käyttö.

Perussuomalaisten käsitteillä pelaava retoriikka alkaa itse asiassa jo puolueen nimestä. Se viittaa suomalaisuuteen, mutta perus-etuliitteellä on mahdollisesti haluttu tuoda esiin useitakin eri merkityksiä. Perussuomalaisten suomalaisuus halutaan ehkä nähdä perustavanlaatuisena, eli puhtaana ja alkuperäisenä. Toisaalta etuliitteellä voidaan viitata tavallisuuteen, normaaliin ja kansanomaiseen (engl. common people). Perussuomalaisuus olisi erikoissuomalaisuuden vastakohta. Erikoissuomalaisuus olisi jotain valtavirrasta poikkeavaa, uutta ja erityistä, mutta perussuomalaisuus tavallista, perinteistä ja yleistä. Kun vaaliohjelmissa puhutaan maahanmuutosta uutena ja erikoisena ilmiönä, lienee perussuomalaisuuskin maahanmuuttajien tavoittamattomissa.

Puolueen vaaliohjelmissaan esittämät arvot ovatkin varsin nationalistisia ja konservatiivisia. Hankalasti määriteltävät Suomen etu tai suomalaisten hyvinvointi asettuvat poikkeuksetta Perussuomalaisten arvohierarkian huipulle. Perussuomalaisilla minkä tahansa arvon asettaminen näiden oheen johtaa aina suomalaisuuden asettamiseen hierarkian ylimmäksi. Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan (1969, 74-83) mukaan erillisten arvojen paikallistamista tärkeämpää onkin kiinnittää huomiota arvojen hierarkiaan keskenään: jos kaksi arvoa joutuu vastakkain, kumpi on tärkeämpi. Suomalaisuuden korottamisella asetetaan muun muassa turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten hätä, kansainvälinen vastuu ja ihmisoikeudet (liikkumisen vapaus) kyseenalaisiksi vaaliohjelmissa. Islamin, Lähi-Idän ja Afrikan maininnat johtavat automaattisesti niihin liittyvien arvojen vähäisempään sijoittumiseen arvohierarkioissa.

5.3 Maahanmuuttaja – perussuomalaisen peilikuva ja halkaistu toinen

Perussuomalaisten maahanmuuttajaretoriikka on heijastus puolueen määrittelemästä suomalaisesta tai perussuomalaisesta identiteetistä. Perussuomalaiset rakentaa identiteettiään puolueen nimestä lähtien essentialistisen kulttuurikäsityksen ja suomalaisuuden ideologian pohjalle. Toiseus on jotain muuta kuin (perus)suomalaisuutta. Toiseuden kuvat kertovat sen, mitä Perussuomalaiset ei omasta mielestään ole – tai joksi ei toivo tulevansa. Todellisuuden ja suotavuuden premissit näkyvät myös siinä millaisina ”meidän” ajatellaan olevaan ja millaisiksi ”meidän” toivotaan tulevan. ”Meitä” rakennetaan muiden, Toisen, kautta.

Taulukossa 5. esitetään puolueen vaaliohjelmien maahanmuuttoretoriikan kategorioista nousseet maahanmuuttajakuvat ja niiden implisiittisesti esittämä kuva suomalaisuudesta tai länsimaalaisuudesta. Toiseuttavan maahanmuuttajaretoriikan kautta Perussuomalaiset on rakentanut puhtaan ja positiivisen kuvan ’meistä’ ensimmäisenä.

TAULUKKO 5. Toiseuttava maahanmuuttajaretoriikka ja vastinparit.

	Maahanmuuttajan tyypittely		Heijastus (suomalaisuus, länsimaalaisuus)
Taloudellinen, kulttuurinen ja turvallisuus	Uhka	VS.	Vakaus, turva
Maahanmuuton ja kotoutumisen	Objekti		Subjekti
Työmarkkinoille ja väestörakenteelle ...	Taakka, riski		Hyöty
Oikeus turvaan ja perheeseen	Ehdollinen		Kyseenalaistamaton

Perussuomalaisten retoriikassa maahanmuuttaja representoituu uhkana Suomen taloudelle, suomalaiselle kulttuurille ja Suomen turvallisuudelle. Toiseuttamalla muut rakennetaan omaa suomalaista identiteettiä taloudellisesti vakaana, kulttuurisesti rikkaana, turvallisena maana. Perussuomalaiset rp. julistaa jo nimellään suomalaisuuttaan ja jonkinlaista pohjimmaista suomalaisuuden olemuksellisuutta. Idea nojaa essentialistiseen kulttuurikäsitteeseen.

Maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvä toimijuus on suomalaisille merkittävä: Maahanmuuttaja maahantulon ja integroitumisen objektina korostaa Suomen ja suomalaisten aktiivista roolia maahanmuutosta päättäjinä ja sen ohjaajina. Kotoutumisen käsittäminen suomalaisen subjektiuden kautta muistuttaa koloniaalisen diskurssin ”valkoisen miehen taakasta”.

Kategorioiden yksinkertaistavuus tulee erityisen hyvin esille työmarkkinoita ja väestöpolitiikkaa koskevassa hyötynäkökulmassa: Niinkin heterogeeninen ryhmä kuin maahanmuuttajat niputetaan taakan ja riskin käsitteiden kautta huonosti työllistyväksi ja väestörakenteen kannalta hyödyttömäksi ihmisryhmäksi. Samalla suomalaiset esitetään implisiittisesti yhtenäisenä ryhmänä, jolla on korkea työmotivaatio ja joka ei jättäydy yhteiskunnan tukien vaaraan.

Maahanmuuttajien oikeudet esitetään ehdollisina, taloudellisesta tai ulkoapäin määritellystä hyödystä riippuviksi. Suomalaisten oikeudet nousevat arvohierarkiassa korkeimmalle ja niiden luonne on kyseenalaistamaton.

Näiden representointien kautta maahanmuuttajat näyttäytyvät Toisina. Maahanmuuttajien toiseus vahvistuu jatkuvan erottautumisen ja eroavaisuuden retoriikassa. Suomi ja suomalaisuus on ”me”-kategoria, ensimmäinen johon Toisia verrataan. Toiseuttamalla muut rakennetaan omaa minuutta taloudellisesti vakaana, kulttuurisesti rikkaana, turvallisena maana. Maahanmuuttajuuden toiseuden kuvien perusteella Suomen arvot perustuvat työhön ja väestön kestäväan kehitykseen. Jokaiselle suomalaisella ajatellaan olevan oikeus turvaan, perheeseen ja jakamattomiin ihmisoikeuksiin. Näitä suomalaisuuden kuvia ja oikeutuksia heijastellaan maahanmuuttajan toiseuden kautta.

Toiseudesta puhutaan usein binaaristen vastinparien kautta. Toinen halkaistaan hyvään ja pahaan, ystävälliseen ja vihamieliseen. Samoin halkaistaan myös maailma meihin ja muihin, sivilisaation ja villiin. Näin saavutetaan kuva siitä, että on olemassa meidän kokemamme ja omistamamme länsi sekä sen negatiivi, ei-länsi, joka on absoluuttisesti ja olemuksellisesti erilainen. (Hall 1992, 307-308.) Vastinpareja rakennellaan myös Perussuomalaisten maahanmuuttoretoriikassa, ja aineiston perusteella olen hahmotellut Perussuomalaisten kuvaa ”halkaistusta Toisesta”, eli hyvästä ja pahasta maahanmuuttajasta. Esimerkit kuulostavat karrikoiduilta, mutta niiden sisältö on poimittu Perussuomalaisten vaaliohjelmista yhdistellen ei-toivottuja asiantiloja ja uhkakuvia. Kuvien tarkat määrittelyt ja epärealistisuus kuvaavat niitä ristiriitaisia paineita, joita puolueen vaaliohjelmat asettavat maahanmuuttajille:

Hyvä maahanmuuttaja muuttaa Suomeen Euroopasta tai muualta länsimaista. Hän tulee Suomeen töihin, eikä turvaudu yhteiskunnan etuisuuksiin. Maahanmuuttajan työpaikka ei ole kuitenkaan suomalaisilta pois, eikä sen palkka ole liian matala eli hän ei osallistu matalapalkka-alojen työehtojen polkemiseen. Toivottu maahanmuuttaja maksaa veronsa Suomeen. Toivottu maahanmuuttaja sopeutuu suomalaiseen kulttuuriin, eikä hän kyseenalaista hengellisiä ja kulttuurisia perinteitä kuten suvivirttä. Toivottu maahanmuuttaja muuttaa omien varojensa avulla asuinalueelle, jolla ei asu ennestään erityisen paljoa maahanmuuttajia, eikä näin tue ”ghettoutumiskehitystä” ja edistä muiden maahanmuuttajien syrjäytymistä. Toivottu maahanmuuttaja osaa arvostaa ja jopa osallistua suomalaiseen isänmaallisuuteen, antaen erityistä arvoa Suomen sotaveteraaneille.

Ei-toivottu maahanmuuttaja tulee Suomeen humanitäärisin perustein turvapaikanhakijana köyhästä maasta. Hän on alaikäinen muslimi, joka hakee perheenyhdistämistä ja saa myönteisen päätöksen. Suomeen saapuva perhe on runsaslukuinen, kouluttamaton ja köyhistä oloista kotoisin. Perheen naiset on ympärileikattu. Perheenäiti hoitaa lapsia kotona eikä siksi opi suomea nopeasti. Perhe integroituu huonosti, ei käy töissä ja elää sosiaaliturvalla.

Vaaliohjelmista kootut ideaalityypit voivat kuulostaa hulluilta, eikä luultavasti kukaan perussuomalainen suostuisi esittämään tällaisia listauksia mielipiteinään. Läpi vaaliohjelmien kuitenkin luodaan hiljalleen kasvavaa stereotyyppistä kuvaa maahanmuuttajista ja heihin liittyvistä uhkista. Puhe on toiseuttavaa, kun ihmiset typistetään kuviteltuun muottiin ja tulkitaan toisesta kulttuurisesta kehyksestä käsin. Sosiaaliset ongelmat kytkeytyvät psykologian lisäksi sosiaaliseen kontekstiin, politiikkaan ja talouteen.

Maahanmuuttoretoriikan tutkiminen on tärkeää, sillä puhe on sosiaalista toimintaa. Puheella luodaan tulkintoja ja sosiaalista todellisuutta, jossa myös maahanmuuttajat elävät. Vaikka puhe ei olisi yksiselitteisesti ja eksplisiittisesti rasistista, se voi luoda toiseuttavia ja rasistisia implisiittisiä merkityksiä. Taitava puhuja ei puhukaan yleisten arvojen, kuten tasa-arvon vastaisesti, vaan pyrkii vakuuttamaan kuulijansa muilla keinoin. Ahtaat, toiseuttavat ja negatiiviset maahanmuuttajakuvat ovat yhteiskunnallinen ongelma, sillä ne aiheuttavat suoran rasismin tapaan stressiä puheen kohteille (ks. esim. Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2000). Resurssien puutteen ohella tahallinen ja tahaton syrjintä ovat kotoutumista ehkäiseviä tekijöitä (mt.).

5.4 Tutkimuksen arviointia

Tutkimuksen alkuperäinen aineistomäärä oli valtava: 247 sivua Perussuomalaisten vaaliohjelmien tekstiä. Maahanmuuttoon ja nationalismiin liittyviä lainauksia kertyi 124 sivun verran, jonka jälkeen päädyin yhä rajaamaan lähestymistäni puolueen maahanmuuttoretoriikkaan. Rajasin aineiston kattamaan maahanmuuttoon ja -muuttajiin sekä pakolaisuuteen ja

pakolaisiin liittyvän aineiston, jolloin sivumääräksi kertyi 37. Aineiston rajaaminen oli ensikertalaiselle tutkimuksen tekijälle vaikea päätös, sillä niin paljon kiinnostavaa aineistoa jäi tutkimuksen ulkopuolelle – tai seuraavia tutkimuksia odottelemaan. Rajaus oli kuitenkin tarpeen, jotta pääsin riittävän syvälle analyysissäni. Samalla tutkimuskysymys kirkastui. Prosessina tutkimuksen teko oli intensiivinen, mutta pätkittäinen erilaisten elämäntapahtumien johdosta.

Tutkimuksen lopullinen rajaus osoittautui onnistuneeksi, sillä maahanmuuttajien toiseuden tarkastelu Perussuomalaisten vaaliohjelmissa kiteytyy nimenomaan heidän pakolais- ja maahanmuuttajapuheeseensa. On tärkeää saada tutkittua tietoa Perussuomalaisten maahanmuuttajakuvasta, sillä puolue ja etenkin puolueen puheenjohtaja Timo Soini pesee jatkuvasti puolueen käsiä kaikenlaisesta rasismista ja maahanmuuttovastaisuudesta. Tutkimustulosteni perusteella puolueen kohtaama kritiikki on perusteltua, sillä vaaliohjelmien retoriikassa maahanmuuttajat representoidaan Toisina. Toiseuden kuva on Perussuomalaisten suomalaisuuden negatiivi, eli siinä tiivistyy torjuttuja ja pahoina nähtyjä elementtejä, joita suomalaisuuteen ei missään nimessä haluta liittää. Maahanmuuttajan toiseus on myös halkaistua – sillä on heikon ja nöyrän puolensa lisäksi vahva, vaarallinen ja pidäkkeetön puolensa.

Retoriikan tutkimus on kuitenkin monille tulkinnoille avointa aluetta. Poliittisia teemoja ja puolueita tutkiessa on helppo kallistua ennalta päätetyille urille omien poliittisten ja ideologisten näkemysten ohjaamana. Itse en jaa Perussuomalaisten nationalistista ideologiaa, enkä koe puolueen maahanmuuttoon liittyviä kannanottoja omikseni. Olen kuitenkin pyrkinyt tulkitsemaan ja analysoimaan vaaliohjelmien retoriikkaa niin ennakkoluulottomasti kuin olen kyennyt. Perelmanin uusi retoriikka on kerta toisensa jälkeen pelastanut minut provosoitumiselta tarjoten analysoinnin välineet. Uskon että maahanmuuttokielteisen retoriikan metodinen analyysi auttaa näkemään retoriikan taustalla vaikuttavat arvot ja ehkä tätä kautta ohjaamaan keskustelua uusille urille.

5.5 Jatkotutkimusaiheita

Tutkielmani aloittamaa tutkimusta voisi jatkaa moneen eri suuntaan. Perussuomalaisten vaaliohjelmissa rakentuva näkemys ”meistä” olisi mielenkiintoinen tutkimuskohde maahanmuuttajien toiseuden rinnalle. Esimerkiksi kansalaisuuteen liittyvä retoriikka on erittäin tärkeässä asemassa kaikissa lukemissani vaaliohjelmissa: keräämistäni lainauksista jopa kolme viidesosaa liittyi kansaan, kansalaisuuteen ja kansallisuuteen. Hallin (1997) mukaan toiseus perustuu eron rakentamiselle. Perussuomalaisten ohjelmat tuottavat eroa meidän (suomalaisen tai perussuomalaisten) ja muiden (kaikki muut kuin suomalaiset, eurooppalaiset tai länsimaalaiset) välillä. Voidaankin ajatella, että maahanmuuttajien näkeminen taloudellisina, kulttuurisina ja turvallisuusriskeinä, ottamisen ja integroimisen objekteina, työ- ja väestöpoliittisina hyödykkeinä ja ehdollisia ihmisarvoja omaavina onkin peilikuva perussuomalaisten näkemykselle suomalaisista. Toiseuden kolikon kääntöpuolella olisivatkin suomalaiset taloudellisesti fiksuina, kulttuurisesti rikkaina, luotettavina ja lainkuuliaisina, vapaina liikkujina ja oman elämänsä subjekteina, aktiivisina työntekijöinä ja vapaina päättämään omasta perheen perustamisestaan, kyseenalaistamattoman ihmisarvon omaavina sekä perheen ja turvan luonnostaan ansaitsevina ”ensimmäisinä”.

Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että maahanmuuttoon ja muihin kulttuureihin kielteisesti suhtautuva poliittinen puhe ei ole ainoastaan poliittisen kentän arvo-oikeistolainen piirre. Myös valtapuolueiden edustajien puheissa on kuultu ennakkoluuloisia ja uhkakuvia painottavaa retoriikkaa. Vaaliohjelmiin painettavan tekstin suhteen ollaan kuitenkin varovaisempia, jolloin suoraa ksenofobista tai rassistista puhetta ohjelmista harvemmin löytää. Retorinen analyysi sopiikin hyvin vaaliohjelmien implisiittisten viestien, kuten arvohierarkioiden ja muiden esisopimusten analyysiin. Muiden tämän hetken isojen puolueiden, kuten Keskustan, Kokoomuksen, Sosiaalidemokraattien ja Vihreiden vaaliohjelmista olisikin mielenkiintoista tutkia toiseuden rakentamista ja maahanmuuton kuvia retorisesta näkökulmasta.

Maahanmuuttoasenteiden on todettu olevan erityisen kielteisiä, jos kyseessä on islamilainen maahanmuuttaja. Tuorein tutkimus koskee eurooppalaisten asenteita turvapaikanhakijoita kohtaan ja sitä mitkä seikat vaikuttavat asenteita liennyttävästi, mitkä kiristävästi (Bansak et

al 2016). Tutkimuksessa huomattiin, että kielteiset asenteet suuntautuvat nimenomaan islam-taustaisiin turvapaikanhakijoihin, eikä esimerkiksi yleisemmin muihin kuin kristittyihin. Myös Suomessa asenne on tuttu. Puhutaan islamisaatiosta ja muistutellaan naisen heikosta asemasta islamissa. Perussuomalaisten vaaliohjelmissa viitattiin useamman kerran islamiin suoraan tai implisiittisesti – aina kielteisessä yhteydessä. Yksi tärkeä tutkimuskohde olisikin islamia koskevat representaatiot suomalaispoliitikkojen tai –puolueiden puheessa. Poliitikkojen lausumat samoin kuin puolueiden ohjelmat ovat julkisen mielipiteen rakentajia ja muokkaajia ainakin omien kannattajiensa piirissä. Viime vuosien terrori-iskujen varjossa vastuu uskontojen representoimisesta ja sitä kautta rauhanomaisesta rinnakkainelosta on painava.

Vuonna 2015 Perussuomalaiset pääsi ensimmäistä kertaa hallitukseen. Oikeistopopulistinen puolue on joutunut uudenlaisen haasteen eteen joutuessaan kritiikin esittäjän roolista päätösten toteuttajan ja hallitusvastuullisen rooliin. Omassa tutkimuksessani ei löytynyt radikaaleja muutoksia puolueen maahanmuuttoretoriikassa aikajaksolla 1999-2015, vaikkakin jotain ilmauksia on ilmestynyt ja toisia kadonnut. Olisikin mielenkiintoista verrata tulevia vaaliohjelmiä menneisiin. Vuosi 2015 ei ollut vedenjakaja ainoastaan Perussuomalaiset rp:n vaalimenestyksen osalta, vaan siihen liittyy samalla Syyrian sota, pahin humanitäärinen kriisi vuosikymmeniin ja pakolaisaalto Eurooppaan taloudellisesti haastavina aikoina. Perussuomalaisten toivomat leikkaukset kehitysapuun sekä kiristyksen turvapaikanhakijamenettelyyn ja perheiden yhdistämiseen ovat entistä selkeämmin ristiriidassa sosiaalisen vastuun ja ihmisoikeuksien kanssa. Lisäksi Iso-Britannian Brexit-äänestys kesäkuussa 2016 antoi esimerkin siitä, mihin oikeistopopulistinen diskurssi voi käytännössä viedä.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Alenius, Kari (2011) "When in Rome do as the Romans". Immigration in Scandinavian Right-wing Populist Programs. *Valhian Journal of Historical Studies* Vol. 15, Summer 2011, 43-64.

Amnesty (2016) Tackling the Global Refugee Crisis: From Shirking to Sharing Responsibility. London: Amnesty International Ltd. <https://frantic.s3.amazonaws.com/amnesty-fi/2016/10/Tackling-the-Global-Refugee-Crisis.pdf> (Viitattu 19.10.2016)

Bansak, Kirk; Hainmueller, Jens & Hangartner, Dominik (2016) How economic, humanitarian, and religious concerns shape European attitudes toward asylum seekers. *Science*, 14 Oct 2016: Vol. 354, Issue 6309, pp. 217-222. DOI: 10.1126/science.aag2147

Billig, Michael (1995) *Banal Nationalism*. Lontoo: Sage.

Billig, Michael (1996) *Arguing and thinking. A rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Borg, Sami (2012, toim.) *Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, selvityksiä ja ohjeita 16/2012*.

Bradley, Harriet (2016) *Fractured identities: changing patterns of inequality*. Cambridge: Polity Press.

Castles, Stephen, de Haas, Hein & Miller, Mark J. (2014) *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. New York/London: The Guilford Press.

Douglas, Mary (2000) *Puhtaus ja vaara. Rituslistisen rajanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Förbom, Jussi (2010) *Hallan vaara – merkintöjä maahanmuuton puhetavoista*. Vantaa: Like.

Gebhardt, Miriam (2016) *Ja sitten tulivat sotilaat: saksalaisnaisten kohtalo toisen maailmansodan voittajien käsissä*. Helsinki: Minerva.

Gilroy, Paul (1992) *The end of antiracism*. Teoksessa James Donald & Ali Rattansi (toim.) 'Race', Culture and Difference. London: Sage.

Granfelt, Anna (2010) *Perussuomalaiset: oikeistopopulistit nousussa? Pro gradu*, Helsingin yliopisto, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitos, yleinen valtio-oppi.

Hall, Stuart (1992) *The West and the Rest: Discourse and power*. Teoksessa Stuart Hall & Bram Gieben (eds.) *Formations of Modernity*. Cambridge: Polity Press, 275-331.

Hall, Stuart (1997) *The Spectacle of the 'Other'*. Teoksessa Stuart Hall (ed.) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage, 223-290.

Hatakka, Niko (2012) Perussuomalaisuuden kuva kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuudessa. Teoksessa Ville Pernaa & Erkkä Railo (toim.) Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus. Turun yliopisto: Kirja-Aurora, 294-322.

Jalagin, Seija (2005) Japanilais-suomalainen rakkaustarina: Etnisyyden rajankäyntiä lähestyessä. Teoksessa Olli Löytty (toim.) Rajanylityksiä: Tutkimusreitit toiseuden tuolle puolen. Helsinki: Gaudeamus, 64-85.

Jasinskaja-Lahti, Inga & Mähönen, Tuuli Anna (2012) Ryhmienväliset suhteet yhteiskunnallisessa sosiaalipsykologiassa. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Eero Suoninen, Irmeli Järventie & Marko Salonen (toim.) Sosiaalipsykologian sukupolvet. Tampere: Vastapaino, 231-242.

Jokinen, Arja (1999b) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 126-159.

Jokisalo, Jouko (2016) Euroopan radikaali oikeisto. Helsinki: Into Kustannus.

Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (2009) Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa. Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, 7-21.

Kuusela, Pekka (2002) Sosiaalipsykologian maailmahypoteesit. Tieteenalan historia ja sosiaalisen konstruktionismin muodot. Kuopio: UNIpress.

Kuusisto, Riikka (1996) Sodan retoriikasta. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Kari Palonen & Hilka Summa (toim.): Pelkkää retoriikkaa – tutkimuksen ja politiikan retoriikat. Tampere: Vastapaino, 267-291.

Lehtonen, Mikko (2004a) Johdanto: Säiliöstä suhdekimppuun. Teoksessa Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Petri Ruuska: Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino, 9-27.

Lehtonen, Mikko (2004b) Vieraus ja viisaus. Teoksessa Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Petri Ruuska: Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino, 247-270.

Lepola, Outi (2000) Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti, Inga (2000) Syrjintäkokemusten vaikutus maahanmuuttajiin. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 80-92.

Löytty, Olli (2004) Meistä on moneksi. Teoksessa Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Petri Ruuska: Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino, 221-245.

Löytty, Olli (2005a) Kuka pelkää mustavalkoista miestä? Toiseuttavan katseen rajat. Teoksessa Olli Löytty (toim.) Rajanylityksiä: Tutkimusreitit toiseuden tuolle puolen. Helsinki: Gaudeamus, 86-102.

Löytty, Olli (2005b) *Toiseus – kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa*. Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja: Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 161-189.

Maahanmuuttovirasto (2016a) *Sanasto*. Keskeisiä Maahanmuuttoviraston sivustollaan käyttämiä termejä ja niiden selityksiä. <<http://www.migri.fi/medialle/sanasto>> (Haettu 1.11.2016.)

Maahanmuuttovirasto (2016b) *Perheenjäsenen luokse Suomeen*. <http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen> (Haettu 1.11.2016.)

Maahanmuuttovirasto (2016c) *Perheenjäsenen luokse Suomeen: Toimeentuloedellytys*. http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen/toimeentuloedellytys (Haettu 1.11.2016.)

Mattlar, Markus (2009) *Protesti, vitsi vai äärioikeiston nousu? Tony Halmeen vaalivoitto ja radikaalioikeistopopulismi suomalaisessa politiikan journalismissa*. Journalistiikan lisen-siaatin työ. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitos.

Mattlar, Markus (2010) *Retoriikkaa ja rikostutkintoja – maahanmuuttokriitikko Jussi Halla-aho marginalisoitui häiriköksi*. Teoksessa Katariina Kyrölä (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2010: Media & viestintä 1/2010*, 53-60.

Niemi, Mari K. (2012) *Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isänä*. Teoksessa Ville Perna & Erkki Railo (toim.) *Jytky – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turun yliopisto: Kirja-Aurora, 324-349.

OECD (2016) *International Migration Outlook 2016*. Paris: OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2016-en (Haettu 2.11.2016.)

Palonen, Kari (1997) *Kootut retoriikat: Esimerkkejä politiikan luennasta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Palonen, Kari & Summa, Hilikka (1996) *Johdanto: Retorinen käänne?* Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 7-19.

Perelman, Chaïm & Olbrechts-Tyteca, Lucie (1969) *The New Rhetoric. A Treatise of Argumentation*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

Perelman, Chaïm (1982) *The Realm of Rhetoric*. Notre Dame: The Notre Dame Press.

Perelman, Chaïm (1996) *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.

Perna, Ville (2012) *Kevään 2011 eduskuntavaaliasetelman pitkät juuret*. Teoksessa Ville Perna & Erkki Railo (toim.) *Jytky – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turun yliopisto: Kirja-Aurora, 9-30.

Perna, Ville & Railo, Erkki (2012, toim.) *Jytky – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turun yliopisto: Kirja-Aurora.

Puuronen, Vesa (2011) *Rasistinen Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.

- Rydgren, Jens (2005) Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family. *European Journal of Political Research* 44/2005, 413–437.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto -verkkojulkaisu*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 19.09.2013.)
- Sallinen, Paula (21.5.2015) Paskamyrsky. *Journalisti* 7/2015. <http://www.journalisti.fi/artikkelit/2015/7/paskamyrsky/> (Haettu 11.11.2016)
- Salonen, Marko (2001) Michael Billig: Ajattelun retoriikka ja ideologisuus. Teoksessa Vilma Hänninen, Jukka Partanen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjät*. Tampere: Vastapaino, 299-322.
- Suhonen, Pertti (2011) Mistä perussuomalaiset tulevat? Teoksessa Matti Wiberg (toim.) *Populismi – kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 61-81.
- Summa, Hilka (1996) Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Kari Palonen & Hilka Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 51-83.
- Suomen virallinen tilasto SVT (2015) Eduskuntavaalit 2015, vahvistettu tulos, ehdokkaiden ja valittujen analyysi [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 11.11.2016]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/evaa/2015/index.html>
- Suomen virallinen tilasto SVT (2016a) Eduskuntavaalit 1983-2015, puolueiden kannatus [PX-WEB-tietokannat]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.9.2016]. Saantitapa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaa_evaa_evaa_as/020_evaa_tau_120.px/table/tableViewLayout1/?rxid=fd82959-59bc-4994-ac45-aa8426c1584f
- Suomen virallinen tilasto SVT (2016b) 1.2. Europarlamenttivaalit 1996-2014, puolueiden kannatus [PX-WEB-tietokannat]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.9.2016]. Saantitapa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaa_euvaa_euvaa_as/020_euvaa_2014_2014-06-11_tau_102.px/table/tableViewLayout1/?rxid=fd82959-59bc-4994-ac45-aa8426c1584f
- Suomen virallinen tilasto SVT (2016c) 1.2. Kunnallisvaalit 1976-2012, puolueiden kannatus [PX-WEB-tietokannat]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.9.2016]. Saantitapa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaa_kvaa_kvaa_as/020_kvaa_2012_tau_102.fi.px/table/tableViewLayout1/?rxid=fd82959-59bc-4994-ac45-aa8426c1584f
- Suomen virallinen tilasto SVT (2016d) Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 14.11.2016]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/yht.html>
http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/045_vaerak_tau_200.px/table/tableViewLayout1/?rxid=20f933fc-8b77-4777-8b76-cfa46c519649

Suomen virallinen tilasto SVT (2016e) Väestö uskonnollisen yhdiskunnan, iän ja sukupuolen mukaan 2000-2015 [PX-WEB-tietokannat] Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu: 14.11.2016] Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/yht.html>
http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/065_vaerak_tau_206.px/table/tableViewLayout1/?rxid=1e71f37c-895e-4a94-96c2-292aeb1fdecb

Sutela, Hanna & Larja, Liisa (2015) Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi tutkimus 2014 [verkkajulkaisu]. 15.10.2015. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 15.10.2015]. Saantitapa: www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html

Tilastokeskus (2016a) Väestö syntyperän, syntymämaan ja kielen mukaan 2015. Maahanmuuttajat väestössä. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 1.11.2016]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa>

Tilastokeskus (2016b) Väestö. Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. Päivitetty: 10.6.2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 1.11.2016]. Saantitapa: http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Toivonen, Timo (2011) Perussuomalaisen nousun taustoista. Teoksessa Matti Wiberg (toim.) Populismi – kriittinen arvio. Helsinki: Edita, 82-93.

Vaalit.fi -sivusto (2016) Rekisteröidyt puolueet. <http://www.vaalit.fi/fi/index/puolueet/rekisteroidytpuolueet.html> (Viitattu 11.11.2016.)

Vieraankivi, Henrik (2011) Medieberättelser om den politiska retoriken om invandring: Hur konstrueras vår bild av invandring genom nyhetsrapportering? Pro gradu, Helsingin yliopisto, Statsvetenskapliga fakulteten, sosiologia.

Väisänen, Sini (2011) Nuivien Suomi. Maahanmuuttokriitikoiden käsityksiä maahanmuutosta ja suomalaisuudesta. Pro gradu, Turun yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, sosiologia.

Wiberg, Matti (2011) Mitä populismi on? Teoksessa Matti Wiberg (toim.) Populismi – kriittinen arvio. Helsinki: Edita, 11-21.

Uutisjutut ja blogit

Italehti 20.2.2015: Professori lyttää perussuomalaisten maahanmuuttopoliittisen ohjelman - ”Laatijoidensa mielikuvitusta, ei tosiasioita”. <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000000881360.html> (Viitattu 3.11.2016.)

Sampo Terho (27.3.2015) Järkevän maahanmuuttopolitiikan perusteet. Sampo Terhon blogi. <https://blogit.perussuomalaiset.fi/sampo-terho/jarkevan-maahanmuuttopolitiikan-perusteet/> (Viitattu 3.11.2016.)

Yle uutiset 4.2.2011: Perussuomalaiset kopioi ilmasto-ohjelmansa Metalliliitolta. <http://yle.fi/uutiset/perussuomalaiset_kopioi_ilmasto-ohjelmansa_metalliliitolta/5317333> (Viitattu 20.9.2013.)

Yle uutiset 8.6.2012: KKO kovensi Halla-ahon tuomiota. <http://yle.fi/uutiset/3-6171365> (Viitattu 3.11.2016.)

Yle uutiset 2.10.2013: Natsitervehdys eduskunnassa - Hirvisaaren vieras halusi tukea Halla-ahoa. <http://yle.fi/uutiset/natsitervehdys_eduskunnassa_-_hirvisaaren_vieras_halusi_tukea_halla-ahoa/6861798> (Viitattu 7.10.2013.)

Yle uutiset 4.10.2013: Perussuomalaisten James Hirvisaari erotettiin puolueesta. <http://yle.fi/uutiset/perussuomalaisten_james_hirvisaari_erotettiin_puolueesta/6866554> (Viitattu 7.10.2013.)

Yle uutiset 3.11.2016: Syyttäjä: Liian aikaista sanoa, vaikuttavatko MV-lehdessä julkaistut murhapuheet käynnissä olevaan tutkintaan. <http://yle.fi/uutiset/3-9270738> (Viitattu 3.11.2016.)

Tutkimusaineisto

Perussuomalaisten eurovaaliohjelma 1999

<http://www.perussuomalaiset.fi/ohjelmat/eurovaaliohjelma1999/>

Haettu 3.10.2011

Perussuomalaisten kunnallisvaalijulistus 2000

<http://www.perussuomalaiset.fi/ohjelmat/kunnallisvaalijulistus2000/>

Haettu 4.3.2011

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2003

<http://www.perussuomalaiset.fi/ohjelmat/eduskuntavaaliohjelma2003/>

Haettu 4.3.2011

Perussuomalaisten kunnallisvaalijulistus 2004

<http://www.perussuomalaiset.fi/ohjelmat/kunnallisvaalijulistus2004/>

Haettu 4.3.2011

Perussuomalaiset rp:n eduskuntavaaliohjelma 2007

<http://www.perussuomalaiset.fi/getfile.php?file=183>

Haettu 31.3.2011

Perussuomalaiset rp:n kunnallisvaaliohjelma 2008

<http://www.perussuomalaiset.fi/getfile.php?file=182>

Haettu 31.3.2011

Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma 2009

<http://www.perussuomalaiset.fi/getfile.php?file=346>

Haettu 31.3.2011

Perussuomalaiset rp:n eduskuntavaaliohjelma 2011

<http://www.perussuomalaiset.fi/ohjelmat/getfile.php?file=1536>

Haettu 9.3.2011

Perussuomalaisten kunnallisvaaliohjelma 2012

http://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Perussuomalaisten_kunnallisvaaliohjelma_2012.pdf

Haettu 9.9.2013

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2015:

Pääteemat

https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2015/03/ps_ek2015_vaaliohjelma_paateemat.pdf

Haettu 18.5.2016

Kielipoliittinen ohjelma

<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Kielipoliittinen.pdf>

Haettu 18.5.2016

Koulutuspoliittinen ohjelma

<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Koulutuspoliittinen.pdf>

Haettu 18.5.2016

Maahanmuuttopoliittinen ohjelma

<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Maahanmuuttopoliittinen.pdf>

Haettu 18.5.2016

Maaseutupoliittinen ohjelma

<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Maaseutupoliittinen.pdf>

Haettu 18.5.2016

Sosiaalipoliittinen ohjelma

<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2015/03/Sosiaalipoliittinen.pdf>

Haettu 18.5.2016

Talouspoliittinen ohjelma

<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Talouspoliittinen.pdf>

Haettu 18.5.2016

Turvallisuuspoliittinen ohjelma

<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Turvallisuuspoliittinen.pdf>

Haettu 18.5.2016